

MUHAZİR

Aile

Mecmuası

Sene

2

Cilt

4

Sayı

19

MAYIS

Bu Sayıda

Türk İnkılabında

Bir Merhale

Daha İleri:

Kadınlara

Siyasi

Haklar .

AHMET CEVAT

Bundan başka :

2

Nefis Tablo

İlavesi

Yazlık çok Güzel bir

BLUZ

PATRONU VAR

Müvezilerden isteyiniz !

Ne

Diyorlar ?

Ahmet Haşim ve Hüseyin Rahmi Beylerin Ebediyatımız hakkındaki fikirleri

Hazır

İsmarlama

İbrahim Ağa Zade
Eyüp Mustafa
ZERRİN

Kundura imalâthanesi ve lâstik
mağazası

Yeni postahane karşısında Büyük Kınacıyan
hanı ittisalinde No 8

Matluba muvafık olmadığı iddia edilen
sipariş geri alınır.

Her nevi ismarlama

Gömlek ve
Pijama

MEŞHERİ

İstanbul

Borsa Karşısında

LÜKS

Tuhafiye Mağazası

GÜL NİHAL

Gençlik Kütüphanesi
Neşriyatı

SPOR RUHU

En güzel spor hikâyeleri — 50 Kuruş

CESUR KAPTANLAR

(Rudyard Kiplin) in gençlik için
yazdığı güzel bir roman — 65 Kuruş

SEVGİLİ DÜŞMAN

İçtimai aile romanı — 75 Kuruş

Kölelikten Kurtuluş

Bilhas-sa maarif muhitlerinde pek
çok beğenilmiş güzel bir
romandır — 60 Kuruş

ABRAHAM LİNKOLN

Amerikanın en Büyük Reisi
Cumhuriyetin tercemei hali
85 Kuruş

Bu kitaplar «Muhit» idaresinde
bulunur. Siparişlere yüzde
yirmi posta ücreti ilâve olunmalıdır.

Gençlik Kütüphanesinden

SEFİLLER

Viktor Hügo nun bu şaheseri
basılıyor.

FLY-TOKS

FLY-TOX

BÜTÜN HAŞARATI ÖLDÜRÜR

KOKUSU SİHHİ VE LÂTİFTİR
KATİYEN LEKE YAPMAZ

Yeni

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 2

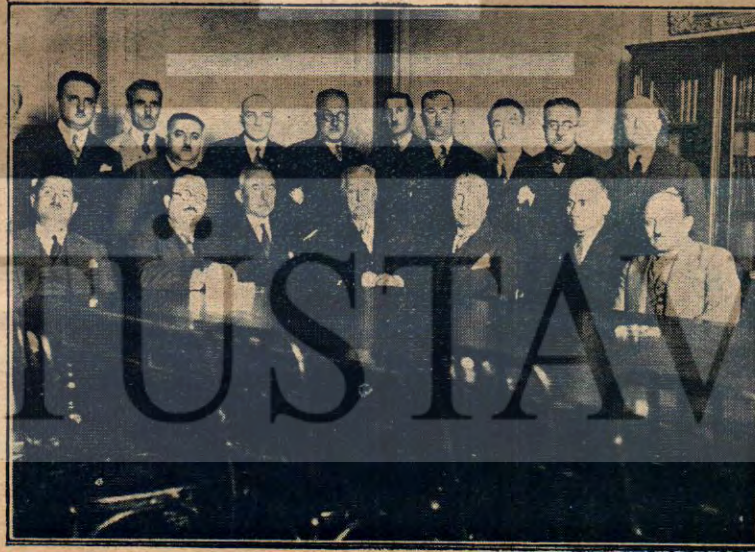
Mayıs, 1930

№ 19

Büyük Türk İnkîlabında Bir Merhale daha İleri

Kadınlarımızın erkeklerle musavvatı prensipi fiilen tatbîk ediliyor.

Türk kadını, Türk anası, Türk hemşiresi kocası, oğlu, ağabeyisi gibi millet ve şehir meclislerine âza seçmek ve seçilmek hakkını kazanıyor. Bu büyük kazanç da Büyük Rehberin, Büyük Gazinin, o Büyük Düşünücünün, o Büyük Adamın milletimize yeni ve pahabiçilmez bir lutfudur.

Kadınların Fırkaya dahil olması münasebetiyle Hakkı Şinasi Paşanın riyasetinde Fırka mütemetlerinin içtimaları.

Siyasi hakların kadınlara teşmili bütün Türk milleti için faydalı ve lâzım olduğu içindir ki Gazinin Büyük Reisi olduğu Cumhuriyet Halk Fırkası bu mühim siyasi tedbiri programına sokuyor; ve Büyük Rehber bu siyasi tezahüre müsait ve teşvik-

kâr bir nazarla baktığı içindir ki bütün Türk milleti kadınlarının seçkilere karışmasını gayet tabii buluyor. Hakikaten, bundan daha tabii ne olabilirdi?

Senelerden beri kızlarımız oğullarıyla beraber aynı mekteplerde okuyorlar mı, mektepten sonra aynı mesleklere atılmıyorlar mı? bu mesleklere kadınlara

rımız erkek kardeşlerinden geri mi kalıyorlar?

Bir kerre, yalnız Matbuat âlemine bakılsın: En evel kendilerine açılmış olan bu âlemde kadınların yetiştirmiş olduğu mümesiller erkeklerinkilerden gerek sayı ve gerek keyfiyet itibariyle hiç de

dun bir mevkide değildir: işte Nakîye hanımlar, Efzayîş Suat hanımlar, Nezihe Muhittin, Mebrure Hurşit, Suat Derviş, Seniha Sami, Halide Nusret, Şükûfe Nihal hanımlar, vs. vs. her biri kendi yanında erkek muharrirlerin yazıları ve düşünceleriyle omuz öpüşecek eserler vücade getirmiş değil midirler? Son senelerde en metin mantık kitabını bizde bir genç hanım, Ağa oğlu Tezer hanım yazmamış mıdır?

Muallimlik mesleğinde kadınlığımız cidden kıymetli siymalarla temayüz etmiş değil midir, ve kadınlarımız muallim birliklerinde pek mühim bir mevkî' işgal etmiyorlar mı? O halde şehir ve Millet Meclislerimizde de kadınlarımızı temsil edecek âza neden bulunmasın?

Siyasi haklarını aramak ve içtimai faaliyetler göstermek cihetlerinden ise Türk kadınlığı erkeklerden hiç bir suretle geri kalmış değildir: Kadın Birliği Türkiyenin belki de en eski ve en devamlı bir cemiyeti dir. İçtimaî, insani cemiyetlerin en mühterem ve meşkürleri (Hımayei - Etfal, Hilali-Ahmer, Süt damlası, Fukaraperver...) de kadınlarımızın daimi ihtimam ve şefkatleriyle senelerden beri mevcudiyetlerini muhafaza etmektedirler.

Kadın Birliği, çoktan beri siyasi hakların kıymetini idrâk etmiş ve bu hakları istemenin de yolunu aramış ve bilmıştır. İşte en son ve en kıymetli tezahür de genç bir muallim hanımdan geliyor: Ankara Türk Ocağı salonunda kadınlık meselesini en ilmi bir liyakatle pek muhterem bir dinleyiciler hey'eti huzurunda bütün Türk milletine izzah eden Afet hanım da Cumhuriyet kadınlığının bir mümessilidir. Karilerimiz o güzel ve ilmi makaleyi Muhittin sahifelerinde okuyacaklar ve bizim gibi istifade edeceklerdir.

* * *

Türk milleti hiç bir zaman, tarihin hiç bir devrinde, kadını kendisinden aşağı bir mertebe-

de görmemiş, hiç bir zaman sofrasından ayırmamış, cemiyetinden uzaklaştırmamıştır. Bizde haremın mânası asla «Tabu» değildir: Türk kadın hakkında beslediği muhteremliğe derebeyliğin, saltanatın koyu safhalarında dahi tebdili-mahiyet ettirmemiştir.

Bizde kadın «gözlerden bile» kiskanılmıştır, fakat zelil ve hakîr görülmemiştir. Analık, Yurt kadınlığı hakkındaki atalar sözleri Türkün kadınlığı nasıl tebcil edebilmiş olduğunu da gösterir.

Kız çocuklarını okutmak hususunda da Türkler daima yüksek bir an'aneye riayet etmişlerdir. Bizden evelki ve daha evelki nesillerde, tarihimizin her safhasında kadınlarımızdan yetişmiş şaireler ve edibeler çoktur. Böyle bir millet olduğumuz içindir ki Cumhuriyetin getirdiği bütün müsavatlari gayet tabii olarak kabul etmişizdir.

Büyük Rehber Türk milletinin kadına karşı olan ihtiram ve tebcil seciyesini çok derin bir nüfuz ile tetkik ettiğinden dir ki derebeylik devrinin yarattığı bütün içtimaî müesseseleri kırmış, Türk kadınına izdivaç hayatında müsavat, mirasta müsavat, tahsilde ve meslek kabulinde müsavat, nihayet siyasi faaliyette müsavat haklarını tanımış ve hakikaten isabet de etmiştir; çünkü Türk milleti bütün bu haklara en tabii bir nazarle bakmış, onları çoktan beri beklediği ve nihayet nail olduğu bir emel, bir ideal gibi telekkî etmiştir.

Erkeklerimiz böyle olduğu gibi kadınlarımız da Cumhuriyetin oynadığı bu halaskâr rolünü en yüksek bir anlayışla tebcil ediyor, en samimi bir sevgi ile karşıyorlar.

Kadınlarımız Cumhuriyete karşı olan bu minnettarlıklarını bütün hususi içtimalarda izhar ettikleri gibi önümüzdeki intihaplarda da aleni olarak rêy puslasiyle göstermeye imkân bulacaklardır.

Şimdiden Cumhuriyet Halk fırkası ocaklarına vakî' olan müracaatların kesreti bu umumi temayüle en büyük bir delildir.

Kadınlığın en büyük meziyetlerinden biri de hakîki menfaatlarını takdir etmek ve her iyiliğe karşı kadirşinashk göstermektir.

AHMET CEVAT

Vapor İskelesi

*Başında bir ölünün
Bu sükût olurmu sor!
Gözler derin ve ölgün
Saate asılıyor.*

*Geldi yorgun ve kazın,
Her gün, sezdirmeksizin
Sularda kabrimizin
Yolunu açan vapor.*

NECİP FAZIL

cazip ve orijinal köşelerine varıncaya kadar bir milyondan ziyade okuyucuların gözleri önüne getirilir.

Yalnız tabiat manzaraları değil, bütün dünya milletlerinde zuhura gelen tahavvüller, inkılaplar bu mecmua vasıtasıyla derhal neşredilir. Meselâ Türk harf inkılabı bütün cihana ilk defa olarak bu ilim mecmuası tarafından bildirilmiştir. Bu mecmuanın gerek mündericat, gerek nefasetinden ve insanlık âlemine yaptığı büyük hizmetlerden uzun uzadıya bahsedilebilir. Biz burada, yukarıda verdiğiniz kısa izahatla iktifa ederek nümune olmak üzere mecmuadan alınmış birkaç resim veriyoruz. Bu resimlerin ufak bir tetkiki cemiyetin dünyanın her tarafında mevcut ve kök budak salmış büyük teşkilatına canlı bir misaldir. Cemiyeti Türkiyede üç senedenberi Rumeli Hisarında oturan Mister Williams temsil etmektedir.

Mecmuanın bazı prensipleri vardır:

Hiç bir dini diğerine tercih etmez; muhtelif ırklar arasında düşmanlık uyandıracak propaganda yapmaz; hiç bir milleti yükselterek başka bir milleti küçültmez.

Çünkü bu gibi muvaffakiyetlerin ve yükselmelerin muvakkat olduğunu bilir. Bunun içindir ki her türlü tarafkirlikten çekinir ve tamamiyle bitâraf kalır. Her milletin her ırkın iyi ve calibi dikkat noktalarını büyük bir ihtimamla seçer, milletler arasında tesanüt ve anlaşma meydana getirmeğe çalışır.

Şunu da ilâve edelim ki *Milli Coğrafya Cemiyeti* aynı zamanda ilmin, fennin ilerlemesi için elinden gelen yardımı esirgemez, ilim adamlarına, kâşiflere maddî ve mânevî yardımlarda bulunur, dünyanın her tarafına tetkik seyahatleri tertip eder. Amerikada ve bütün medenî memleketlerde ileri gelen şahsiyetlerin mühim bir kısmı bu cemiyete mensupturlar.

(National Geographic) mecmuasından

Hala yaşayan dünyanın en ihtiyar hilkat nümunesi — Resmini gördüğünüz ve bugün Kalifornia parkında mevcut olan bu ağaç Hz. İsa doğduğu zaman iki bin yaşında imiş. Bu hisaba göre bu gün 4 bin yaşında demektir. Beni İsrailin Mısırdan hicretleri ve Truva muharebeleri esnasında bu ağaç (*Segnoia Gigantea*) 20 ve 30 kadem, boyunda imiş. Bu ağaç 1879 senesinde Wolverton namında bir amerika avcısı tarafından keşfedilmiştir. Bugün küirtifai 279 kadem, muhiti daresi (en kalın tarafı) 102 kadem, kutru 36 kademdir, Yerden 100 kadem yükseklikdeki kutru da 17 kademdir. Bir kadem 30 santimetrodan bir az fazladır.

(National Geographic) mecmuasından

Dr. Gilbert Grosvenor tarafından

Pasifik denizinin ortasındaki Havaian adalarında Ape-Ape nebatı — Şemsiyeye benzeyen büyük yapraklı bu nebat bundan milyonlarca sene evel dünyanın her tarafında büyüyen Ape Ape dir. Mâden kömürünün mühim bir kısmı bu nebattan husule gelmiştir. Resimde gördüğünüz adamı yapraklarla mukayese ederseniz bunların büyüklüğü hakkında bir fikir edinebilirsiniz. Bu nebat şimdi yalnız Havaian adalarında bulunmaktadır.

gezmiş, Boğaziçinin tepelerinde, kırlarında, bayırlarında dolaşmış, koşmuş, oynamış, buralarda açan rengârenk çiçekleri toplamış, gezdiği yerlerin vaktiyle sahne olduğu tarih vak'alarını hayalinde canlandırmıştı.

Çocukluk hayatım üzerinde büyük bir têsir bırakmış olan bu ilk intibâlar ile Amerikaya döndüğü zaman vatandaşlarına muhtelif

memleketleri tanıtmanın ne kadar faydeli olacağını anlatmağa uğraşmıştır.

Amerika Milli Coğrafya cemiyeti beynelmilel bir teşkilat olduğundan herkes âza olabilir.

Cemiyet yalnız âzalarının taahhütleri ile geçinir. Dinî, siyasi, iktisadi veya milli hiç bir gaye takip etmez, her hususta müstakil ve demokratik bir cemiyettir. Maksudu, yukarda da söylediğimiz gibi, bila tefriki cins ve mezhep, her millete ve memleket halkına tabiat bilgi ve aşkını vermek, dünya güzelliklerini sevdirmektir.

Âzalar, senede verdikleri 8 lira âzalık ücreti ile Cemiyetin yalnız âzalar için çıkarttığı (*National Geographic*) mecmuasına abone olmak hakkını kazanırlar.

Esasen bu güzel ve geniş teşkilatlı cemiyetin muvaffakiyet sırrını bu mecmuada bulabiliriz.

Mündericatinin büyük bir kısmını dünyanın her köşesine ait ve büyük kıt'ada renkli ve renksiz olarak çekilmiş manzara fotoğrafları teşkil eder. Muhtelif memleketler halkı, hayat ve âdetleri hakkında mufassal mâlûmat veren resimli makaleleri vardır. Mecmuanın muharrir ve fotoğrafları, her memleketi gezerek herkesi enterese eden ve dünya bilgilerini artıran makaleler yazırlar, fotoğraflar çekerler. Karî'ler bu suretle bütün dünyayı gözleri ile görmüş gibi olurlar. Hindistan, Çin, Japonya, Afrikanın en vahşi ormanlarından Asyanın en

(National Geographic) mecmuasından

J. F. Rock tarafından

Lama ların şeytanı ortadan kaldırmak için yaptıkları garip merasim. Her üç senede bir yapılan ve tamamen şarkılı ve çalgılı olan bu merasim ortadaki baş rahip idare eder.

rim; yazdıklarını daima lezzetle okuyorum; sevdiğim romancıardan biridir; lâkin onu da halk anlamaz işte...

— Şu halde efendim, bir isim.

— Bir isim... Meselâ Haşim.. Kibar yazıcıdır o...

Susuyoruz. Bununla beraber, sebebini anlamak için çalışmadığım bir arzuyla, bu son isim hakkında biraz daha söylemek istiyor:

— Haşim, diyor, her zaman yazamaz; kibar yazıcı işte... Bilmem gördünüz mü, onun bir Leyleği vardır. ufak bir şey; ne güzeldir o.. Bilhassa kestim, saklıyorum?

Metres müellifi kesik ve yavaş yavaş anlatıyor; elerine dikkat ediyorum, ne tuhaf.. Bir çocuk kolu kadar ince bilekler ucunda, bu eller şayanı hayret bir neşvünüma ile büyümüş ve kemikleşmiş, parmaklar kalın ve boğum yerleri kuvvetle kesik...

— San'atının karakteristik noktalarını soruyorsunuz; herşeyden evvel bir istiydat meselesi bu.. Her yazı yazan kendisinin ne olduğunu mutlaka bilmelidir. Ta ki, bütün kuvvetlerini bu istiydadına göre besleyebilsin... Meselâ bir adam var: hisaba karşı fevkalâde istiydatlı.. Evinin bulunduğu sokak ismini unutmuyor da, rakamları hiç unutmuyor. Binaenaleyh, bütün kuvvetini bu istiydadına sarfetmeli; bendenize gelince her hangi bir vak'ayı gördüğüm zaman, bütün teferruatı ile beraber aklımda kalan şey onun şeklidir; bu vak'ayı yaşadıkdan sonra zihnime baktığım zaman, orada kuvvetli bir nakış görüyorum ve bu şekil hiç bir zaman silinmez.. Nafia' dayken Yusuf Razî bey isimli bir arkadaşım vardı; senin kafana, derdi, bir sinematograf koymuşlar; her vak'anın şeklini tesbit ediyor; bilmem arzedebildim mi? Eserlerimin içinde en fazla beğendiğim esere gelince: bir çoklarını yazdığım zaman henüz dünyada yoktunuz; 314te yazılmış romanlar ki, aradan 30 sene geçti. Tabii o zamanın üslûp ve lisaniyle yazılmıştır. Meselâ Şıpsedi, Metres falan. Artık eskimiş olan bu lisanı Eşkiya İninde temamiyle değişmiş görürsünüz; terkipsiz ve türkcedir. En çok beğendiğim eserleri de son yazdığım romanlar içinde buluyorum. "Mezarından Kalkan Şehit" en çok sevdiğim romandır. Bu vesile ile şunu da söylemek isterim: Uzun bir tecrübelerle anladığıma göre en fazla okunan romanlar aile münazaalarına ait olanlardır. Meselâ karı koca meselesi her günkü bir mesele ve çok hayatî bir mevzu. Belki işitmişinizdir; "Muadeleri-Sevda" daki muhayyel eşhas, roman tefrika edildiği sıralarda, hakikî bir cephe yarattı. Bu eser, karısının hıyanetini bilip te bırakamayan bir erkeğin hikâyesidir ki, romanıma vereceğim neticeye bağlı aynı bir erkeğe tesadüf ettim.

Tıpkı bu romanda olduğu gibi birçok kadınlar da görmüşümdür. Mütemediyen eve gelirler ve yaşadıkları macerayı anlatırlardı. Hattâ hiç unutmam; bir gün, bir muharebe günüydü, Hilmi kütüphanesinin hususî odasında bir kadınla konuşuyoruz; kocasının üstüne başka birisini sevmiş; bana anlatıyor; fakat tehlike var, tayyareler mütemediyen bomba atıyorlar, gitmek yahut saklanmak lâzım, o yalvarıyor, ayaklarına sarılıyor, anlatıyor, dinlenilmesini istiyor, bir görmelidiniz o kadar acıdır ki... İnsanlık çok zor şey.. Daha sonra, tabiat mutlak cezalandırmaz. Meselâ *Muadeleri-Sevda*, bir boşanma hadisesiyle biter. O zamanlar birçok mektuplar almıştım: niçin cezalandırmadınız, diye.. tabiat mutlak cezalandırmaz ki... Onun nazarında her fert müsavidir, her ferde "yaşala.." der. Bununla beraber hiç bir zaman böyle birşey ne söyleyebilirsiniz, ne de yazabilirsiniz;

kanun bu eşkâle katiyyen uymaz. Yalnız çok reca ederim yazmayınız bunları; aramızda hususî ve mahrem kalsın."

Muhterem üstadın sözlerini temamiyle tutuyorum ve kuvvetle emin olsunlar: bunlardan hiç kimseye, katiyyen ve hiç bir zaman bahsetmeyeceğim; aramızda kalacak hususî ve mahrem bir mülkâlemedir.

— Sizce, efendim, edebiyatımızı hangi karakteristik noktaya doğru göstermelidir, ve edebiyatımız hangi karakteristik noktaya doğru gidiyor, yahut gitmelidir.

Gözlerim Hulûsi beye ilişiyor, kaşları kıvrır kıvrır, hatlar yumuşak, o kadar içten dinliyor ki... elimde olmaksızın uzun uzun bakıyorum, yüzünün yumuşak hatları iyice yayılıyor, gözleri gittikçe daha çok baygınlaşıyor, ve şüphesiz ki, her hangi bir mumin, peygamberini ancak bu derece saffet ve samimiyet içinde dinler.

— Bizde henüz daha bir esas göremeyorum. Bir Avrupa edebiyatı yapmak istiyorlar; fakat bu lisanı oraya uydurmakla olmaz ki.. Bir ideal lâzım; ideal var mı bizde.. Herşeyden evvel bu ideali tesbit etmelidir; yoksa edebiyata girmeyen şey yoktur. Asıl mesele onu gösterecek kudrette.. Zannederseniz henüz daha aramakla meşgulüz. Nazım Hikmet bunu belki buldu. Şüphe yok ki bize öyle şiir lâzım. Bu günün, yâni yaşanan hayatın istediği şiir o dur.

Son zamanlarda yalnız onu beğeniyorum; bizim yegâne kabahatımız felsefesizlik ve kültürsüzlük. Nitekim bunu eskilerde de görüyoruz. Meselâ Namık Kemal; iyi, fakat ne felsefe var ne kültür.. Hiç bir zaman derin etüd mahsulü eserler göremiyoruz. O zamanlar Zola, Flöber gibi roman üstatları yetişiyor, romantikler tepeleniyor, realizm diye bir edebî meslek vücude geliyor, kıyametler kopuyor, bizimkiler hâlâ ağır bir hava içinde, yelkenler sönük, ağır ve yavaş yavaş gidiyor.

Artık temamiyle size, gençliğe ümit bağladık. Lisanda iyi bir tasfiye yapıldı; saf türkce teessüs etti; şimdi eser bekliyoruz. Lâkin türkçemiz yine zayıftır; esrarengiz kelimesini kullanıyoruz de sırlı, esrarlı diyemiyoruz; niçin? çok fena tabii... Türkçemizi islah meselesinde Ömer Seyfettin'in kuvvetli yardımı olmuştur; kat'i olarak Kemal' beyde başlayan bu teceddüt hareketi, onunla en yüksek dereceye çıktı; en sade hikâyeci olarak onu tanıyorum. Arayerde Ahmet Mithat efendi gibi yazıcılar gelmişse de bu yazılarda haşiv doludur; ehali anlar ama bir satır yok.. Halit Ziya beye gelince çok daha muğlak..

— Beyefendi ecnebî edebiyatı içinde eserinden en fazla müteessir olduğunuz hangi müellifleri buluyorsunuz?..

— Fransızlardan Zolayı severim; fakat ondan daha çok sevdiğim Mopasandır. Benim üzerimde ne dereceye kadar têsiri oldu, bilmiyorum; belki olmuştur. Ruslara gelince Rus edebiyatından epey okudum. Tolstoyu severim; bâzı şeyleri çok kuvvetli.

Açık kapıdan gözlerim dışarıya, bir duvara ilişiyor; yuvarlak bir saatin geniş kadrânlarına bakıyorum: 17. Metres müellifi daha ziyade rahatsız etmek istemedim, ve müsaade aldım.

Bugün kulaklarımda hâlâ, çelik bir ufka aksetmiş kadar yüksek ve dik sesle, gözlerimde Metres müellifinin yaşanılmış hatıralara benzeyen tatlı ve çocuk tebessümü var.

KENAN HULÛSİ

Küçük Hikâye :**Yazan : REŞAT NURİ**

Bir arkadaş anlattı: Karım melek gibi bir kadındı, fakat bir büyük kusuru vardı: tenbellik. Ben ne kadar tez canlı bir adamsam Semiha o kadar ağır ve gevşekti. Daha fenası ihtiyar dadısının da bu hususta pek ondan kalır yeri yoktu. Evin içi kapalı Karaca Ahmet türbesi gibi toz toprak içinde idi. Dadı kalfanın bir kaç günde bir hamaratlığı tutarak ortalık süpürmeye kalkması bir felaketti. Ayak altında itile kakıla kanapelerin, masaların altına sürülmüş yemiş kabukları, boş kibrit kutuları odanın ortasına yığılır, yerin tozları bulut gibi havalanarak perdelere, minderlere, masa örtülerine konardı. Dadının pisliğini temizlemek için bir ayrı hizmetçi tutmağa da halim vaktim müsait değil. Kapı çalındığı zaman (Eyvah, misafir geliyor, pisliğimizi göreceksin, rezil olacağız) diye yüreğim çarpmağa başladılar. Ara sıra dayanamayarak avaz avaz bağırmanın Semihayı ağlatmaktan, dadıyı korkutup hasta etmekten başka bir netice vermezdi. Karım benim üzüldüğümü gördükçe kendisinden çaresiz bir şey isteyormuşum gibi nevidane boynunu büker:

— Ne yapayım, elimde değil... yoksa ben senden ziyade üzülyorum, diye sızıldanırdı.

Karımın uykudan uyanışı görülecek şeydi. Mâlum ya, en canlı insanlar bile uykudan az çok uyuşuk uyanırlar. Benim kadıncağız ise «Bâs-bâdel-mevt» sırrına mazhar olmuş bir ölü halini alırdı. Uyanıktan sonra bir zaman gözlerini açmağa üşenirdi.

Bir zaman da gözünün yalnız birini açar ve epeyce bir müddet yattığı yerden öyle konuşurdu. Sevgili kadın insanın böyle derece derece kendini alıştırmak suretile en zahmetli işlere bile tahammül edebileceğini ne güzel anlamıştı. Fakat buna rağmen bir sabah onun «Aman!» diye bağırdığını ve emsalsiz bir korku ve telaş ile yataktan fırladığını gördüm. Ne oluyordu? Semiha boynuma sarılıyor, karışık saçları dim dik olmuş, gözleri büyümüş, yatak çarşafının üstündeki siyah bir şeyi gösteriyordu:

— Allah aşkına bak, akrep mi o?

Gözlüğümü düzelterek eğildim: bu, köşelerden başlayarak yavaş yavaş tavanı kaplayan örümcek ağlarından kopmuş bir parça idi. Fakat canımın sıkıntısından:

— Evet, öyle... akrep ölüsü, dedim.

Semiha bir acı feryat kopararak bayıldı.

— Dadı, yetiş...

Dadı sofadan «yetiş» feryadını işitince her halde bir tehlike olduğunu anladı ve mutfağa kaçtı. Semiha bir zaman kollarımda yattıktan sonra gözlerini açtı ve sordu:

— Demek o akrepti ha?.. ne yaptın?

— Hiç; ne yapacağım, sokağa attım.

— Korkmadın mı?

— Ölmüştü, dedim ya...

— Ya zehiri eline bulaştıysa... acaba ölü akrep buraya nasıl geldi?

Benim adam akıllı şirretliğim tutmuştu:

— Akrebin ölüsünü buraya başkası getirecekti

değil ya... kısıkcını açmış, ağır, ağır yürüye, yürüye gelmiş...

— Sonra ?

— Sonrası ne olacak ... seni sokmağa vakit bulmadan sen bir yanından öte yanına dönüvermişin... ezilmiş gitmiş...

Karım bir derin ah! çekti ve bir nöbet daha bayılacak gibi oldu.

Diri akreple yatakta yatmış olmak hayali onu çıldırtıyordu:

— Artık dünyada bu evde oturamam, iyi kötü bir ev bul, nerede olursa olsun razıyım, buradan kaçalım. Karyolayı, yatakları da sat...

Ben gülmeye çalışarak:

— İyi ama akrep oraya da gelir.

— Oraya da mı gelir ?

— Öyle ya... sende de, dadında da bu müseyiplik varken akrep de gelir yılan da...

— Refik, beni öldürmek mi isteyorsun ?

Ben facialı bir çehre takınarak:

— Ben değil, fakat seni de beni de, akrepler öldürecek... Bu mahlûklar bir tane de olmazlar. Bir kere ayakları alıştı mı...

— Peki, bunun çaresi ?

— Hiç... evi, eşyayı baştan başa temizlemek...

Semihanın şimdiye kadar dikkat etmediğim bir tabiatını yakalamıştım: Korkaklık, daha doğrusu akrep korkusu... Ben şimdi bu huyu ile öteki huyunu, gevşekliğini yenecektim.

Semiha o gün paçaları sıvadı, dadısıyla beraber evi baştan başa sildi, süpürdü. Bütün eşyanın en gizli yerleri temizlenmişti.

Tılsım bozulmuştu. Semiha da dadısı da artık acınacak gibi çalışıyorlardı. Ara sıra eski gevşeklik yeniden gelecek gibi oluyordu. Fakat çareyi bulmuşum... Artık evde örümcek bulmak mümkün ol-

SERENAD

*Yeşil gözlü sevgilim gönlümün boş sesini
Besteleyip bağladım fecirlerin teliyle
Aradım bahçelerde şiirimin bestesini
Ördüm akşamlar gibi perilerin eliyle.*

*Ağaçlıklar içinde sazlar çaldı derinden
Kızıllaşan dallarda sönerken bütün cihan
Bir çoban ormanlara bahsetti dertlerinden
Sular yanıp dağlar dumanlandığı zaman*

*Periler halka, halka raks ederken çimende
Kitareler, fülütler uzaktan nağme serdi
Son aşkı mı çalarken sonsuz sular da ben de
"Helyos" un altın başı altın gazeler gerdi*

*Elimdeki sazımla san'atın ilk yerinde
Dinledim ilahların solmayan duâsını
Sicilyanın solmayan yeşil bahçelerinde
Teselyalı bir âma kızın gönül yasını*

*Dokuz kızın eliyle topladığım çiçekler
"Febüs" ün ışıkları gibi doğar yarına
Yeşil gözlü sevgilim kitarem seni bekler
Yabancıdır (Midas) ın nağmem kulaklarına.*

SALİH ZEKİ

madığı için kara bir bez parçasığı Semihayı da dadısını da yeniden gayrete getiriyordu.

Hikâyeyi dinleyenlerden bir arkadaş:

— Benim kadın da perilerden çok korkar ve sırf bu korku ile evde temizlik yapar, dedi; tahta sildirmek istediğim zaman geceleri usulca sofaya çıkarak düdüğ çalarım...

Reşat Nuri Beyin pederi vefat etti

Çok kıymetli romancımız Reşat Nuri beyin pederi Doktor binbaşısı Nuri Bey, kısa bir hastalıktan sonra vefat etmiştir. Muhit, bütün kari'lerinin de hislerine terceman olarak babasını pek çok seven kıymetli arkadaşımızı, yerine konulmaz bu kayıptan dolayı candan tâziye eder.

(National Geographic) mecmuasından

Amerika yerlilerinin (İnka) 2000 sene evel hicret ederek bir dağ tepesinde kurdukları şehir. Gerek manzarasının güzelliği ve gerekse esrarengiz tarihi itibarıyla bu şehir çok şayanı dikkattir. Tamamen toprak altında kalmış olan bu şehri hafriyat neticesi meydana çıkarmak şerefi profesör *Hiram Bingham* a aittir.

Amerika Millî Coğrafya Cemiyeti

1838 senesinde Amerika da Vaşington şehrinde, zamanın müneverlerinden 165 kişi toplanarak bir cemiyet têsîs ettiler. İşte bu cemiyet bugünkü muazzam teşkilatlı beynelmîl *Millî coğrafya cemiyeti* nin ilk teşekkülüdür. İlk müessisler arasında telefon mucidi ve devrin en meşhur âlimlerinden Mister Bell de vardı. Cemiyetin maksat ve gayesi şu suretle hülâsa edilmişti :

Dünyayı daha iyi tanımak ve herkese daha iyi tanıtmak.

Teessüs tarihinden on iki sene geçtiği halde âzalarının miktarı 165 den ancak dokuz yüze çıkabilmişti.

Bu sırada Mister Bell, yine âzadan doktor *Gilbert Grosvenor* un cemiyetin riyasetine getirdi. Doktor *Grosvenor*'un himmeti ile pek kısa bir zaman zarfında cemiyetin teşkilatı genişledi, maksadı her tarafa ve herkese tâmin edildi ve bu müsmir çalışmanın neticesi olarak az bir zaman içinde cemiyetin âza adedi *bir milyon* u geçti. Bu netice, doktor *Grosvenor*'un bu ilim teşkilatını muvaffakiyetle idare edebilecek bir lider olduğunu ispat etmiş oldu. Bu büyük adam, hüsnü tesadüftür ki, çocukluğunu memleketimizde, ve memleketimizin tarihi bir noktasında geçirmiştir, bu itibarla dır ki bugün sade Amerikanın değil, bütün kâinatın en muazzam ilim teşkilatını başaran ve bugünkü mevkie getiren adam ilk hayat intibâlarını Türkiyeden almıştır. Doktor *Grosvenor* İstanbulda, Rumeli Hisarında büyümüştür. Burada, ta küçük yaşında iken tarihî hisarları büyük bir tecessüsle

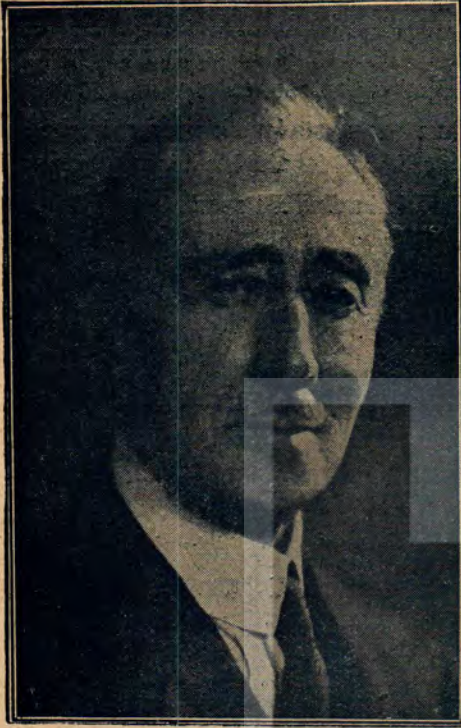

(National Geographic) mecmuasından

M. O. Williams tarafından

Şam kapısında yahudilerin, dini bir bayramları dolayısıyla resmi keçit. — Hafta ziyafeti ismi verilen bu yortuda bir çok yahudiler Hz. Davudun mezarını ziyaret için buradan geçerler.

Edebiyatımız Hakkında Hüseyin Rahmi Bey Ne Diyor?

*Bir Avrupa edebiyatı yapmak istiyorlar.
Fakat bu, lisanı oraya uydurmakla olmaz ki...
Bir ideal lâzım. Bu ideal var mı bizde? Zannedersen henüz daha aramakla meşgulüz.*

«Bugün bahsediyorduk Şükûfe hanımla.. Neydi o Yedi meşaledeki... Abajur değil mi... İyi ama anlatıp sevdirinceye kadar vakit geçecek.. Belki siz tanırırsınız o genci.. Her zaman yazabilir mi öyle?..

Yanımda, muhayyel bir tehlike hissiyle kabuğu içine çekilmiş bir kaplumbağa gibi ses ve seda çıkarmayan arkadaşım, çekildiği bu kabuk içinden, başını yavaşca dışarı uzatıyor:

—Bu mesele hakkında söz söylemeğe kuvvetle selahiyettardır.

Aynı odada aynı saniye içinde, gittikçe büyüyen muhaddep fakat görünmez dairelerle çevrili gibiyiz. Yoksa arkadaşım bir mikrofon önünde mi söz söyledi de iki yüz metre ilerden, böyle kalın, parça parça ve dik dinleyorum.

Bu mikrofonu iyice görebilmek için başımı kaldırıyorum: kalın ve telleri kıvrır kıvrır iki kaş, fevkalâde gür ve pos bıyıklar, yüzün sertlik ve donukluğunda göz uclarına doğru birleşen yine kalın bununla beraber yumuşak tebessüm hatları, iri bir çinar têsirini veren geniş omuzlu bir vücut ve harikulâde sempatik gözler..

İşte Metres müellifinin romanlarını ilk okuyan kari: Hulûsi bey...

Burada iytiraf edeyim ki, Hüseyin Rahmi beyin hayatında —işittiğime göre— arkadaşlığı kıymetli bir yekûn tutan bu zat kadar sempatik bir adama, şimdide kadar tesadüf etmiş değilim.

O tekrarlıyor:

— Diyorlar ki.. bu mesele hakkında.. söz söylemeğe.. kuvvetle selâhiyettardır.

Katiyen kırışık yapmayan düz bir alın, belirsiz kaşlar, içeri doğru çekilmiş gözlerde küçük bir çocuk saf-

fet ve sadegisi; öyle bir yüz ki, çok eskiden yaşanılmış eski hatıralar gibi...

— Ya.. diyor, Şükûfe hanımla konuşuyorduk az evvel.. Demek ki o gençsiniz siz..

O zaman biraz daha fazla tanışıyoruz. Ve kim bilir nasıl bir hisle, hatıralarını yirmi otuz sene evvele götürüyorum:

— Edebiyatı-Cedideye karşı o zamanlar hiç birşey düşünmüyordum. İltihak için teklif bile ettiler; Siyret bey sağdır; bunları kuvvetle biliyor. Bütün bu şeyleri bir gazetede uzun uzadıya yazmışımdır; okuyan yok ki memlekette... Eğer o zümreye geçseydim onların havasına uymak lâzım gelecekti; halbu ki serbest kalmak isteyordum; aynı zamanda onları beğenmiş değildim ki.. Böyle bir şey olsaydı, hem mevzularını hem üsluplarını taklit edeceğim şüphesizdi. Fakat üslûpçuluğu hiç sevmem, iyi şey değil... Söyleyecek fikriniz varsa, kültürünüz kuvvetli ise âlâ... Şu da var ki üslûpla uğraşanlarda kültür yoktur hiç... Bununla beraber konuştuğumuz bu bahiste Edebiyatı-Cedide erkânını kasdetmiyorum... Halit Ziya, Cenap kuvvetle okurlardı; kendimize göre bir Türk edebiyatı uyandırmak, bir Türk üslûbu yapmak istediler. Ne dereceye kadar muvaffak oldular, bilmem... Yaptıkları şey doğrudan doğruya bir Avrupa edebiyatının kopyası olmuştur. Meselâ Rauf bey yazdığı romanına kendinden bir isim bulamayacak kadar o edebiyata temessül etmişti. Orada Avril vardı, Eylül yaptı.

Evet öyle zannediyorum ki, üslûpla uğraşanlarda fikirle beraber irade kudreti de yoktur. Uzun eser yazamazlar; üçyüz sayfalık bir eserlerini gösterebilir misiniz.. Fikir yoktur onlarda.. Ben öyle hissediyorum; fikir olmayınca da üslûp yapıyor.

Cocuk gözlerinde bir nükte parıltısı, mânasını anlayamadığım bir ışık, mütemadiyen yayılıyor; işte o kadar sari bir şekil aldı ki:

— Onlar kibar yazıcıdır..

— Meselâ, Yakup Kadri bey mi diyeceksiniz; fakat, bir çok romanları var..

— Yoook... Yakup Kadri'ye gelince onu istisna ede-

Artık kelimelerinin yumuşak seyyaliyeti içine gömülüyorum; onu dinliyeceğim:

— Her hangi bir asrın hars muhassalası, o devre ait bütün bilgilerin halis cevherlerinden tereküp etmiş bir hülasadır. Bilirsiniz, eski şair zamanın en büyük bir âlimiydi: Doktordu, filozoftu, muneccimdi, filoloğdu, teoloğdu, sihirbazdı, tarihşinastı, askerdi, gemiciydi, politikacıydı, devlet adamıydı, iktisatçıydı, ressamdı, mühendisti; ilâh...

Bütün umumî bilgiler bir dimağda birleşip sentezle husule getirdiği dakikada, o adam asrın en büyük edibi oluyordu. Bildiğimiz eski şah eserler böyle zengin zekâlardan doğmuştur. "Edip" diye ayrı birşey yoktur. Yalnız mevzuu anlatış ve anlatışdaki gaye farklı, Edip âlimden farklıdır. Hiçlik edebiyatın yegâne sermayesi olsaydı, edebiyatın milletler hayatında ehemmiyeti bu kadar büyük olmazdı. İşte onun içindir ki edebiyat sahasında bunca acı hüsrânlar ve tevzi' edilecek bu kadar az zafer çelenkleri var.

Bir sanatkar yalnız bir zekâ ve bilgi mucizesi değil aynı zamanda bir göz bir burun, bir sinir, bir kalp, bir duyuş ve anlayış mucizesidir. Dimağı ve eti ile herkesin fevkünde olmadıkça binlerce insanın bir zevk ve teessür merkezi olmak payesine eremez.

Bu yumuşak ve harikulade seyyal anlatış, bütün düşüncelerimi, yavaş yavaş Peyalenin mukaddemesine doğru götürüyor; biraz bahsetmek istiyorum; fakat birdenbire kesiyor:

— Her yaşın, diyor, bir anlayışı var: eskiden elbise modaları gibi san'at ve fikir modalarının mevcut olduğuna inanmışım.

Fakat bugün anlıyorum ki, zaman zaman doğup ölen şekiller haricinde, hiç bir yeni tekemmüle mühtaç olmayan bir edebiyat var. Bunu belki geç anladım.

Şimdi okuduğum eserlerde aradığım şey, o eseri insanlığın büyük şah eserleriyle akraba eden bağlardır.

Burada sordum:

— Şu halde efendim, bizim edebiyatımız bir edebiyat olabilmek ve aynı zamanda, insanlığın söylemiş olduğunuz büyük şaheserlerine bağlanabilmek için, hangi karakteristik noktaya doğru gitmelidir?...

— Bizim edebiyatımız bir edebiyat olabilmek için ne yapmalıdır; bunu bilmem... Bildiğim şu ki, bugünkü gibi olmaktan artık kurtulmalıdır. Cebinde yeni bir dünyanın anahtarı ile, haftada bir, ufuklardan babîliye gelen perişan saçlı, dahi bakışlı, dahi yürüyüşlü kimselerin şakası diyelim fazla sürmüştür zannediyorum. Bunların her biri yakından veya uzaktan ismini işittikleri ve tabii oldukları memleketlere göre yazıyor; biri Rus, biri Al-

man, biri Fransız... Dünya üzerinde nakadar medeniyet varsa bizim de bir birinden o kadar farklı edebiyatımız var. Her yabancı bir modeli taklit ederek dünyaya yeni bir duygu usulü getirdiğini zannediyor.

— Evet, yalnız şunu söylemek isterim ki, hedefini bulmamış olan bu edebiyat içinde hiç bir şey yok mu?...

O vakit, gözlerinin harikulâde samimî bir ışıkla yandığını görüyorum:

— Yakup, diyor, Yakup...

Ve, ışıklı bir deniz altı kadar serinlik hissini veren bu oda içinde, yine elleri cebinde olduğu halde:

— Şu baş, diye ilâve ediyor, kürrei arzın en büyük zekâlarından birinin başıdır. Edebiyatımız bütün zavallılıklarının tesellisini, bu başın asil mahsulatını okuyarak bulabilir.

Dıvarın filiz rengi sathında, Yakup'un adeta canlanmış gibi duran bir portresini gösteriyordu.

— Sonra, şübhesiz ki Falih... Bugünün en kudretli edebi Pol Moran Falih in bir eşidir.

O zaman ayağa kalkıyorum; ve onunla beraber, *Ateş ve güneş* müellifine uzun uzun bakıyoruz.

Bu oda, nekadar da çok bir sabah denizine girmiş kadar tazelik ve serinlik hissini veriyor. Havasına iyti madım, olmasa, teneffüs ettiğim bu hava içinde ellerim bir su kitlesi arayacak ve güneşi aksettiren yeşil ve harelî mermerlerin nerde saklı olduğunu soracağım.

Bununla beraber yine bir denize girmiş kadar göğsüm yavaş yavaş hareket ede ede, bu oda içine bakıyorum: adeta, muhayyerül'ukul bir deniz mahlûku gibi kızıl camlı bir saat ve belki de aradığım yeşil ve harelî mermerler üstünde garip bir sesle yürüyor; yanında bir takvim; alominyum çerçiveli bir ayna ve mavi taştan orta Afrikalı bir kadın mâbude... Pencerelelerin duvar dibinde bir büst... Ona bakarken içimden yavaş yavaş tek-rarlıyorum:

*Bihaber göğdene gelmiş konmuş
Müteheyir, mütekalis bir baş
Ayırır sanki bu baştan etimi
Ömrü ehrama muadil bir yaş*

ve duvarlarda Gri-Çenko nun üç tablosu...

Kapı yavaşça vuruluyor; havasımın dakikalardan beri aradığı bir denizin içeriye dolacağını zannediyorum, fakat onun sesi:

— Sizi, diyor, çay içirmeden bırakmayacağım!...

Bu satırları yazdığım dakikalarda, bu kızıl çayın bu-buruk itirini, dilimin ucunda hâlâ ve kuvvetle duymaktayım.

KENAN HULÜSİ

Edebiyatımız Hakkında

Ahmet Haşim Bey

Ne Diyor ?

Bizim edebiyatımız bir edebiyat olabilmek için ne yapmalıdır, bunu bilmem. Bildiğim şu ki bugünkü gibi, olmaktan artık kurtulmalıdır. Cebinde yeni bir dünyanın anahtarı ile haftada bir ufuklardan Babıaliye gelen perişan saçlı, dahî bakışlı dahî yürüyüşlü kimselerin şakası fazla sürmüştür zannediyorum.

Bir Nisan günü; saat bir buçuk sularında... Belvü Apartmanına gitmek için, kim bilir nasıl bir hisle, Moda caddesini değil, Mühürdar taraflarını, bu uzun ve çapraşık yolu tákîp ediyorum.

Pancurlarını henüz daha açamayan, ağaçları yapraksız ve kapıları sımsıkı kapalı köşkler, uzak ve gü-rültülü bir Garp şehrinin haricinde açılmış mukavvadan bir el işi sergisi gibi.

Güneş olmakla beraber, ince bir su buhariyle örtü-lü gök yüzü, bu mukavva dekor üstüne, adeta eflatun bir abajur haliyle kapanıyor; ve belki de uzaklarda, uzak deniz hattı nihayetindeki şu küçük yelkenli bu eflatun abajurun iç sathına nakşedilmiş hakîki bir Çin minya-türüdür.

Fakat ben, zamanı nakadar da yanlış intihap etmişim... Şüphe yok ki, ona gitmek için, zaman bir gün yarısı almayacaktı; her halde bir kızılı şey; mesela bir akşam; üstümdeki bu muhayyerül'ukul abajur rengini saniyeden saniyeye değiştire değiştire yavaş ve ketum kısıyor; belki aynı yollar; fakat hiç bir vakit böyle âsude ve donuk değil...

Ona gitmek için, zamanı o derece yanlış intihap etmişim ki...

İşte ne tuhaf... Odası içindeyim; penceresinden dışarıya, bahçesine bakıyor; her halde gözleri çok lgın, muhayyelesi yüklü, soruyor!

— Neden konuşacağız ?

Kolumun üstünden dizlerime doğru hafif birşeyin düştüğünü hissediyorum; bir tüy kadar hafif ve yumuşak; başımı kaldırıyorum; iki dıvarım birleştiği noktada aynalı küçük bir köşe rafı, mavi çiniden bir çiçeklik, aşağı doğru sarkan papatyalar, her halde yeni konmuş olacak, dizlerim üstüne düşen bu şeyi elimde tuttuğum kitabın içine yavaşça saklıyorum; ve:

— Şüphesiz, diyorum, edebiyattan!

Birdenbire hiç ümit etmediğim anı bir hamleyle başını çeviriyor:

— Edebiyat mı, o nasıl şey... Âzası tam ve müstakîl bir varlık halinde edebiyat isimli bir şey tanımıyorum.

— Zatı âlinize bunu herhalde ben öğretecek değilim.

Fakat hâlâ ve şiddetle ısrar ediyor; elleri cebinde ve sol kaş muhayyelesinin çizdiği kavislerle hemayar olarak, adeta iğnelenmiş bir yabancı kaş gibi yukarda:

— Şimdiye kadar, diyor, hiç bir tarihi tabiinin kaydettiğinden haberdar olmadığımı bu nâşenide hayvanın nasıl birşey olduğunu sizden öğrenmekle minnettarınız olacağım!

Bu küçük çarpışma mânidar bir sükûta inkılap etmek üzereyken:

— Edebiyat, diye başlıyor, başlı başına mevcut birşey olmasa gerek...

fi'len tatbikidir. Bunun için hak olduğu meydandadır. Diğer taraftan, vatandaşlar, müşterek menfaat ve talilerine karar verirken hep beraber dikkatli olmak mecburiyetindedirler. Bu nokta, intihabı, vatandaşlar için bir vazife hükmüne koyar. Bu takdirde, intihap vazifesi, onu icraya kabiliyetli olduğuna hükmedilenlere raci olmak lâzım gelir. Görülüyor, ki intihabın hem hak ve hem de vazife telakki olunmasından, biri birine muarız iki nazariye çıkıyor.

Intihabın hak olduğu nazariyesi, millî hakimiyetin ifadesidir; millî hakimiyet ise, bilirsiniz, istisnasız, vatandaşların umumî heyetindedir. Buna binaen, — sabiler ve delilerden başka — bütün vatandaşlar *erkek ve kadın* intihap hakkına maliktir. Çünkü, milletin her ferdi, millet içinde, kendi mevcudiyeti kadar, esaslı bir hakka maliktir. Millî hakimiyetin cinsiyet farkı gözetmeksizin milletin bütün âzasına ait olduğunda elbette şüpheye mahal yoktur.

Hanımlar, Efendiler; *Bunda şüphe edenler demok-rasi ve millî hakimiyetin ne olduğunu anlamaktan âciz olan kimselerdir; asıl intihap hakkına kabiliyeti, liyakati olmayacak olan bu gibilerdir.*

Intihap hakkının bütün vatandaşlarca tatbikine kanunen hiç bir mâni bulunmamak lâzımdır. Millî hakimiyet cemiyetin yalnız bir kısmının lehine *parçalanamaz*.

Intihabın bir vazife olduğu nazariyesi taraftarı olanlar da, intihabın umum millete ait bir hak olduğunu kabul ederler. Fakat, şu noktayı ileri sürerler: millet umumî menfaate kimlerin faal olması iycap edeceğini tâyin hakkına maliktir: İşte bu suretle intihap hakkını bir vazife yapan nazariyeye vasıl oluyorlar ve vazifenin, en iyi iyfa edecekleri tahmilinden bahsediyorlar. Vergi verenleri, rey sahibi yapmak, yâni (mahdud rey) ve intihapta asıl müntehip olan vatandaşların doğrudan doğruya reylerine müracaat olunmayıp vatandaşlara ikinci müntehip diye bir takım kimseleri intihap ettirdikten sonra onlar vasıtasiyle, mebus intihabını yapmak; yâni (iki dereceli intihap), *hep bu nazariyenin doğurduğu sakatlardır.*

Bu iki nazariye birbirini nefyeden mahiyetlerini muhafaza ettikçe yanlışdır. Fakat, onları mâkul ve mantıklı bir surette birleştirmek mümkündür. Şöyleki:

Bir içtimaî heyetin her âzasının cemaatteki mevcudiyeti sebebiyle; intihap hakkını kullanarak, içtimaî arzusunu izhar ve ifade kabiliyeti vardır. Fakat, bu hakkı kullanacakları hakkında, içtimaî nizamın mahfuziyeti için bazı ihtiyatlardan vazgeçilmez. Bu ihtiyatlar zamana ve memleketlere göre değişir. Her memleketin müntehipleri muhtelif olmakla beraber, millî hakimiyet kanunlarına uymiyacak hiç bir şey yoktur.

Ancak, *ihtiyatlı olmak bahanesiyle intihap hakkını lüzumsuz darlaştırmamak lâzımdır.*

Hanımlar, Efendiler; artık, asıl maksadın ifadesi sırası gelmiştir; kadınların intihap salâhiyetleri:

Umumî harpten beri, ekseri memleketler kadınların intihap salâhiyetini kabul etmiştir. Amerika da, İngiltere de, Şimalî Avrupa memleketlerinde kadınlar intihap salâhiyetlerini tatbik etmektedirler.

Kadının siyasi ehliyetsizliğine mantıklı hiç bir sebep yoktur. Bu husustaki tereddüt ve menfi zihniyet, mazinin içtimaî bir halinin can çekişen bir hatırasıdır. Hatırasından bahsettiğimiz zihniyet papas zihniyettir. Sen Poll diyor ki, "erkeğe vesayada bulunmayı ve ona karşı nüfuz ibraz etmeyi kadına müsaade etmem kadın sakıt

kalmalıdır. Ziyra Âdem iptida ve Havva bilahare tekevün etmiştir..."

Hanımlar, Efendiler; insanların menşeinin cahili olan bu havari unutuyor ki erkeklere ilk nasihatı, ilk terbiyeyi veren ve onun üzerinde ilk analık nüfuz ve teşirini têsîs eden *kadındır.*

Bâzi memleketlerde, kadınlık hakkında devam edegelen *bu telakkî artık bugünkü cemiyetlerin ahlâkî ve iktisadî hallerine uymamaktadır.*

Kadınları siyasi haktan mahrum etmek lüzumunu, kadınla erkek arasında, iş bölümü kaidelerinin bir neticesi gibi gösterenler vardır. Halbuki, iş bölümü fikri ne kadınlara ve ne de erkeklere iyfa edemeyecekleri vazifeler tevdi olunmamalıdır neticesini meydana koyar. Halbuki Efendiler; kadının umumî ve siyasi vazifeleri iyfa ya ehliyetli olmadığını ispata imkân yoktur, çünkü aksi dünya yüzünde fi'len sabit olmuştur.

Kadın, bugün, istenilsin istenilmesin, *umumî ve iktisadî hayata samimî bir surette karışmıştır.* Kadın, bugün, tezgâhlarda, fabrikalarda, büyük mağazalarda, ticarethanelerde, memurluklarda bilcümle umumî hizmetlerde çalışmaktadır. Rusyada, en faal sınıflarda, fi'len askerlik vazifesi de yapmaktadır.

Hanımlar, Efendiler; kadınların daha uzun müddet sabiler, eblehler, mecnunlar arasında sayılamayacağının söylendiği günden bugüne kadar yarım asırdan fazla zaman geçmiştir.

Hülasa Hanımlar, Efendiler:

Kadın intihap etmek hakkını ihraz etmelidir:

- Çünkü, demokrasinin mantığı bunu iycap ettirir;
- Çünkü, kadının müdafaa edeceği menfaatlar vardır;
- Çünkü, kadının cemiyete iyfa edeceği vazifeler vardır;
- Çünkü, kadının siyasi haklarını tatbik etmesi kendisi için faydalıdır.

Demokrasi prensibi şunları iycap ettirir:

Aklı başında her fert şahsiyetini muhafaza ve temin edebilmek için, bir siyasi iktidarla mücehhez olmalıdır.

Efendiler, kadın insandır ve akli başındadır.

Millet efradı birbiriyle istişare etmelidir; kadın milletin azasındandır.

Hanımlar, Efendiler; Cumhuriyetimizin politika rejimi müsavat prensibine istinat eder. *Intihap sandığı önünde en ümmî ile en büyük devlet adamı müsavidir. Kadın niçin bu müsavattan hariç tutulsun?*

Umumî hizmetlerin hüsnü idaresinde *erkeklerin olduğu kadar kadınların da menfaatları vardır. Kadınların müdafaa edeceği iktisadî menfaatları vardır.*

Kadınların içtimaî heyetin teşkilatı hakkında bildirecekleri fikirleri vardır. Kadında adalet hissi vardır. Kadın muktesittir, *sulhperverdir.*

Hanımlar, Efendiler; millî sây ve gayrette kadının hissesini hor görmek hakkı kimseye verilmemiştir.

Türk kadınının belediye intihaplarına iştirak hakkının tanınması; Teşriî Meclise âza intihap olurmamak hakkının yakın zamanda tasdik olunacağına şüphesiz, mesut bir mukaddimdir. Türk tarihinin bu devrine kadar, Türk kadınına, çoktan çok lâyık olduğu bu siyasi hakkını vermek tabiatıyla mazinin istibdat idarelerinden beklenmezdi; fakat, *demokrat Türk Cumhuriyetinin bu hususta da, faziletli şiarının yüksek eserini görmek, elbette lüzumundan fazla, gecikmiyecektir.*

A F E T H A N I M I N

K O N F E R A N S I

İntihap sandığı önünde en ümmi ile en büyük devlet adamı müsavidir. Kadın niçin bu müsauvattan hariç tutulsun ?

“Kadının siyasi ehliyetsizliğine mantikî hiç bir sebep yoktur. Bu husustaki tereddüt ve menfi zihniyet mazinin içtimaî bir halinin can çekişen bir hatırasıdır.”

[Kadınlara belediye intihabı hakkı verildikten sonra kadınların intihap haklarına dair ilk konferans Ankara Musikî Muallim mektebi muallimlerinden Afet hanım tarafından Ankara Türk ocağında verildi. Gazi Hazretlerinin, Kâzım ve İsmet paşaların, vekillerin, mebusların, kadın erkek bütün Ankara münevverlerinin huzurunda verilen bu ehemiyetli ve kıymetli konferansın mühim kıssalarını naklediyoruz.]

Afet Hanım sözüne evela muhtelif hükümet sistemleri hakkında mâlûmat vermekle başlamış ve şöyle devam etmiştir :

Hanımlar, Efendiler,

İntihapta adalet ve müsavâtı temin etmek için düşünülen ve bazı memleketlerde tatbik olunan çare, *Nisbî Temsil* usulüdür.

Ekseriyet sistemine göre intihap olunacak meb'usların kâffesi en kuvvetli olan ve bu sebeple en çok rey kazanan fırkanın namzetleri olur. Bu fırka, tek başına mecliste bütün milleti temsil edebilir.

Nisbî Temsil sistemi ise, her fırkaya, malik olduğu âza adediyle mütenasip bir temsil hissesi temin etmek ister.

Bu sistemin tatbiklerini iyizaha kalkışarak sizi yormaktan çekinirim. Yalnız şurası muhakkaktır ki, Nisbî Temsil sistemi de tenkitten tamamen masun, mükemmel bir sistem değildir.

Nisbî Temsilin başlıca mahzurları şunlardır: Nisbî Temsil, mecliste ehemmiyetsiz bir takım gruplar doğurur. Bu vaziyet müstakar bir ekseriyetin teşkilini mençer. Meclisi iktidarsızlık içine gömer. Hükûmet buhran-

larını ziyadeleştirir. Bu sistem yüzünden ıstırap çeken, ve bunu terkedemeyen devletler vardır. Bu mahzurlara karşı Nisbî Temsil sistemi lehinde, en son yapılan müdafaa şudur:

Bir memlekette, medenî ve siyasi terbiyesi yüksek, şuurlu ve kuvvetli partiler teessüs etmişse Nisbî Temsil sisteminin tatbikinde mahzur yoktur.

Bu müdafaaanın yanında şunu da nazarı dikkate koymalıdır ki, yanlış fikir ve içhatlara imale edilmiş insanlardan mürekkep zümrelerin, behemehal, mecliste faaliyetini têmeine çalışmak, milletin menfaatine hizmet sayılmaz. Zikredilen iddiaya rağmen dünyanın bu sistemi tatbik eden en demokrat memleketlerinde buhranların sık ve çok olduğu görülmektedir. Her halde intihap sistemleri, az çok farkla, içtimaî mücadelelerden ibarettir. Cemaat içinde yaşamak tabiatı icabı olan insan, kendini içtimaî mücadeleye kabiliyetli bir hale getirmeğe mecburdur.

Hanımlar, Efendiler;

Yüksek içtimaî heyetlerde, mücadele, fikir mücadelesi halinde olur. Vatandaş arzusunu gösterir; fakat, ekseriyetin göstereceği arzunun muteber olacağını da bilir. İntihap, ancak, tamam inkişaf etmiş, intizam sahibi cemiyetlerde görülür.

İntihap, hak mıdır? vazife midir? İşte bu sorgu, bizi bugünün mes'elesi olmak lâzım gelen bir zemine sokacaktır.

İntihabın esaslı ciheti, vatandaşın intihapta rêyini kullanması hakkıdır. İntihap, milli hakimiyet prensibinin

mağ halinde çıkıp milli iradeyi söylemekti; bu grup milletin müsellağ ve zinde teşkilatına, Kuvayı-Millie teşkilatına dayandığını gösterecek, "Mudafaa-i Hukuk" namını pervasızca iylan edecekti. Bu işlerin idaresi, tabii, Büyük Rehberin İstanbulla giden en yakın arkadaşlarına ve İstanbul teşkilatı erkânına aitti; halbuki bu zatlar, ya hükümetin uysal ve âciz politikasına uyararak yahut daha nefsanî ve küçük ihtiraşlara kapılarak teşkil ettikleri gruba "Felahı-Vatan" ismini vermişlerdi. Bu grup, bu unvan ve bu suretle, İstanbulun doğurduğu daha bir çok teşekküllere karışmış, istinat ve tēyit kuvvetinden mahrum bir grup halinde görülmüyordu. Büyük Rehber bu zatlar hakkında şu hükümleri veriyor :

"İymansız idiler, çünkü milli emellerin ciddiyet ve ka'fiyetine ve bu âmalın mesnedi olan teşkilatın salabetine inanmayorlardı.

"Cebin idiler, çünkü milli teşkilata mensup olmağı tehlikeli görülyorlardı.

"Cahil idiler, çünkü kurtuluşun yegâne istinatgâhı millet olduğunu ve olacağını takdir edemeyorlardı. Pa-dişaha tekâpu ederek, ecnebilere hoş görünerek, mülayım ve nazik davranarak büyük gayelerin istihsal olunabileceği gafletini gösteriyorlardı."

Felahı-Vatan grubu kendisini Kuvayı-Millie teşkilatından ayırmakla hükümetin onlara karşı hakim ve tehditkâr bir vaziyet almasına imkân veriyorlardı. Hükümeti tutmak veya tutmamak meselesinde müstekil bir rêy sahibi olmak için perde altından değil doğrudan doğruya, hükümetle yüz yüze gelerek konuşmak ve milli iradeleri kabul ettirmek lâzımdı. Hükümete bir program, bir hattı-hareket verebilmeliydi. Milli iradenin istilzam ettiği hattı-hareketi tâkip etmeyecek bir hükümete karşı hiç olmazsa iyimatsızlık kararı verebilmeliydi.

Bir hadise, o devir için beklenilmez bir şey olmayan bir ecnebi müdahalesi hükümeti, şerefini bilen, istiklali uğrunda ölmekten bile çekinmemeye karar vermiş ve hakkını mutlaka kendi kuvvetiyle almaktan ümidini kesmemiş bir milletin hükümeti haysiyetiyle harekete icbareliyordu. Vazifesini o suretle yapmaktan çekinecek olan bir hükümeti ise millet meclisi tutmayacak ve milli idareyi bizzat iylan edecekti.

Ecnebi müdahalesi çok çirkin bir şekilde vaki' olmuştu; Cemal paşa hadiseyi Büyük Rehber "İngilizler hükümete verdikleri bir notada benimle Cevat paşa Hz. nin çekilmemizi talep ettiler; kabinece şiddetle redd cevabı verildiyse de vaziyet kabinenin kalmasını ve yalnız benim ile Cevat paşanın çekilmemizi iycap ettirdi" suretinde bildiriyordu (22 -I- 1920-1336).

Büyük Rehber derhal, aynı tarihte, tecavüz hadisesinin ehemmiyetini sadrazama ve Cemal paşaya anlatmış, nasıl mukabele etmek lâzım geldiği hakkında tenvir ve irşada çalışmıştı :

Hükümet mukavemet etmeli, nazır ve erkânı-harbiye reisi çekilmemelidir; ecnebilere emri ve talebi ile nazırlarını değıştiren bir hükümet olmadığını onlara göstermeli idi.

Büyük Rehber :

"Hükümetin mukavemeti halinde İngilizler harbiye nazırını cebren kaldırmak ve bütün hükümeti iskat etmek cihetine bile teşebbüs etseler, vaz'iyet gerek hariç ve gerek dahile karşı, onların emriyle nazırını feda etmekten daha müsait olur." deyör ve "İngilizler İstanbul ile muhabereyi keserlerse milli istiklal uğrunda milli ve dini muhahede iylan etmek yolunda ilerleyeceğiz" tēminatını veriyordu. Fakat bir milletin erkek kalbinden fıskıran bu irade o korkak, pısrık ve mütezelli hükümetin kulağına girer mi ?

Ali Rıza paşa hükümeti bu milli iradeyi "kendi otoritesine bir tecavüz" saymış, harici tecavüzü bir tarafa brakarak milletin biricik istinatgâhı olan kuvayı-millieye kafa tutmaktan başka bir mârifet göstermemişti.

Cemal paşanın bu suretle çekilmesi mebuslara muhim vazifeler yükletiyordu; Büyük Rehber derhal o vazifeleri gösterdi :

"Mebuslar bu mudahaleyi dahil ve harice karşı ka'fiyen ve serian redd eylemek mecburiyetindedir."

Tarzı-hareket bile tâlim ediliyordu.

"Meclisin feshi hakkında bir iradenin mecliste birdenbire okunması ihtimaline mâruz kalmamalıdır. Böyle bir ihtimal varsa meb'uslar teşebbüslerini hususi bir içtima' halinde de yaparlarsa kâfidir.— Devletın siyasi istiklali aleyhine ka'fi bir tecavüz vuku' bulduğunu sulh konferansına ve Avrupa milletlerine ve Âlemi-İslama ve memleketin dahiline iylan etmek lâzımdır.— İngilizlerin tecavüzü geri alınmadığı takdirde Meclis Anadoluya geçmeli ve milli idareyi derühte etmelidir.

Bu tâlimat verildikten sonra : "Bu icraat bütün milletin kuvvetlerini cem' etmiş olan Kuvayı-Millie tarafından her vasıta ile tēyit olunacaktır; şimdiden tedbirler alınmıştır" tēminatı veriliyordu.

Büyük Rehber derhal bütün teşkilatları ve kolordu kumandanlıklarını hadiseden haberdar etti, ecnebilere tecavüzlerini artırarak bâzı nazır ve mebusları tevkife kalkışmaları ihtimalini düşündü, bilmukabele Anadolu'da bulunan ecnebi zabıtlarının tevkif edilmesine karar vererek bu kararını kolorlu kumandanlarına şifre ile yazdı.

İstanbuldaki mebuslar bu yüksek vazifeleri hükümetten ayrı bir zihniyetle kavramak istiyadını gösteremediler. Onlar da Büyük Rehberi icraattan ve müdahaleden men' etmekten başka bir şey düşünemediler, ve yapmadılar.; nihayet hadisat herkese aklını başına getirdi.

niyetinde bir mebusun imzalarıyla, hemen hareketleri için telgraflar çekilmişti.

Hükümetin bundan maksadı "taşradaki mebusları sıkıştırıp şaşırtmak" Ankaraya gitmelerine ve Büyük Rehberle temasa gelmelerine mani' olmaktı. Hem de hamakatine bakınız ki buna kendi iktidarının kâfi gelmediğini hissederek Büyük Rehberin kendisine tebligat yaptırmaya çalışıyor.

Büyük Rehber bu "samimiysiz ve necabetsiz" tarzı-hareket hakkında diyor ki :

"Tecdedi-intihap aylarca ve aylarca icra olunmayıp kanuni müddet çoktan geçirilmiş olduğu tarihlerde hiçte istiyca göstermeyen bu efendiler şimdi dört beş günlük bir tehhürü vesile bularak ileri sürüyorlar..."

Tecdedi-intihabat Büyük Rehberin "Erzurumdan, Sivastan beri namütenahi teşebbüs ve faaliyetinin muvafakkiyet eseri" değilmi idi? Ankara dâveti bir de mebusların, yakın gelecekte mâruz buldukları muhakkak tehlikeden kendilerini nasıl koruyacaklarını düşünmek ve kararlaştırmak maksadiyle vaki' olmayormu idi? "Hiç bir tedbir ve karar almadan, bir an evel, hakaret ve rezalete mâruz olmakta istiyca neden ileri geliyordu?"

"Bu efendiler Anadolu ve Rumeli Mudafaai-Hukuk cemiyetine mensup değiller miydi? Mebus oldukları halde dahi, cemiyetin liderleriyle mudavelei-efkâr ederek tespit olunacak program dahilinde harekete mecbur değil midirler?"

"Bir grupun, bir fırkanın, liderleriyle temas ve mü-nasebete gelmesinden neden korkuluyordu? Bu efendiler tecdedi-intihabi, mebusların intihabını tîmin eden teşkilat kuvvetinin tîsiri altında görülmeği şereflerine mü-nafi mi buluyorlardı?"

Fani bir Şeyhten ibaret olduğunu mahlasıyla iylan eden zatın ve imza arkadaşlarının şaşkınlığına bakınız ki asıl maksat ve gayeyi utanılacak, çekinilecek bir nokta gibi görmek ve hükümetin miskin politikasına kör bir âlet olmak gâfletini ihtiyar ettiklerinden haberdar bile görünmeyorlar.

Asıl hattıhareket şunu iylan etmek olmalı idi :

Mebuslar memleket dahilinde kuvvetli bir milli teşkilata mensuptur ; bu teşkilatın umumî kongrelerinde tespit ettiği gayelerden asla ayrılmayacaklar.

Bu yegâne milli teşkilata istinat edildiğini "açık bir vicdan ve alınla" iylan etmek... işte "dahilde ve haricte" en büyük iytimat ve saygıyı tîmin edecek bu idi.

Salâhiyeti haiz bir murahhas göndermek noktası hakkında Büyük Rehber :

"Gönderdiğimiz murahhaslar değil mi idi ki millet vekillerinin düşman pençesine girmesine birinci derecede müessir olmuşlar, ve kendi şahıslarını bile mudafa tedbir ve çaresini talbikten aciz olduklarını ispat etmişlerdir" diyor.

Hükümetin entrikası kendisine pek az faide verdi ; mebuslar yine küçük gruplar halinde ve hattâ fert fert Ankaradan geçip Büyük Rehberle görüştiler. Bu İkinci-Kânun (1920-1336) haftalarında Büyük Rehberin aynı siyasi şiarları hepsine ayrı ayrı tekrar ederek, hepsine aynı iman ve kalp kuvvetini telkîn etmek için gösterdiği sabırlılık nasıl bir çelik iradeye malik olduğuna delildir. Diyorlar ki :

"Mebuslar aynı günde veya günlerde müctemian bulunamadılar. Münferidin veya küçük küçük gruplar halinde gelip gittiler. Bu zevatın veya heyetlerin kâffesine ayrı ayrı heman aynı esas noktaları günlerce tekrar ve yine tekrar etmek mecburiyeti hasıl oldu. Herşeyden evvel, kuvei-mâneviyenin, kuvei-kalp ve vicdanın yüksek tutulması şarttır... Biz de bu noktayı tenmiye etmek üzre ; dahili ve harici vaziyetin emniyet ve ferah verici mahiyette ve inkişafta bulunan noktalarını ve cihetlerini ispata çalıştık ; sonra muayyen maksat etrafında şuurlu ve azımkârane ittihadın sarsılmaz kuvvet olduğu hakikatını **yorulmaksızın** tekrar ettik. Bir heyeti-içtimaiyenin, beka ve saadetinin ancak emelde ve istihsali uğrunda tam iştirâk halinde bulunmasına mütevekkif olduğunu izzah ettik. "Vatanın halâsı, istiklalin tîmini" hedefine varmak için esaslı ve kuvetli teşkilata lazım olduğuna ve bu teşkilatı sevk ve idareye muktedir dımağların, enerjilerin *bir dımağ ve bir enerji* halinde çalışmasına bağlı olduğunu söyledik..."

Bu tâlim ve irşadın gayesi : açılacak Meclisi-Mebusanda kuvetli, mütesanit bir grup — Mudafaai-Hukuk grupu teşkili lüzumunu anlatmak onun teşekkülünü tîmin etmek idi.

Büyük Rehberin nasıl bir inkılap peygamberi olduğu bundan, kendi imanını fert fert herkese telkîn etmek için kısa şiarlar halinde gayeyi aynı ateşle, aynı ruh harareti ile tekrar etmek hususunda sarfettiği emeklerden bellidir. O, yarattığı Büyük İnkılabın her merhalesinde, aynı tâlim ve irşat sistemine müracaat etmiştir : *Kısa şiarlar*, herkesin kabulünde tereddüt etmeyeceği hakikatlar... Bunları yorulmadan bıkmadan ayrı ayrı tekrar etmek, *ve ettirmek*. Bu yol bütün büyük inkılapçıların ve bütün büyük inkılapların yoludur. Bu hususta inkılapçılar imanlı arkadaşlara muhtaçtır ; bu arkadaşlar muhtelif namlar alırlar : sahabe, havari, telmiz, militant... işte bunların imanlıları ve şuurulları Büyük Rehberin etrafını saran ilk halkada az bulunuyordu ; onun için bir çok ahvalde Büyük Rehber doğrudan doğruya halk ile, kitleler, zümreler ve heyetlerle, hattâ ayrı ayrı fertlerle temas haline girmeye mecbur olmuştur.

Mebusların, Sivas mukarreratını kabul ederek intihap olunan mebusların en mühim işi, İstanbula gelir gelmez ilk işi, o mütesanit grupu hazırlamak, itilaf imperialistlerine karşı tek bir kalp tek bir dı-

Büyük Türk İnkîlabına Dair

Yazan : AHMET CEVAT

— 13 —

Son Meclisi Mebusan

2 — Vazifeleri ne idi, ve bu vazifelerini nasıl iyfa etti

“ Nisfet ve merhamet niyaz etmekle millet işleri görülemez ; Millet ve Devlet şeref ve istiklali temin edilemez. Nisfet ve merhamet dilenmek gibi bir prensip yoktur. Türk Milleti, Türkiyenin müstakbel çocukları, bunu bir an hatırdan çıkarmamalıdır.”
Gazi (Nutuk, s. 221)

Pariste kendisini cihan mukadderatı üzerine mutlak surette hâkim gören galip devletler konferansı Türkiye haritasını en caniyane fırça zarbeleriyle mahvuispat ederken, İstanbul hükûmetine komiserleri ve Karadeniz başkumandanı vasıtasıyla iradelerini bir uşağa emreder gibi teblig ettirirken, memleketin İzmir - Aydın, Adana - Ayntap gibi vasi' mıntakaları Yunanlıların ve Fransızların işgali altında inlerken, Fransızların teslih ettiği Ermenilerin toplarıyla Mer'aş gibi kadim Türk medeniyeti timsali şehirler tahrip edilirken, vatanın muhtelif yerlerinde İngiliz hiyaneti ve habaseti ile (halife namına) mütemadi kardeş muharebeleri ve kanlı hadiseler türetilirken... Büyük Rehber de Türk Milletini Meclisi-Mebusan halinde toplanacak vekilleri vasıtası ile kat'i iradesini âleme iylan etmeye sevk etmişti.

Bu son olması mukadder olan Meclis ne yapacaktı ?

O büyük tarihi vazife kafî bir program halinde kararlaştırılmış olmalı, ve hiç bir katil silahla öldürülemez, hiç bir muhnik vasıta ile boğulamayacak bir milletin en gür sesiyle iradesini imperialistlerin yüzüne haykırılmalı idi.

Büyük Rehber en uzak ihtimallere kadar herşeyi evelden görmüş ve icraat programını hazırlamıştı :

Sivas kongresinin mukarreratını kabul etmek suretiyle intihap olunan mebuslar mıntaka mıntaka konferanslar yapıp murahhaslarını Ankaraya gönderecekler...

Orada Sivas kongresinin mukarreratı halinde belirilmiş olan iradei-milliyeyi mecliste mudafaa edecek siyasi grupun temeli kurulacak...

Bu grupun ismi “ Mudafaa-i-Hukuk Grubu ” ndan başka olamazdı... Ancak bu suretle imperialistler Türk Milletinin hakiki iradesini anlayacak, İstanbul acezesinin miskince uysallığı arkasından Türkün azmü-metaneti gösterilecek...

İstanbul gelinerek o yüksek Tarihi Vazife korkusuzca, pervasızca, imperialistlerin topları ve süngüleri

altında Türk kahramanlığına yakışır bir şanla iyfa edilecek...

Imperialistler böyle bir meclisi ancak gayz ile, üf ile kapatabilirler, yumruklarıyla koca bir milletin ağzını tıkmak istemek hamakatını gösterebilirlerdi. O zaman millet vekilleri ecnebi têsirin haricinde tekrar millet meclisi halinde toplanabilmeli idi.

Muhakkak olan böyle bir hal karşısında Büyük Rehber Meclisi Reisi sıfatıyla dâvet etmek imkânını hazırlanmış bulmalı idi. Bunun için kendisi Meclisi-Mebusan Reisi intihap olunmalı idi.

Bu program o kadar mâkul, o kadar tabii, o kadar ispat gayrimuhtaç bir şeydir ki hiç bir noktası zerrece iytiraza uğramaksızın icra olunacağında şüphe edilemezdi. Heyhat!

İstanbul hükûmetinin budalaca, miskince entrikaları ve Kuvayı-Milliyenin muhterem Timsaliyle hükûm ve nüfuz yarışı, Büyük Rehberin en yakın muahede arkadaşları görünenler arasında küçük endişelere kapılanların çıkması sebebiyle bu programın hemen bütün maddeleri mâkûs bir cereyan tâkip etmiştir.

İstanbul hükûmeti evela Büyük Rehberin mebusları Ankaraya dâvet teşebbüsüne entrika ile mani' olmağa çalıştı :

Sadrazam yanına çağırıldığı bir iki gafil meb'usa :
1) “ bir an evel meclisin içtimai elzem olduğu ve meb'usların Ankaraya dâvet edilmesi bu içtimai tehhürüne sebep olacağı, 2) bundan başka *ecnebilerin* de meclisi Kuvayı-Milliyenin nüfuzu altında göreceği ve bunun *dahilde ve hariçte* pek büyük iytimatsızlık tevhit edeceği, 3) meclisin bu yüzden kendisinden beklenen hizmetleri göremeyeceği, 4) mebuslarla münasebette bulunmak üzere *vasi' salahiyeti haiz* bir zatın murahhas sıfatıyla İstanbula gönderilmesi maksadı têmeine kâfi olacağı, 5) ve Ankaraya dâvet edilen mebusların azimletlerini têhir ile orada toplananların hemen İstanbula hareketleri için derhal tebligat yapılması lâzım geldiği ” hakkında bir telgraf yazdırmış ve elden dolaştırarak birkaç meb'usa daha imzalatırmış...

Bu telgraf, mebuslardan *bir grupun* tahriri metali suretinde Büyük Rehber şifre edilmekle beraber taşradaki mebuslara da dahilîye vekili Damat Şerifin ve *Şeyh Muhsin-Fani* gibi mistik bir mahlas takınmak zih-

National Geographic Mecmuasından
John Oliver La Gorce tarafından

KEŞFİYAT GEMİSİ

MUHİT in İlavesi

Ulu atalarımız *Ak ve Kara Denizlere* böyle kanatlarla hakim olmuşlardı. Beşeriyetin tabiat üzerine hakimiyetine en canlı bir timsal olan bu resim Amerikanın yüz binlerle mekteplerinde ve evlerinde mütena bir yer işgal eder.

Şişmanlık-Zayıflık Derdi

Yazan : SELİM SIRRI

Her şeyin lüzumundan fazlalığı gibi eksikliği de nakise teşkil eder. Fazla yersek miydemiz bozulur, az yersek karnımız doymaz. Az uyursak dinlenemeyiz, çok uyursak mangafa oluruz. Çok çalışırsak yorgun düşeriz, hiç çalışmazsak hamlaşırız. Yalnız vücudumuzla meşgul olursak zekâmız körleşir, yalnız zekâmızı işletirsek vücudumuz hantallaşır. Az gıda alır çok hareket edersek zayıflarız, çok yer ve ekzersiz yapmazsak şişeriz. Demek, lâzım olan şey iytidaldir. İytidal vücudumuzun dâimi muvazenesini te'min eder; eğer her şeyde ifrattan ve tefritten sakınırsak hem çok, hem de rahat yaşarız. Bütün insanları vaktından evvel ihtiyarlatan, çöktüren, ölüme yaklaştıran hep iytidalsızlıktır.

Fazla şişmanlık ve fazla zayıflık vücut muvazenesinin bozulması demektir. Bu muvazene ekseriya ihmal ve lakaydi neticesi olarak ihlal edilir. Gariptir ki hiç biri kabahatı üzerine mal etmek istemez ve bir takım kaçamaklı özürler serdederler. Meslekim dolayısıyla şişmanları da zayıfları da dinledim. Şişmanlar şöyle diyor :

Ne yapsam boş! ailede var: annem de büyük annem de şişman, irsi bir şey; hiç de durduğum yok, sabahtan akşama kadar ayaktayım, yıllar var

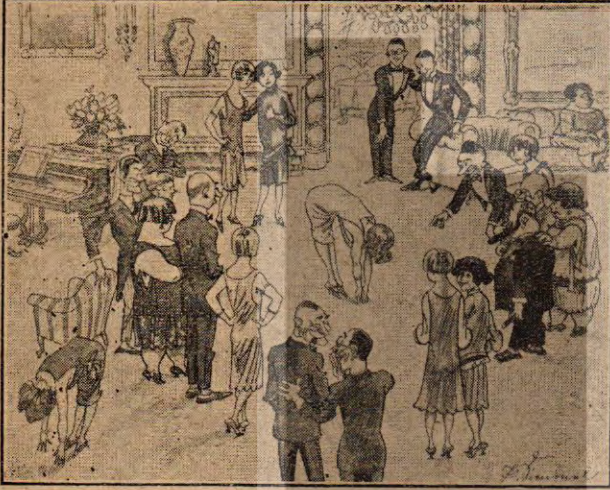
ağzıma makarna, pilav girmiyor, hele hâmur tatlılarımın lezzetini bile unuttum. Neler yapmıyorum, karın korsesi kullanıyorum, sabah kahve altlarını ve akşam yemeklerini hazfettim, her ne dedilerse yaptım. Yine 100 kilodan aşağı düşmüyorum.

Zayıflar da şöyle söylüyor: Üç kilo alabilmek için neler yapmadım? Arsenik şiringası dediler, tam altı ay kollarım delik deşik oldu; patlayıncaya kadar yiyorum, kendimi hiç yormuyorum, bol uyku çekiyorum; tereyağı, tatlı, taze yumurta... hülâsa doktor ne derse harfiyyen tutuyorum, nafile, bu siskalık irsi olmalı; bir türlü toplanamıyorum vesselam.

Evvelâ şişmanlara hitap edeceğim. Sizler, kadın ve erkek, cemiyet içinde bir zümre teşkil ediyorsunuz. Şüphe etmemyorum ki hepiniz de halinizden memnun değilsiniz. Bâzı şişmanların hallerinden memnun gibi görünmeleri, bu dertten kurtulmaktan ümitlerini kestiklerinden ileri gelir. Yoksa bir tılısımlı deynek kendilerini bir anda mütenasip bir hale getirebilse, buna çoktan razıdırlar.

Şişmanlığın zararları saymakla bitmez, vücudumuzu bacaklarımız taşır; her boyun iycap ettirdiği tabii bir sıklet vardır: mesela 1.70 boyunda bir erkek için 68 kilo tam bir siklettir. Bu boyda 98 kiloluk bir şişmanın halini düşünelim. Demek bu za-

vallî her gün sırtında, bir pranga mahkûmu gibi zencir yerine yağ taşımak mecburiyetindedir. Bir de bu zavallının merdiven çıkışını, bir yokuşa tırmanışını, koşuşunu, dans edişini düşünün; en küçük bir yorgunlukla ter, muslukları açılmış çeşmeden boşanır gibi elbisesinin dışına çıkar, ciğerleri bozuk bir körük gibi işler, so'uk kesilir. Yağ tabakaları adellerin elyafını kaplar, ciğerlerin ve kalbin vazifesini güçleştirir, tabiatıyla kanın deveranı da arızaya uğrar. Bu fizyolojik mahzurlardan başka cemiyet

hayatında da şişmanlık pek hoş bir şey değildir; tramvayda, trende, lokantada, baloda, suarede bilhassa yazın şişmanlık hayli külfetlidir. Filhakika atalarımızın «bir dirhem et bin ayp örter» sözünde bir hikmet vardır, fakat bir dirhem demişler, 100 kilo dememişler.

O halde fazla şişmanlar ne yapmalı? Kavlimizce tedricen yağlarını eritmeli. Bu yağları bir kaç türlü eritmek mümkündür, yalnız kaş yapayım derken göz çıkarmaktan sakınmalı. Az vakıta çabuk zayıflatan vasitalara kat'iyen iltifat etmemeli; bunlar yalnız yağları eritmekle kalmaz, aynı zamanda kalbi, âsabi, miydeyi ve barsakları da yorabilir. Müshil alarak, aç oturarak, hap yutarak, sirke gibi miydeyi tahrip edici şeyler içerek zayıflamak bir nevî intihardan başka bir şey değildir. Bu muzir usullerle zayıflayanların az zaman içinde derileri porsur. Çünkü fazla yağlar eriyince esasen kuvvetsiz olan etler deriyi geremez, şişmanlar havası boşalmış balon gibi porsurlar.

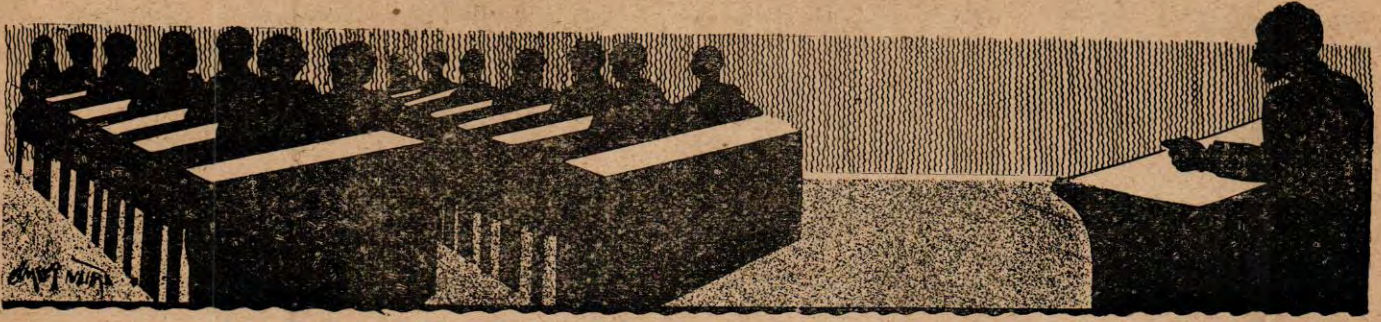
Karın korsesi ile de zayıflanmaz, o yalnız gözü aldatmak içindir, esasen kuvvetsiz olan karın adelleri karının yağları taşıyamaz, öne doğru bir çıkıntı peyda olur; bunu kendileri de çirkin gör-

düklerinden şişmanlar karın korsesi takar, fakat bir taraftan içerdeki yağlar, diğer taraftan korsenin tazyikî miyde ve barsakların vazifelerini güçleştirir; korse bâzı zorlu hareketlerde kanın beyne hücumuna da sebep olabilir. Elektrikle de zayıflamak doğru değildir. Makina yağları yakar, ancak adelleri kuvvetlendirmez, belki umumi bir zâif ta tevlid eder.

Ne yapmalı ki hem vücut kuvvetten düşmesin, hem de yağlar erisin? Bunun cevabı çok basit: vücudu bir metot dahilinde işletmek ve yormak. Yapılacak idmanlar daimi bir dikkatı iycap ettirir mahiyette olmalıdır. Öyle olmaz da mihaniki bir mahiyette olursa önceleri biraz zayıflatır fakat bir müddet sonra iyiyat halini alır ve yormaz. Şişman bir genci askere almışlar, kışlaya dahil olduğu vakit 90 kilo imiş; sekiz ay tâlim ve manevreden sonra sikleti 70 kiloya enmiş; gariptir tedricen yine şişmeye başlamış ve hizmeti-filiyesini bitirdiği zaman 85 kiloyu bulmuş. Bunun sebebi aşikâr: önceleri çok dikkatı istilzam eden tâlimler onu yormuş ve zayıflatmış, gün geçtikçe iyiyat halini alan mümareseler onu yormaz olmuş ve semirtmiştir.

Bâzı kimseler yalnız yürümek suretiyle yağlarını erittiklerini iddia ederler. Burada da mülâhaza varittir. Ârızasız düz bir arazide her gün beş kilometro yürümek iyiyadında bulunan kimseleri önce yorar, ve zayıflatır fakat bir müddet sonra bu yürüyüşe vücut alışır ve yormaz. Yürümekle zayıflamak için bir taraftan her gün tedricen mesafeyi arttırmak, diğer taraftan ârızalı arazide yürümek lâzımdır. Ata binmek, kürek çekmek, bisiklete binmek, tenis oynamak, eskrim yapmak gibi sporlar da yağların erimesine fayda eder, ancak vücutları iyice yağlanmış kimseler bu sporlarda çok ihtiyatkâr davranmalıdırlar, yoksa maazallah yağları eriteyim derken insan bir kalp illetine uğrayabilir.

Avropada sıcak buhar banyoları ve masajla şişmanlar ıeritiyorlar; Zanter müessiselerinde bâzı aletlerle passif ve aktif hareketler yaptırmak suretiyle de iyi neticeler elde edilebiliyor. Bu vasitalardan daimi istifade mümkün olmayınca bir çok şişmanlar Avrupada kaybettiklerini vatana avdette faizi ile kazanıyorlar ki edilen masraf ve çekilen zahmet heba oluyor. En emin ve en tehlikesiz vasıta vücuda müessir hareketleri her gün muntazaman yapmak, ve hareketlerin miktarını tedricen arttırmaktır. İkinci müsahebemde zayıflardan bahsedeceğim.

Mekteplerde Çocukları Sınıfta bırakan Sıhhi sebepler nedir ?

Yazan: Doktor Fahrettin Kerim

Bizde çocuklar mektebe girerken bulaşık hastalıklardan birisine müptela olmadığına ve binnetice tammüsihha bulunduğu dair bir hekim raporu isterler.

Bu hekim çocuğun vücudunu muayene eder, bir hastalık bulamayınca raporunu verir; yanına aşı şahadetnamesi, mahalle ilmühaberide leff edilerek çocuk babası tarafından mektebe götürülür :

Cumhuriyet rejimi mekteplerde milli talim ve terbiyeyi ilmî esaslar üzerine kurmak için uğraşiyor, ders programlarını pedagojik yollara isnat ettirerek tanzim ediyor. Fakat bütün bu uğraşmalar arasında ihmal edilen nühim bir nokta vardır. Mekteplerimizde çocuklarımızın zekâ ve karakter cihetinden muayeneleri ihmal ediliyor. Bu yüzden bir çok talebeler kendi yaşındakilerle birlikte dersleri tâkîp edemiyor, sınıfta kalıyor, izzet nefisleri yaralanıyor, intihara tesaddi ediyor, yahut mektebi terkederek cemiyet için zararlı olarak ortaya çıkıyor.

İşte bu müsahabemizle bir çocuğun sınıfta kalmasını intaç eden sıhhi sebepleri ve o sebeplerin izalesi için iycaap eden şeyleri tespit etmek isteriz.

Bu gün bütün dünya üzerinde terbiyeciler, hekimler, kriminalistler, gazeteciler, ictimaiyatçılar bu meseleyi tetkik, akıl hıfıssıhası cemiyetleri têsîs ederek mutarîf çalışmalarından aldıkları neticeleri tatbik suretiyle meydana muvafakîyetli işler çıkarıyorlar.

Her hangi babamın ve yahut ecdadın ruhi ve asabi hastalıkları, irsi frengi, ebeveyyinden

her hangi birinin alkolik olması, hamil esnasında geçirdiği bedeni veya ruhi sarsıntılar, ilk çocukluk yaşında mâruz kaldığı hastalıklar, havale illeti vs. gibi sebepler tahtı têsirinde vaktinde yürüyemiyen, konuşamayan çocuklar vardır. Bu çocuklarda zekânın inkişafı teehüre mâruz kalır. Bunlara oligofrenik «az zekâlî» adını veririz.

Bunların zekâları Simon-Binet metni vasıtasıyla ölçülür. Bu usul ile yapılan mesahalar neticesinde anlaşılmıştır ki bir idiot (ahmak) kaç yaşında olursa olsun ancak altı yaşındaki bir çocuğun bildiği şeyden fazla bilemez. Bir embesil yâni aptal ise ancak 7-12 yaşlar arasındaki çocuk derecesinde, debil yağni zekâsı çok zayıf olanlar da tabii çocuklardan daima üç yaş kadar aşağı bir zekâyâ maliktirler. Hele idiyotların bir kısmı hiç bir şey bilmezler, öğrendikleri ancak bir papağan kuşu gibi taklidi mahiyettedir. Garip garip sesler çıkarırlar, temizliğe hiç dikkat etmezler; tabii bu gibi çocuklar mektebe gidemezler.

Mektebe gidenler arasında embesil ve debillere çok tesadüf olunur. Bu çocukların bedeni yapılarılarında da ekseriyetle gayrıtabiîlikler görülür. Cücelik, fazla şişmanlık... gibi hallerin sebepleri dahilde kana mahsül veren guddelerin çalışmalarındaki bozukluklardır.

Böyle oligofrenik olacak çocuklar daha ilk çocukluk devrinde kendini bazı işaretlerle gösterirler. Memeyi müşkülâtle almak, her meme emdikleri zaman yeni bir iş yapıyorlarmış gibi zannetmek, sebepsiz bağırıp çağırarak, altını kir-

Devamı 79 uncu sahifede

Güllü Agop kimdir ve ne yapmıştır?

Heykeltıraş ve ressam — Balıkhanede mêmur — Sahneye niçin çıktı?
Gedikpaşa tiyatrosuna kadar — Niçin Güllü diyorlar —
Mülâzım Yakup efendi

Yazan : REFAK AHMET

Türk tiyatro tarihinde bir devir sahibi olan Agop Vartoviyan 1840 senesinde İstanbulda doğdu. Babasının adı Bağdasar Vartoviyan idi. İlk tahsilini Ermeni mektebinde gören Agop, büyüüp çalışma hayatına girince balıkhanede mêmur oldu. Daha küçük yaşındanberi san'ata isiydadı olan Agop Vartoviyan aynı zamanda bir taraftan resim yapmaya çalışıyor, bir taraftan da kendi kendisine heykeltıraşlık öğreniyordu.

Bu suretle san'ata karşı büyük bir alâka duyan ve ihtirasını o sahada tatmine çalışan genç Agop, tiyatroya gitmekten de hususî bir zevk duyuyor, zamanının Ermeni san'atkârlarını muntazaman tâkip ediyordu. Tiyatro genç adamın san'at iştiyak ve arzularına yeni bir cevelan sahası teşkil etti. 1861 de Beyoğlunda Şark tiyatrosunda İki ahpap çavuşlar piyesini seyrederken bu eserin bir sahnesi ona ailevî vaziyetinin bir cephesini hatırlattı. Bu müşabehet Agop Vartoviyanın üzerinde çok müessir olmuş ve genç adam bu têsir ve heyecan ile sahneye intisap kararını vermiş. Hayatının sonuna kadar o gecenin ve bu kararın têsiri altında kalmıştır.

Agop Vartoviyan İki ahpap çavuşlar tem-

silinin ertesi günü Şark tiyatrosu müdürlüğüne müracaat ederek tiyatro hayatına girmek istediğini söylemiş ve hüsnü kabul görmüştür. Burada uzun müddet İtalyan rejisör Astinin derslerine devam etmiş, aynı zamanda bazı ufak tefek roller de almıştır.

Agop Vartoviyan bu sırada balıkhanedeki mêmuriyetinden ayrılmıştı, bir taraftan Şark tiyatrosuna devam ederken bir taraftan da maişetini kazanmak için Kâğıthane köşkünün inşasında amele olarak çalışıyor, burada elindeki ressamlık san'atından istifade ediyor, boyacılık yapıyordu.

Agop Vartoviyan 1863 senesinde Şark tiyatrosundan ayrılmış, İzmir'e gitmiş, orada bir tiyatro hayatı uyandırmıya çalışan Ermeni gençlerinin başına geçmiş, rejisör olarak çalışmış, fakat bu devre uzun sürmemiştir. Agop Vartoviyan kısa bir müddet sonra İstanbul'a dönmüştür. Burada Şark tiyatrosu izmihlâle yüz tutmuş, Hekimyan tarafından teşkil edilen trup Ermenice temsiller vermiye başlamıştı. Agop Vartoviyan da onlarla birlikte çalışmaya başladı. Agop Vartoviyanın san'atkârlığı pek kuvvetli değildi, netekim sonuna kadar da zayıf kalmıştır. Fakat İki ahpap çavuşlar piyesinde

Giyom rolünde Agop Vartoviyan çok muvaffak olmuş, müteakiben Sezar Borciya da bilhassa nazarı dikkati celbetmiştir.

Hekimyan trupu da az bir zaman sonra dağılınca Agop Vartoviyan ikinci sınıf artistlerle bir trup teşkil etmiş, İstanbulun muhtelif semtlerindeki tiyatrolarda temsiller vermiye başlamıştı. Bu arada Gedikpaşadaki canbazhaneyi tiyatro haline ifrağ etmiş, burada da bazı temsiller vermişti. Haftanın bazı geceleri burada, bazı geceler Üsküdar'da Aziziye tiyatrosunda, bazan da Kadıköyünde veya Beyoğlundaki temsiller veriyordu.

Harikulâde zeki, teşkilâtçı ve idareci bir adam olan Agop Vartoviyan, Ermenice temsillerin artık seyirci bulmamıya başladığını görünce dahiyane bir buluşla tiyatroya yeni müşteriler aradı ve bu yeni müşteriyi pek kolaylıkla temin etti. Türkçe piyes oynamak fikri buradan gelmişti.

Türk muharrirlerin, Türk ricalinin, Türk halkının yardımıyla az vakitte trupuna yeni kazanç ufukları açan Agop Vartoviyan zamanının en şöhretli artistlerini idaresi altına toplamıya muvaffak oldu. Benliyan, Karakaşiyen hemşireler, Magakiyan Reştoni, Haçik Papaziyan, Tospatiyen, Narliyan, Mari Nuvart, Pistos Araksiya bu arada idi. 1874 de İstanbulun bütün Ermeni san'atkârları Agop Vartoviyan trupunda toplanmışlardı, Fasulyacıyan ve Minakiyan da bunlar arasındaydı. Bundan evelki makalemizde kaydettiğimiz gibi ilk Türk aktörler de sahneye bu trup içinde çıkmışlardı.

Agop Vartoviyan bıkmak usanmak bilmez bir adamdı. Bu müthiş enerji sayesinde dir ki bidayette elinde beş parası ve hiç bir vasıtası olmadan koca bir tiyatro meydana çıkarmış, Türk tiyatrosunu kurmak şerefini alanlardan biri olmuştur.

Gedikpaşa tiyatrosunun müdürü olan Agop Vartoviyan sabahtan akşama kadar çalışır, her türlü müşkilâtı izale etmek çaresini bulurdu. Tiyatronun bütün mesuliyetini şahsan kendisi üzerine almıştı. Her işle uğraşır, bu arada gazetelerin tenkîtlarini muntazaman takîp eder,

bunlara hususî bir ehemmiyet atfeder, işaret edilen eksiklikleri düzeltir, haksız gördüğü tenkîtlere cevap vermeyi, münakaşalara girmeyi de ihmal etmezdi.

Agop Vartoviyan padişah'tan suflörle piyes oynamak imtiyazını almıya muvaffak olması üzerine bir kısım aktörler orta oyununun sahneye çıkarılmışı olan tulûat tiyatrolarını têsise kalkmışlardı. Bazı san'atkârlar da Agop Vartoviyanın imtiyazında komedi ve dram kelimelerinin yanında operet kelimesinin bulunmamasından istifade ederek şarkılı piyesler oynamak üzere ayrı bir tiyatro küşat edince Agop Vartoviyan da derhal repertuvarına bu kabil eserler koydu, aynı zamanda bunları öteki tiyatrodan daha iyi hazırlıyabilmek için Avrupadan bir de Fransız rejisör getirtti. Türk tiyatrosunda operet faslını ayrıca tetkik edeceğiz.

Gedikpaşa tiyatrosu kapatıldıktan sonra Vartoviyan Aptülhamit tarafından saraya alınmış ve Dolmabağçe tiyatrosunun idaresine memur edilmişti.

Agop Vartoviyan burada ihtida ettirildi ve kendisine Yakup efendi denildi.

Yakup efendi, diğer saray san'atkârları gibi hademei hassa ve muzikayı hümayun efradı arasından neferlikten başlıyan askerî bir rütbe aldı ve burada mülâzimliğe kadar terfi etti. Bir aralık saraydaki kumpanya ile arasında bir ihtilâf çıktı ve esvapçı başı İlyas beyin tavassutu ile Minakiyan saraya alınarak kumpanyaya rejisör yapıldı. Agop Vartoviyan kısmen mühmel bir halde kaldı. 1891 senesinde elli bir yaşında olduğu halde hayata gözlerini kapadı. Uzuna yakın boylu, siyah sakallı, yakışıklı bir adamdı.

Sahnemize hayli hizmeti dokunmuş olan san'atkâr, «Güllü Agop» diye tanınmıştır. Kendisine «Güllü» denilmesinin iki sebebi vardır, ismindeki Vartov kelimesi Ermenicede «Gül» manasına gelir. Bu itibarla Agop Vartoviyanın Güllü lakabı verilmişti. Agop Vartoviyan «Roz» isimli bir kadınla evlenmişti. Bilinmez bu lakapta zevcesinin ismi de müessir ve amil midir.

Güllü Agopun bu kadından iki erkek, bir kız çocuğu olmuştur.

M e ş h u r A d a m l a r G a l e r i s i

H A Y D N

Yazan: **MEBRURE HURŞİT**

Ellerini tuşlara doğru uzatırken birden bire göğsü tıkanı, musikîyi daha beşikte sevmeye başlayan bir büyük san'atkâr piyano başında can verdi

Avusturyanın Rohrau adlı küçük bir kasabasında yerleşmiş arabacı ustası Mathias Haydn'ın 20 evlâdından en büyüğü 1732 de doğan Fransuva-Jozef Haydn idi.

Küçük Haydn'ın babası kalabalık aileyi geçindirebilmek için aynı zamanda kilisenin bekçilik ve erganunculuk vazifelerini de yapardı. Bu suretle Fransuva çok küçük yaşta musikîye derin bir alâka göstermeğe başladı. Ebeveyni, Almanlarda umumiyetle âdet olduğu üzere, Pazar ve yortu günlerini çalgı çalmakla geçirirlerdi. Annesinin şarkılarına babası harpla iştirâk ederdi. O zamanlar beş yaşını süren Fran-

Piyano dersi

suva-Jozef de, elinde iki değnek parçası, başı ve ayaklarıyla tempo tutarak muhayyel kemanını çalardı.

Bir gün Hamburgta oturan akrabalarından Frank isiminde bir mektep hocası arabacı ustasını ziyarete gelmişti. Küçük Haydn'ın musikîye karşı beslediği hayret verici sevgiyi gören bu adam çocuğun tahsil ve terbiyesini üzerine almak istedi. Akrabalarının teklifini memnuniyetle karşılayan ana baba küçüğü hemen Franka teslim ederek gönderdiler.

Sertliğe alışık olan bu mektep hocası Haydn'ı çok hırpaladı, fakat tahsiliyle cidden

meşgul oldu. Küçük şeytan daha sekiz yaşında iken okuyup yazıyor, epiyce de keman çalıyordu. Lakin madalyanın bir de çok acıklı ters tarafı vardı. Haydn'ın dayak yemediği, azar işitmediği bir tek gün olmayordu. Babası oğlunu verirken o zamanki zihniyetle «Eti sizin, kemiği benim!» Demişti. Kuzen efendi de bu müsaadeden cesaret alarak kollarını iyi sıvamıştı.

Viyanadaki Saint-Etienne katedrali orkestra şefi o aralık bir iş için Hamburga geldi. Çocuğun şarkılarını işitti, pürüzsüz ve tatlı sesini beğendi, Frankı razı edip Haydn'ı kilisesine ilâhici olarak aldı.

Haydn Viyanaya geldikten sonra gittikçe musiki merakını artırdı. 13 yaşında bir kilise havası bestelemeğe kalkıştı. Göğsü gururla kabarak bu eserini hocasına götürdü. Reüter notayı eline bile alıp bakmadan: «Bestelemeğe kalkışmadan evel nota yazmağı öğrenmelil!» dedi.

Bu cevap küçük san'atkârın hevesini epiy kırdı. Fakat bereket versin tetkik ve tettebbua olan merakını ateşlendirdi. Bu onun için hayırlı bir ders oldu. Babası o sırada elbisesini tâmir ettirmesi için altı florin göndermişti. Fransuva Jozef bu para ile Fuks-un «Gradus ad Parnassum» ve Mateson un «Parfait maître de chapelle» eserlerini aldı ve artık bu iki kitabı hiç yanından ayırmaz oldu.

Haydn 16 yaşına bastığı zaman sesi kalınlaştı, değişti ve muvakkat bir zaman için şarkı söylemekten vazgeçmek mecburiyetinde kaldı. Sekiz yaşından beri alıştığı katedrali terketmeği düşünüyordu ki garip bir vak'a yüzünden kovuldu. O zamanlar erkeklerin saçları uzundu. Arkaya atılır enseden bir kurdele ile bağlanırdı. Bir gün Haydn elinde yeni bir makasla dolaşıyor, önüne ne gelirse kesiyordu. Arkadaşlarından birinin yanından geçerken arkasına sarkan örgüyü kırıpverdi. Reuter bu muzipliği bahane etti, Haydn'ı hemen kapı dışarı attı.

Aylardan ikinci teşrindi, hava pek kötüydü. Zavallı kahramanımızın cebinde beş paralar yoktu. Utançından gidip kimseye de halini

söyleyemeyordu. Bütün geceyi Viyana sokaklarında dolaşmakla geçirdi. Sabaha kadar soğuk iliklerine isledi. Bereket versin bu halde iken tanıdıklarından Keller isminde bir berbere rast geldi. Keller iyi kalpli bir adamdı, Haydn'ı evine götürdü ve genç sana'atkâr bir zaman bu evin tavan arasında yatıp kalktı.

Böylece sığınacak bir yer bulduktan sonra Kellere yük olmamak için bir iş aramağa koyuldu. Tetkik ve tettebbularına yine devam ederek kiliselerin birinde keman çalmağa, ötekinde ilahi okumağa başladı. Bir kaç zaman geçince türkü ve klavsen dersleri verdi, hattâ İtalyan şairi Metastasenin yeğenine de hocalık etti.

Metastase Haydn'ı Venedik sefiri Korner e ve kontes Thuna taktim etti ve bu iki hamisinin himmetiyle san'atkâr sefaletten kurtarıldı.

Haydn'ın o sıralarda şarkı ve ahenk prensiplerinden istifade etmek gayesiyle ihtiyar Porpora'nın yanına uşak olarak girdiğini söylerler. 1687 de Napolide doğan Porpora o kadar huysuz ve sertmiş ki hizmetinde kimse kalamamış; ihtiyar hocanın verdiği bir kaç kompozisyon dersinden başka, bu vadide hiç kimseden irşat görmemiştir.

* * *

Haydn yukarıda anlattığımız gibi biraz himaye görmeğe başlar başlamaz talebeleri için bir kaç sonat besteledi, fakat bu parçalardan hiç kâr görmedi. Ziyra bunları talebelere parasız veriyordu. Bu eserlerde büyük bir istiydân müjdelendiğini gören kontes Thun Haydn'dan şarkı ve klavsen dersi almağa başladı. Yüksek tabakadan daha başka kadınlar da kontesi taklit ettiler ve Haydn bu suretle 19 yaşında şöhret yoluna atıldı.

Bir akşam genç bestekâr büyük tiyatrolardan birini idare eden meşhur Kurtz un kapısında güzel bir serenat çaldı. San'atkârın mehareti pek beğenen müdir, tiyatrosu için bir eser bestelemesini teklif etti ve bunun için de «Topal şeytan»ı verdi.

Bir kaç vakit sonra temsil edilen bu operakomik büyük bir rağbet kazandı. Zamanla be-

raber Haydn'ın eserleri de artmağa başladı. Bunlar bilhassa klavsen için sonatlarla, dört, beş, altı çalgılık parçalardan ibaretti.

Şöhretini duyan kont Mortzin 1758 de san'atkârı kilisesinin orkestrasına ikinci şef olarak aldı. Haydn 1758 de çıkan «re senfonisi» ni bu büyük asilzade için bestelemiştir.

Bir gün kont Mortzin'in şatosunda verilen konserde, prenslerden ihtiyar Antuvan Esterhazi bu senfoniye o kadar beğendi ki konttan Haydn'ı kendisine vermesini rica etti ve bu arzusuna da nail oldu.

Yalnız, Esterhazi bir prensti. Bir anlık hevesi tatmin edilir edilmez Haydn'ı unuttu. Zavallı san'atkâr aylarca prensin öteki adamları arasında yaşadığı durdu ve bir defa olsun prens tarafında çağrılmadı.

Dalgın asilzadenin bestekârı yeniden hatırlamasına sebep olan vak'a oldukça gariptir: Prens'in yaş günü tes'it edilecekti. Haydn de bu vesile ile dördüncü olan «do senfonisini» besteledi. Bu eser ilk defa olarak o gün çalındı. Konser bitince prens orkestra şefine senfoninin bestekârını sordu.

Bu adam da unutulmuş san'atkârı taktim ederek :

— Haydn dir, işte bu genç! Dedi.

Prens, Haydn'ın tunç renkli yüzüne hayretle bakarak :

— Ne?! Demin çalınan parça bu habes çocuğunun mu? diye bağırdı. Haydn utanarak bir şeyler mırıldanmağa yeltenirken prens yine atıldı :

— Çabuk koş, sırtına orkestra şefi elbisesini giy. Bu kılıkta bir daha seni görmeyeyim, hiç yakışmıyor, hem çok ufak tefek sıksa bir şeysin. Yeni bir elbise giymelisin, beyaz buklemi bir peruka, boynuna da bol bol dantel sarmalısın. Ayak kabının ökçeleri pek, pek yüksek olmalı ki boyun bosun da san'atine uygun olsun.

Haydn 1759 yılında prens Antuvan Esterhazi'nin kilisesinde orkestra şefliğine işte bu suretle geçti. İki sene sonra bu prens ölünce

oğlu Nicolas Esterhazi'nin yanında kaldı. Katedraldan kovulduğu zaman evine sığındığı berber Kellerin kızı ile o sıralarda evlendi. Fakat bu, uğurlu, hayırlı bir izdivaç olmadı. Haydn karısından ayrıldı, kadına bir maaş bağladı ve kendini büsbütün san'atine vererek sade, sade onun için yaşadı, onun için ağladı ve güldü. Artık şöhreti ecnebi memleketleri de sarıyordu.

**

Prens Esterhazi'nin hizmetine gireli geçinmek gâilesinin acılarından kurtularak sükûn ve rahat içinde çalışabilen Haydn 1791 ve 1793 senelerinde iki defa Londraya giderek, orada da ismini saran zafere yakından şahit oldu.

İki yıl sonra, 1795 de altmış iki yaşına basarak presten tekaüdünü istedi. Bu arzusu esefle karışık büyük bir hürmetle karşılandı.

Haydn o zaman Schönbrün yolunda Viyanaya yakın köylerden birinde bahçeli küçük bir ev aldı. Bu sükûn yuvasında iki yılını Kreasyon «Création» oratoriosunu yazmağı hasretti. Bu şaheser biter bitmez bütün Avrupayı dolaştı ve 24 birinci kânun 1800 de Paris operasında 300 musikişinas tarafından çalındı. Hattâ birinci Napoleon arabasının geçeceği yere konulan bombanın infilâkı ile ölümü az kalsın bu muazzam konsere giderken, o gün bulacaktı. Haydn a bu imparator tarafından altın bir nişan gönderilmiştir.

**

Artık o vakîttten sonra üstadın yaratma kabiliyeti gün geçtikçe sönmeğe yüz tuttu. Hattâ bir defasında başlayıp da bitiremediği bir kuvatörün altına eksik notaların yerine : «Kuvvetim kalmadı... Artık ihtiyarlık üstüme iyice çöktü...» Diye yazmıştı.

Piyanonun önünde başı dönüyordu : çalışmaktan vaz geçmeğe mecbur oldu. Hayatının sonuna doğru Viyanada «Kreasyon» eserini çalmak üzere bir konser tertip edildi ve Haydn

salona bir koltuk içinde taşınarak getirildi. Viyananın bütün büyükleri bu eşsiz musiki şenliğine gelmişlerdi. Haydn kapıdan içeri sokulunca, prenses Esterhazi yerinden kalktı ve san'atkârı yanına gidip selâmladı, orkestra da çalmağa başladı. Fakat dehasına karşı gösterilen bu büyük kadirşinaslık, etrafını saran sonsuz muhabbet havası Haydn ı çok heyecandırdı, memnuniyet ve sevincinden üzerine fenalık geldi, derhal evine taşınıldı.

1809 yılında Avusturya toprakları Fransız ordularının hücum ve istiyâsına uğrayınca Haydn daimi müthiş bir korku içinde kaldı. Mayıs ayında da Napoleon Viyanayı muhasara altına alınca, Fransız imparatorunun kendisine karşı hiç bir surette fenalık ve yolsuzluk edilmeyeceği hakkında gönderdiği emniyet verici haberlere rağmen her top sesi ile korkusu bir kat daha arttı.

26 Mayıs günü titreye titreye kendini piyanosunun başına taşıttı. Ellerini tuşlara doğru uzatırken birdenbire göğsü tıkanı ve daha beşikte iken musikiyi tanıyıp seven bu kudretli san'atkâr son nefesini yine de bir çalgı başında verdi. - 77 yaşında idi. -

**

«Kreasyon» bestekârının 1865 de Viyana meydanlarının birinde bir heykeli dikildi. Bu vesile ile büyük san'atkârın nâşî hakkında o zamana kadar gizli tutulan garip bir mesele ortaya çıkmıştı :

1820 yılında Prens Pavl Esterhazi Haydn ın kemiklerini mezarından çıkartıp başka bir yere nakletmek müsaadesini aldı. Mezar açıldığı zaman Haydn ın nâşında başın eksik olduğu görüldü ve uzun vakit süren taharrilere rağmen bir türlü bu baş bulunamadı.

Mesele şu şekilde cereyan etmişti: Avusturya hapisaneleri müdürlerinden M. Peter is-

minde birinin Frenoloji ye [1] pek merakı vardı. Koleksiyonuna Haydn ın kafasını da ilave etmek zevkînden kendini alamadı. Mezarçıyı para ile kandırdı ve san'atkârın defninden 10 gün sonra yanında arkadaşı Karl den başka iki adamla kabristana giderek, tabutu topraktan çıkardı, ölünün kafasını kesip aldı.

İyca eden bir takım ameliyelerden sonra bu başı zarif bir sandukçeye koydu ve bir kaç sene sonra da bunu Karl Rozenbaum ma hediye etti.

İşte o sıralarda da Prens Pavl Esterhazi mezarı açtırmış bulunuyordu. Derhal M. Peterden şüphe edildi ve Haydn ın başını sonradan M. Rozenbaum un almış olduğu güçlük çekilmeden öğrenildi.

M. Rozenbaum evinin aranılacağını düşünce kıymetli sandukçeyi yatak şiltelerinin arasına sakladı ve karısını da üzerine yatırarak hasta diye gösterdi.

Bununla beraber prens Esterhazi nin ısrarlarından kurtulamayacağını görünce tuttu, Haydn ınki yerine başka bir baş gönderdi. Muayene neticesinde bunun yirmi yaşında bir adama ait olduğu anlaşıldı. Pek tabii olarak sıkıcı müracaatlar da yeniden başladı. Prens elinden kurtulamayacağını anlıyan Rozenbaum başka bir baş daha gönderdi ve muayene iyi netice vermiş olacak ki bu defaki büyük bestekârın mezarına, nâşının yanına gömüldü.

Halbuki Rozenbaum hazinesini elinden çıkarmamıştı: vasiyetnamesi ile onu M. Petere bırakmış, o da ölürken bunu çok sevdiği bir doktor arkadaşına vermiş, kıymetli hediye nihayet doktor tarafından da Viyana konservatuarına teslim edilmişti.

Haydn ın başı bugün hâlâ bu konservatuarda saklanmaktadır.

[1] — Kafanın şekil ve suretine göre sahibinin akıl ve zekâsından bahseden ilim.

HAYDN-SONAT

Piyano
ve
Keman için

Larghetto.

The first system of the score consists of three staves. The top staff is a single treble clef staff for the violin, starting with a *pp* dynamic. The middle and bottom staves are grand piano staves (treble and bass clefs). The piano part begins with a *pp* dynamic and features a series of sixteenth-note patterns in the right hand and a steady bass line in the left hand. The tempo is marked *Larghetto*.

The second system continues the musical notation from the first system. It features the same three-staff arrangement. The piano part continues with its characteristic sixteenth-note patterns and bass line. The violin part has a melodic line with some grace notes and slurs.

The third system is marked with a section letter 'A' at the beginning. It features the same three-staff arrangement. The piano part has a *p* dynamic and includes a *ten.* (tension) marking. The violin part has a melodic line with some grace notes and slurs.

The fourth system continues the musical notation. It features the same three-staff arrangement. The piano part has a *p* dynamic and includes a *ten.* (tension) marking. The violin part has a melodic line with some grace notes and slurs.

The fifth system is marked with a section letter 'B' at the beginning. It features the same three-staff arrangement. The piano part has a *p* dynamic and includes a *ten.* (tension) marking. The violin part has a melodic line with some grace notes and slurs.

The first system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single melodic line. The middle and bottom staves are a grand staff (treble and bass clefs). The music features a complex melodic line with many slurs and fingerings (1-4) in the upper register. The bass line is a simple accompaniment of chords and moving lines.

The second system of musical notation consists of three staves. It begins with a common time signature 'C' and a piano dynamic marking 'p'. The middle staff has a piano-piano dynamic marking 'pp'. The music is characterized by dense, rapid sixteenth-note passages in the upper register, with many slurs and fingerings (1-4). The bass line continues with a steady accompaniment.

The third system of musical notation consists of three staves. The melodic line continues with intricate sixteenth-note patterns and slurs. The bass line provides a consistent harmonic support.

The fourth system of musical notation consists of three staves. The melodic line features a series of slurs and fingerings, including some triplet-like groupings. The bass line remains active with chordal accompaniment.

The fifth system of musical notation consists of three staves. The melodic line concludes with a series of slurs and fingerings. The word 'attaca' is written at the end of the system. The bass line ends with a final chord.

NIŞANLI

Jan Reibakh tan

Tercüme eden :

YAŞAR NABİ

Niçin mi evlenmedim, sevgili çocuğum? Ah, şimdi bunu sana anlatabilirim. Bu hatıralar o kadar uzak bir mazinin yadigârı ki âdeta onların alâkadar ettiği insan ben değil mişim gibi geliyor ve içimde solmuş çiçeklerin verdiği hüzünden fazla bir şey uyandırmıyor.

O zaman yirmi yaşındaydım. Seviyordum, seviyordum; henüz nişanlanmıştık ki 1870 harbi açıldı. Düğün tehir edildi. Piyade zabiti olan nişanlım da cepheye gitti. Dul annemle beraber oturduğumuz küçük taşra kasabasında yalnız kaldık ve kasabamız çok geçmeden düşman istilasına uğradı. Etrafta müsademeler olurken biz hastahaneler için bez ve sargılar hazırlıyorduk. Hastahanelerdeki yaralıların adedi gittikçe artıyordu. Mecruhlar hususi evlere yerleştiriliyordu, ve bu suretle bizim eve de sırasıyla bir çok yaralılar geldi. Onlara, yalnız vatanperverliğin kadın kalplerine aşladığı fedakârlıkla değil aynı zamanda cepheye çarpişan nişanlımın hatırasıyla dolu kalbimin bütün ihtirasiyle bakıyordum. O da bir gün yaralanabilirdi, ve onun yaralyken nasıl bakılmasını isteyordisem ötekilere de aynı derece de ihtimam ediyordum.

Kısa kesiyorum. Bu yaralılarından ancak biri hikâyemde ehemmiyetli bir rol oynıyor. Bu çok genç bir delikanlı, âdeta bir çocuktü. Bir obüs infilâkiyle böğründen yaralanmıştı ve yarasına sebebiyet veren bakır parçası vaziyetini daha ağır bir hale koymuştu. Kurtulamıyacağımı biliyorduk, ve bütün dikka-

timizi yaşıyacağı son bir kaç günü kabil olduğu kadar az ıztırapla geçirmesi hususuna sarfediyorduk. Ailesi yoktu; tuhaf tesadüf, o da memleketinde bir nişanlı terketmişti, bu iytiabarla benim nazarımda daha fazla ehemmiyet alyordu. Bize onun resmini, ihtimamla sakladığı birkaç mektubunu gösterdi, ve yalnız onun için yaşamak istediğini, bir defa daha onu dünya göziyle görmeden ölürse gözleri açık gideceğini söyleyordu.

Annem genç kıza mektup yazdı. Cevap gelmeden iki gün, sonra daha iki gün geçti. Daha ısrarlı ikinci bir mektup gönderdik. Kendimiz emin olmadığımız halde onu iknaa çalışıyorduk. O karışıklık zamanlarında posta seferleri muntazam değildi; yolcular bile ekseriya yollarda kalıyorlardı; fakat, muhakkak genç kız yolda olmalıydı. Yarın, yahut biraz sonra çıkıp gelecekti.

Lakin sıtma ziyadeleşiyordu. Ekseriya bir buhran içinde mecruh beklediği kızın sesini duyduğunu, onu gördüğünü vehmediyordu. Ve hakikati öğrenince düştüğü inkisar bize o kadar azap veriyordu ki alıp getirmek için genç kızın yanına bizzat gitmeyi düşünüyordum. Doktor beni fikrimden vaz geçirtti:

— Gelecekse bu akşam gelmesi lâzım. Yarın çok geç olacak!

Filhakika, gece, humması ziyadeleşti. Şafaktan

biraz evvel hastayı bekleyen ve yorgunluktan bitkin bir hal alan annemin yerine geçtim. Gözlerini bana doğru çevirdi ve yavaş yavaş, müphem, mütehayyır bakışlarında bir sevinç ifadesi canlandı. Dudakları nişanlısının ismini mırıldandı. Kandilin ışığında belki son nefesini yüzünde hissetmek için üzerine eğilen genç kızın ben olduğumu anlamıyor, sevgilisinin nihayet geldiğini zannediyordu. Çılgınca muhabbet kelimeleri mırıldayarak ellerimi aldı, dudaklarına götürdü. Ona hakikatı anlatmak, onu tekrar ıztıraba atmak bana o an bir cinayet gibi göründü. Ellerimi çekmedim. Yaşayacağımı temin ederek cesaret ve ümit kelimeleri sarfettim. Onun için hayatın bütün saadeti bu dakikanın içindeydi. O geldiği, o burada olduğu için artık ölüme bile razı oluyordu. Saadetinden bahseden sözlerini dinledim. Daha ileri gittim, cevap ta verdim; nişanlımın hatırası bu zavallı çocuğa, son ve mesut serabımın devamı için, lazım gelen yalanları bana ilham ediyordu.

Yalnız sakin değil, yalnız müteselli değil, mesut ölecekti. Teesürümden, ona tebessüm etmek, onunla konuşabilmek için yaşlarımı ancak zapt edebiliyordum. Ve o güçlkle bir kolunu belime dolamıştı; beni çekiyor, başımı yüzüne doğru eğdiriyordu. Nişanlısını son bir defa öpmek isteyordu. Bu arzuyu reddetmek fikri bir an bile hatırıma gelmemişti, beni kaplayan merhamet, şefkat, büyüklük hisleri içinde bu arzuyu reddedemedim.

Dudaklarımız birleşmişti. Arkadan kapı açıldı. Annemin girdiğini zannederek kımıldanmıyor, konuşmaması için elimle işaret ediyordum. Dudaklarımız artık ayrılıyordu. Yaralı, solgun yüzünde, rüya gören bir çocuğun safiyeti, yavaşça son nefesini veriyordu. Ve aynı zamanda ben odada annemden başka birinin bulunduğunu fark ederken acı bir ses -hâlâ bu ses kulaklarımdan gitmez-:

— Ah, çok iyi! dedi, çok iyi!

Döndüm. Nişanlım, korkunç bir yüzle karşıdaydı. Buseyi görmüş, belki ölünün son kelimeleri-

SULARDA KUĞULAR

*Sabah güneş yirtarken koyun hafif sisini,
Dişi kuğu bir uzak hayâlin kendisini
Suzdüğünü görünce göğsünü girmek ister!*

*Sevilmek ihtirası sarar kalbini o an,
Beyaz bir leylak gibi suyun sathında duran
Zarif boynunu daha cazip göstermek ister.*

*Dalar erkek kuğunun gözleri sâkin suya
Yavaş yavaş önünden geçen lâkayt kuğuya
Suda yanan kalbini çıkarıp vermek ister.*

*Dişi kuğu erkeği hep böyle istraplı
Göğsünün ortasına sedef bir hançer saplı
Görerek sevincinden göklere ermek ister.*

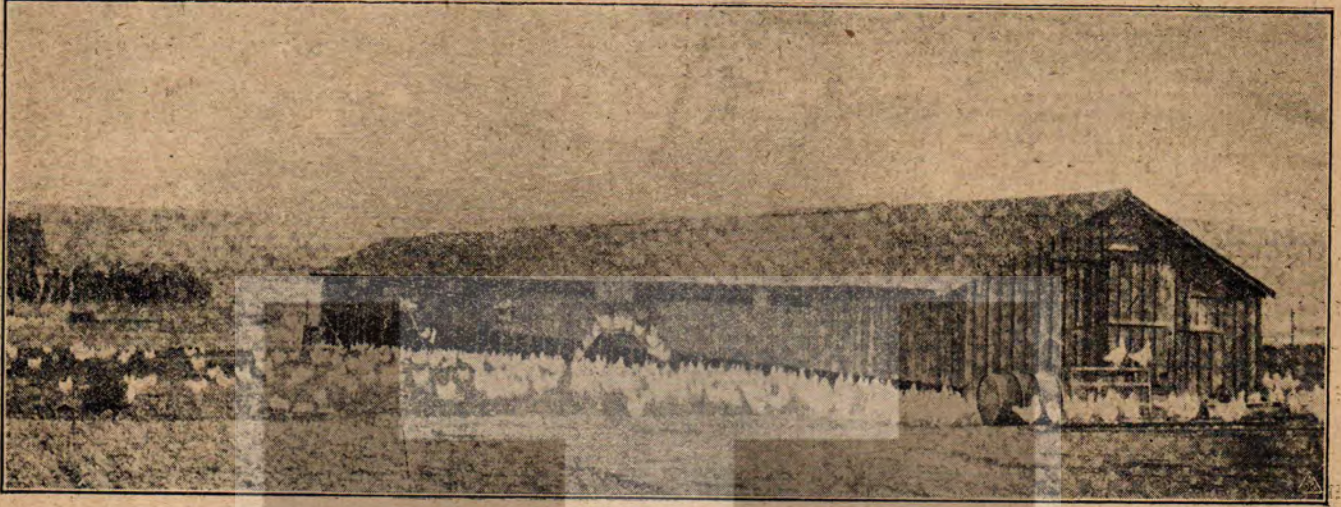
SÜLEYMAN SİDDİK

ni işitmişti. Ben feryat ettim, sonra etrafımda bütün eşyanın döndüğünü hissettim. Âsabımın uzun zamandır sarfettiği kuvvet, son birkaç günün yorgunluğu, vücut bulduğunu gördüğüm müthiş şüphe beni ezmışti; bayılmışım.

Kendime geldiğim zaman nişanlım gitmişti. Annem boşuna onu iknaa çalışmıştı, onun bile hakikatten tamamiyle haberi yoktu. Bütün tafsilâtı dinledikten sonra annem de hareketimi doğru buldu ve ona yazdı, meseleyi anlattı ve o vaziyette başka türlü hareket etmenin ne korkunç bir merhametsizlik olacağını anlattı.

Mektup eline geçti mi, bilmeyorum. Bir ay sonra Patey de maktul düştüğünü haber aldık. Kendi kendime acaba mahsus mu ölüme koştı diyordum, ve hakkımda son düşüncesi bir kin ve lânet hissi mi oldu. Maamafi belki de mektubu almış ve beni affedererek ve severek ölmüştür. Eğer öyleyse daha fena. Muhakkak ki yanında benim yerimi alarak ona son nefesini ıztırapsız verdirecek biri bulunmamıştır.

Tavuk ve Yumurta Fabrikası

Senelik yumurta hasılatı 1654 milyon düzine ve senede 473 milyon civciv çıkaran bir Memleket. Bu memleketin Tavuk ve Yumurta serveti bir senede 2 milyar Türk lirasından fazladır.

Bundan elli sene eveli yumurtacılık, yâni Byumurta ticareti Amerikada tamamen ihmal edilmiş, hiç ehemiyet verilmiyen bir ticaret.i. Bugün ise Amerikanın yumurta hasılat ve ticareti dünyanın hiç bir memleketinin rekabet edemeyeceği bir dereceyi bulmuştur. Bunu rakkamla gösterelim :

Amerikanın vasatı olarak senelik piliç hasılatı 473 milyon, yumurta istihsalatı ise 1.654 milyon düzine dir.

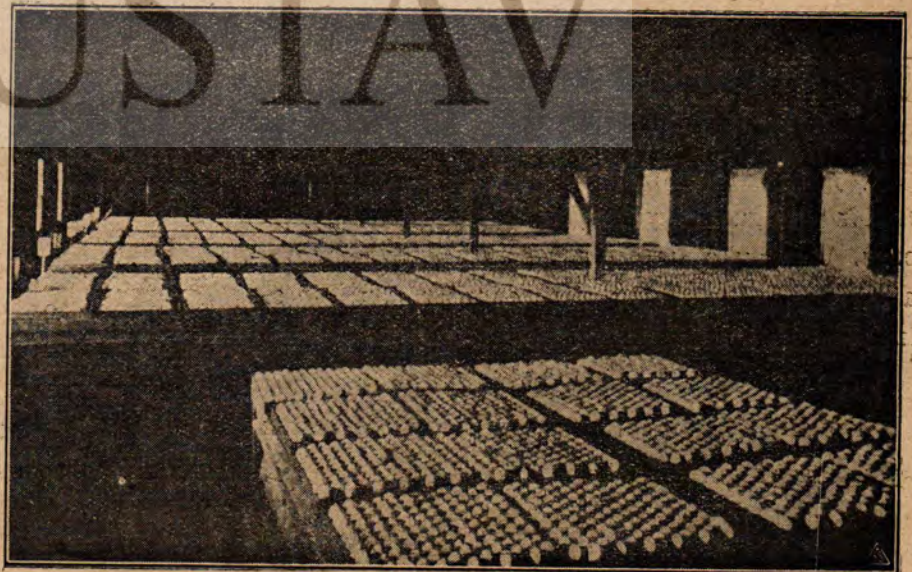
Bütün bu hasılatın kıymeti bir milyar dolar, yâni iki milyar Türk lirasını geçmektedir. Bu yekûn, Amerika ziraat servetinin on ikide biridir.

Elli sene evelki ihmale karşı bugünkü ehemiyetin sebebi evela ihtiyaçtır. Halkın yumurta ve tavuk ihtiyaçları yavaş yavaş çiflik sahiplerini kümes hayvanları beslemeğe sevk etmiş. Bu ihtiyaç, Amerikanın bugünkü büyük istihsal yekûnu ile tatmin edilmiş mi ?

Hayır. İstihsalat arttıktan ihtiyaçta artmış, sonra ihracat başlayarak memleket servetini artıracak, çifçileri zengin edecek en mühim amil sırasına

geçmiş. Yumurtacılık ve tavuk yetiştirmek, çoğaltmak işinin hududu çiflikleri aşmış, fabrikalar meydana getirmiş. Fabrika dediğimize hayret mi ettiniz. Evet fabrikalar... yumurta fabrikaları, civciv, piliç, tavuk fabrikaları...

Bu fabrikalar en ziyade Amerikanın *Misisipi* eyaletinde kurulmuşlardır. Bunlardan *Petaluma* da (Kaliforniya) bulunan ve dünyanın en büyük yumurta ve civciv fabrikası hakkında mâlumat vereceğiz. *Fabrika* dediğimiz muazzam çiflik 12 kilometro arzında otuz kilometro tûlünde düz bir ovada kâindir. Bu ova-

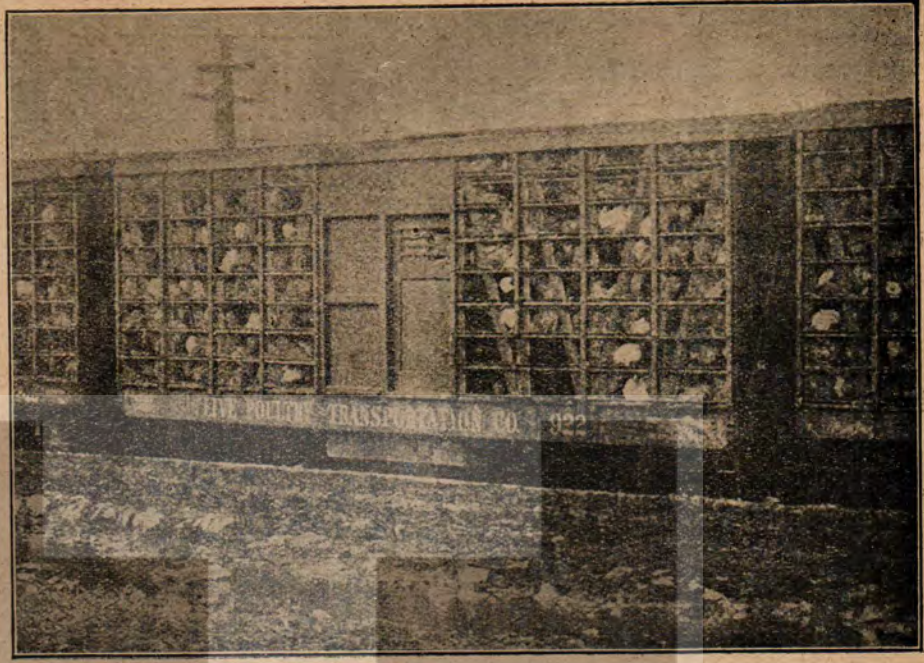

ya Amerikalılar *the Nation Egg Basket* yâni *Milletin yumurta sepeti* ismini vermişlerdir Bütün *Petaluma* halkı yalnız yumurta ticareti ile geçinirler.

Geçen 1929 senesinde bu fabrika da 51 milyon düzine yumurta çıkarılmıştır.

Çifliğin bulunduğu arazi kumluk arazidir. İlk önce önünüze geniş bir sahe üzerinde bir biri arkasına sıralanmış on büyük bina gelir.

Bu binalar birer kattır; pencereleri toprakla bir hizada ve içerleri zeminden üç metro aşağıdadır. Bu on bina çifliğin civ civ fabrikalarıdır.

Her binada üç sıra üzerine dizilmiş 600 kuluçka makinesi var. Her kuluçka makinesinde ise altı üstü iki rafta 300 yumurta mevcut.

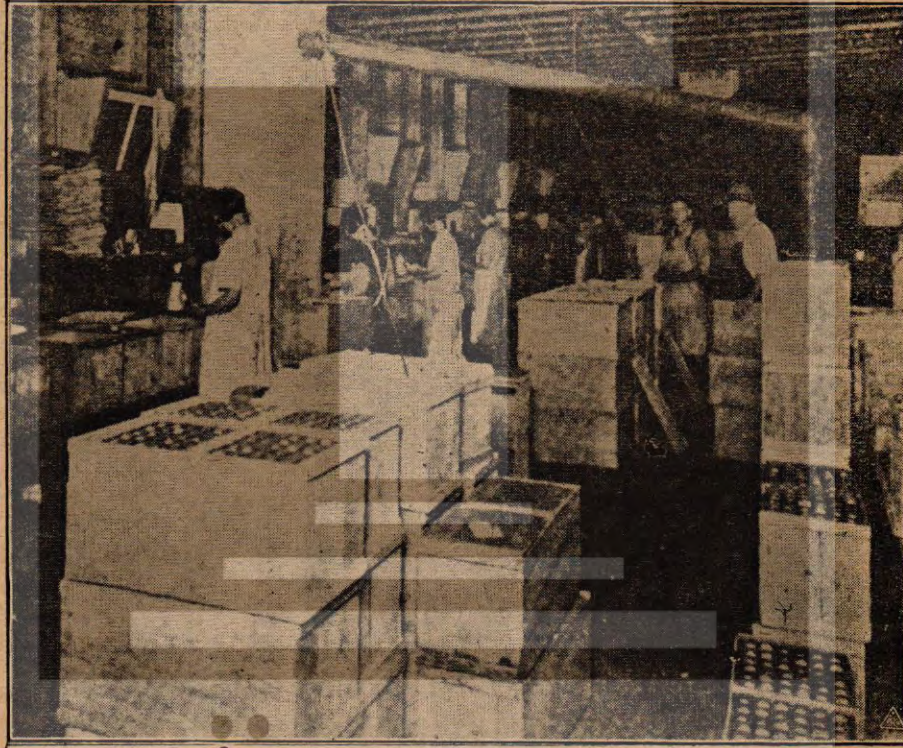
Bu hesapla bir binada yüz 80.000 yumurta, on binada ise 1.800.000 yumurta üç hafta içinde 1.800.000 civciv çıkarıyor. Civciv fabrikalarında lâzım olan hararet elektrikle tîmin edilmiştir. Yumurtalar kuluçka makinelerinde günde iki defa ve otomatik olarak çevrilir. Kuluçka makinesine konulduktan yedi gün sonra bütün yumurtalar elektrik ile muayeneye tâbi dir. İçlerinde civciv çıkmayacakları bu suretle ayıklanır ve bu ayıklanan yumurtalar fiyatla rından yüzde 35 noksanına pastacılara satılır. Kuluçka makinelerinden çıkan civcivlerin konulan yumurtalara nazaran nisbetleri yüzde 80 dir. Yüzde onu ilk hafta muayenesinde ayrılmış, diğer yüzde onu da ölü olarak çıkan civcivler için hesaplanmıştır.

Üç hafta sonra yumurtalardan çıkan civcivler 24 saat kadar hiç bir yiyecek verilmeden kuluçka makinelerinde bırakılır. Sonra bir kısmı çiflik için bir kısmı da satılmak için iki muhtelif istikamete sevkolunur.

Civciv satılırmı diyeceksiniz? Amerikada satılır ve bu civciv ticareti yumurta ticareti kadar mühimdir.

Tavuk yetiştirmeğe müsait yerleri olan fakat kuluçka yetiştirmeye vakitleri olmayan kim-seler civciv fabrikasına müracaat ederler.

Fabrika bu talepler karşısında makinelerden çıkan civcivleri üstü hava almak için delikli küçük kutularda yirmi beşer yirmi beşer koyarak müşterilere satar. Kalan kısım ise çiflikte tavuk yetiştirmek ve yumurta çıkarmak için beslenir.

Çiflik için ayrılan civcivlerin ilk önce dişileri ve horozları seçilir. Bu iş için de en son teknik usullere istinat edilir. Civcivlere verilen gıda çifliğin mütehassısları tarafından sureti hususiyede hazırlanmıştır. Otomatik su tertibatı bu mini mini hayvanların boğulmadan su içebilmelerini tamin eder, 6 hafta bu suretle beslendikten sonra civcivler çifliğini daha geniş bir sahasına nakledilirler. Burada da üç ay beslendikten ve artık piliç olduktan sonra satışa sevkolunurlar. Çiflik, kooperatif bir şirket ta-

rafından işletilmektedir. Piliç sevkıyatı hususî vagonlar ve hususî tirenlerle yapılır. Vagonların her biri 4.600 piliç alır. Piliçler sevkolunurlarken yolda, çiflikte imiş gibi rahat ederler ve bu suretle yolda telef olmaları ihtimalleri pek azdır. Tutulan istatistiklere göre tirenle bu suretle yapılan sevkıyatta ölen piliçlerin nisbeti yüzde 2 gibi çok ehemiyetsiz bir miktardır.

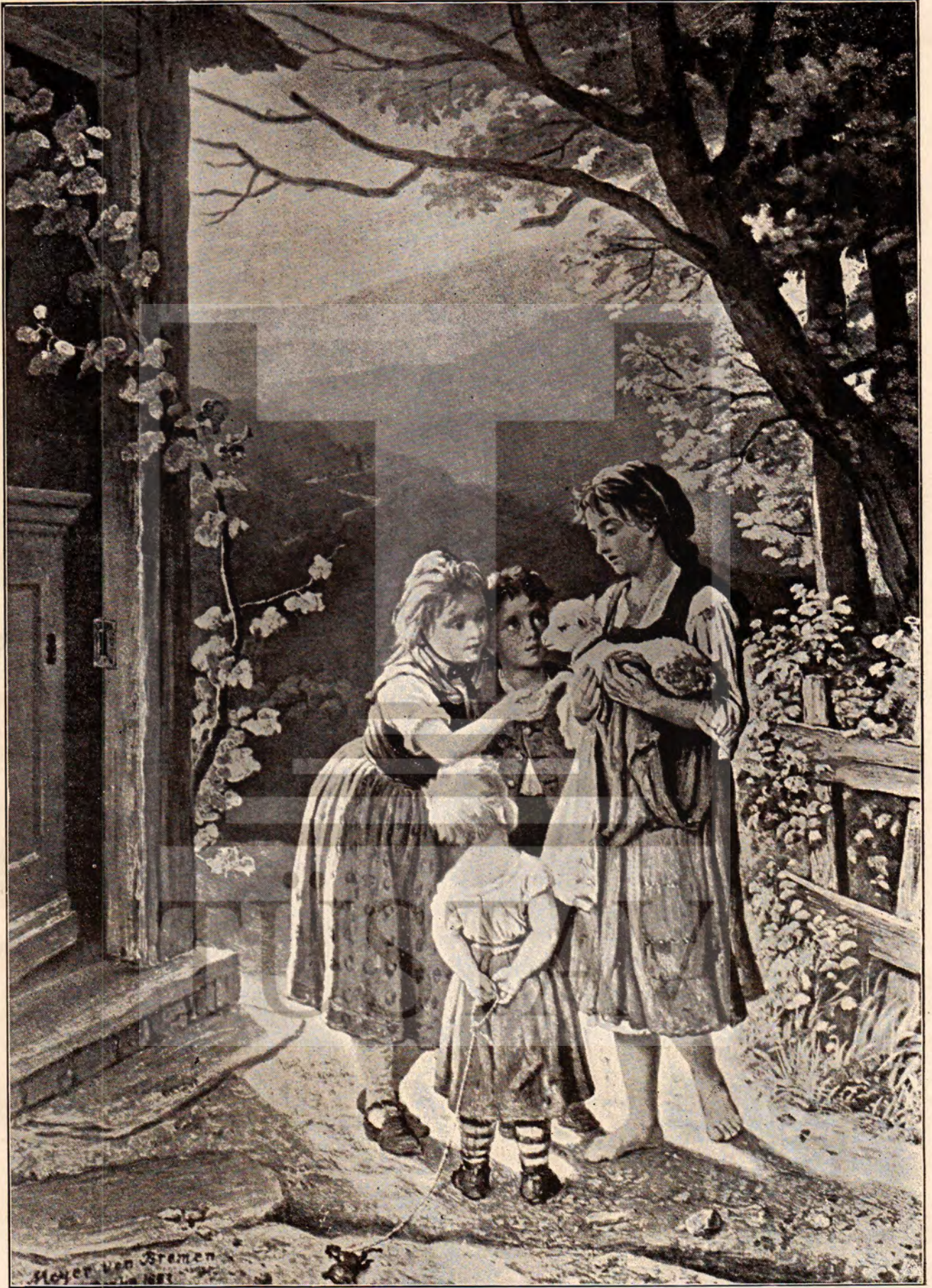
Çiflik için ayrılan piliçlere ise çok geniş bir saha tefrik edilmiştir. Bunlar yumurtlatılmak ve yumurtalarından kuluçka makine-

lerinde civciv çıkarılmak için secilmiş olduğu için iyi beslenmelerine iy-tina edilir. Bilhassa sınırları kuvvetli, mümkün olduğu kadar sert etli fakat yağsız olmalarına dikkat olunur.

Yumurtlayan tavuklara yumurta mevsimlerinde verilen gıdalar en ziyade tavuğun yumur-

ta hasıl etmek için ihtiyacı olduğu maddeleri ihtiva eden gıdalardır.

Yaz ve son bahar mevsimlerinde yumurtlayan tavuklar her hafta muayene edilip işe yaramayanlar ayrılır ve satılır. Bu çiflikte gündelik yumurta hasılatı 100.000 dir. Follukların arka taraflarında mevcut camlı kapılardan toplanan yumurtalar elektrik muayenesine sevk edilir. Muayeneden sonra yumurtalar renk ve cesamet itibariyle seçilir, sandıklara yerleştirilir ve sevkolunur.

Meyer von Bremen'in eseri

YARALI KUZU

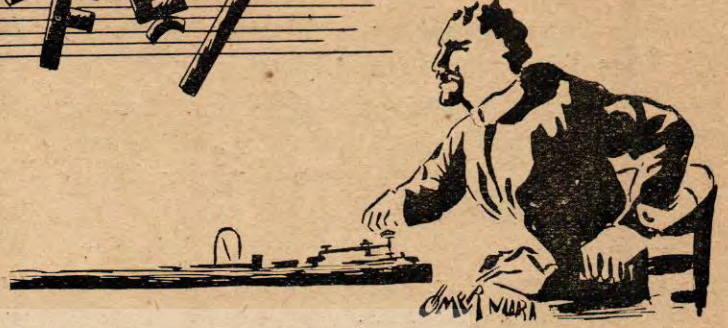
MUHİT in ilavesi

TELGRAFÇI

Rus Hikâyesi

Kuprin den tercüme

L. R.

Kış. Gecenin geç vakti... hudut üzerinde ıssız bir istasyon... muharebe odasında beylik maroken kanapede oturuyorum. Uykuya dalmışım; orman sessizliği... kulaklarımda kanımın dolaştığını hissediyorum... telgraf makinesinin pürüzsüz darbeleri bana görünmeyen bir ağaç kafanın yüksek bir perde bir çam göğdesini musırrane gagalaması gibi geliyor.

Karşımdaki diş budaktan yapılmış sarı parlak bir masaya nöbetçi muhabere memuru (Laşa Vrublovsky) abanmıştı. Lambanın yeşil abajuru yüzünün yarısını gölgelendiriyordu. Üst kısmı gölge içindeydi, bunun içindir ki burnunun ucu, büyük ve ciddi ağzı, açık yakasından gelen sivri, traşlı çenesi daha parlak görünüyordu. Çukuruna çekilmiş gözlerini ve ipinin muhaddep göz kapaklarını müşkülâtle seçiyordum ki bu, çok iyi tanıdığım, güzel olmayan, sevimli, elmacık kemikleri çıkık yüzüne yalnız ölülerde gördüğümüz ebedi rahatlığı ifade ediyordu. (Laşa Vrublovsky) kanburdur. İki cins kanbur tanırım. Birincileri -ki ekserisidir- kibirli hiddetli, vehham, müdahin, tama'kâr ve aç gözlüdür, diğerleri -ki pek azları- da bilhassa (Laşa Vrublovsky) gibi olanlar bana öyle geliyor ki hakîki hıristiyanlık tacının en güzel pırlantalarıdır.

Saşanın rûhunu ayrı ve güzel bir kelebeğe benzetirim. O kadar titrek, ürkek nazik ki kabaca bir temas kanatlarının güzelliğini incitip bozacak gibi... o, sakin ve cömerttir. Her canlının iyliğini ve daima hüsnü şahadeti ister. Bâzı defa latif bir tebessümle küçük ser-

zenişlerde de bulunurdu: «siz efendiler, muharrirler haksız insanlarsınız; romanda, hikâyede, telgrafçıyı muhakkak olduğundan üç kat budala, istasyon züppesi veya levazım kâtibi gibi tasvir eder, «kitara» da lake romansları söyler, bıyık burdurur ve trenlerde birinci mevki kadınlarına göz işareti yaptırırsınız... Dostum bu tip bundan elli sene evel mahvoldu. Hayatı tákîp etmek gerek; ekserimizin çok nüfuslu ailesi olmasına rağmen posta-telgraf grevine nasıl tahammül ettiğimizi hatırlayınız. Fakirlik bilirsiniz nerede olursa olsun veluttur dostum. Maaşımız da ancak bizi yaşatabilecek kadar. Şimdi seni telegrafaneden (Bon servis) vermeden çıkarırlarsa nereye gidebilirsin. Evet dostum o zaman üç ecnebi lisanına vukufum dolayısıyla benim için nispeten kolay demekti, mahvolmuş sayılmazdım, fakat dostum, ötekiler başlarıyla beraber miydelerini de götürüyorlardı.»

Onun sabırlı, parlak, yumuşak tebessümleriyle luzumundan fazla halim hali hiç bir zaman değişmiyordu. İşte şimdi kâat kordelada hariçte bir çok mühim müstağmel belki de bir şeymize asılmış bekliyordu. Fakat o heman heman çeyrek saattan beri elindeki telgrafı çekemiyordu çünkü ilk istasyonla ortadaki istasyonlardan biri en sıcak bir (Flort) la meşguldüler. Baş istasyonun telegrafcısı, ara istasyonundaki madmazelden (S) harfile başlayan bir kelimeyi araştırıyordu. Hem de çok şakacı. Çekiyor, çekiyor hep aynı işaretleri çekiyordu:

.....

Fakat matmazel bu kelimeyi çok uğraşıyor, hiç bulamıyordu. Prova ediyor:

— Saat, soba, sabun, sepet, sirke, sıtma.

— Sıtmaya benziyor yaklaştınız fakat o değil (Baş istasyon latife ediyor)

— Sarraf, sarı, ser, süt, sığırcık... kızcağız çabucak anlıyamadığından müztarip.. O zaman Vloblursky bekletmekten usandı ve işe karışmak lüzumunu hissetti:

— Matmazel ona «seviyorum» diyiniz ve hattı serbest bırakınız, müstâcel var.

İlk istasyon gafilane:

— Bekliyebilirler, diye cevap verdi. Fakat Vloblursky bu çok serbest telegrafçıya ciddi bir mütâlaada bulunuyor bir dakika sonra kordelaya bakmadan alısık kulakları pişmanlık cevabını alıyordu:

— Affedersiniz, meslektaş. Siz de gençsiniz. Anlarsınız ya. Hafif bir tebessümle kalın ve ışıkla parlamış dudaklarının üstündeki bıyığı açıldı.

Yirmi altı yaşından fazla olmadığı halde, meslektaşları onu ihtiyar gibi görürlerdi.

— Bunlar işte böylece her akşam flort ya-parlar. Kıvrılmış kordelayı açarlarken:

— İyi, iyi, Allah versin, dedi. Öyle anlaşılıyor ki işleri ciddi. O mükemmel bir delikanlı, Katrin Sergejevna iyi, çalışkan bir kızdır. Bir istasyonda birlikte çalışacaklar bundan daha iyisi can sağlığı.. Ne iyi, şimdi kadınlara da ciddi iş vermeğe başladılar. Evelce bu zavallılar çok fena halde idiler; otur ve Allahtan koca bekle. Kız iken babaları «Yalnız ekmek yersin. Bir budala bulunsa da seni alsın» diye mırıldanırlardı. Evlendikten sonra da bizler paçavralar; mutfak, doğurmak çamaşır, çocuk beslemek lâzım ayrıca kocası «tenbel, yemek tatsız olmuş, öyle ya yalnız para sarf ettirmesini ve bütün sene gebe kalmasını bilirsin. Git bira, sigara getir.» diye bağırır. Fakat dostum kazanç müşterek olursa böyle konuşmaya cesaret edemezlerdi.

Saşa sustu ve bir telgraf alıp pürdikkat çekmeğe başladı. İnmiş göz kapaklarıyla yüzü hareketsiz. Yalnız sağ elinin parmakları görünmeyecek kadar sür'at ve dikkatla telegraf dişleri üzerinde inip çıkıyordu. Yeniden uykuya dalmak üzereydim: yine sakın, sisli yeşil orman içindeyim ve yine uzak bir yerde bulunmayan ağaç-kakanın darbelerini işidiyorum. O zaman çok tuhaf şeyler düşünüyorum; sanki kürreyi

arızı bir sinir ağı gibi saran telgraf hatları, sinir düğümü Saşa Vloblursky mihaniki terfinin bilinmeyen hizmetkârıda karşımda oturuyordu. Fakat bu hizmet gelecek neslin saadetine mi felaketine mi çalışıyor? Telegraf elektriğin o esrarengiz kudretinin ilk mühim, pratik bir tatbiki idi. Telefon, elektrik lamba ve ocakları, tramvay, telsiz telegraf, otomobil, tayyare bundan çok sonra icat edildi. Fakat beşeriyet her sene daha seri' ilerliyor ve her sene adımı gittikçe sertleşiyor. Daha dün insanın vücuduna nufuz ederek geçen şayan hayret şuaı işitmiştik; bu gün daha şayanı hayret mahiyette radyom keşfedildi. İnsan çağlıyanların kuvetini, rüzgârı taht-hükmine almıştı, şüphesiz pek yakında da dalgaları, güneşin ziyasını, bulutları ve ayın cazibesini kendisi için çalıştıracak, toprak içine girip radyomdan daha muammalı, daha kudretli madenleri çıkarıp kendisine esir kılacak. Ya bu gün ya öbür gün —buna eminim— Petersburgda Odesada oturan dostumla konuşacak, yüzünü, tebessümünü, jestlerini de göreceğim. Çok yakın bir zaman 500-1000 derselik mesafeler bir saatta kat'edilecek, Avrupadan Amerikaya seyahat ögle yemeğinden evel basit bir gezinti mahiyetini alacak mesafe mefhumu heman heman kayıp olacak ve vakit yıldırım sür'atile geçecek. Âtinin muazzam şehirlerini hayşiyetle düşünüyorum bilhassa onların akşamlarını tasavvur ettiğim zaman... gökte tüccar firmalarının renk renk plakları parlıyor, yükseklerde çok türlü uçan gemiler gidip geliyor, evlerin üstünde onları titreterek homurdanan, ırmaklar gibi akan, çınlatan, böğüren, iri fenerlerle parlıyan tramvaylar, otomobiller bir birini tâkip ediyor. Sine-maların dönen tabelaları göz alıyor ve mağaza vitrinleride ateşin seller akıyor. Ah bu dehşetli müstakbel dünya makinelerin dünyası, sür'atların, sinirli kaşınmanın aklın iradenin, ruhun ebedi gerginliğin dünyası acaba bu dünya sari deliliği, umumi vahşi kargaşalığı yahut —ki daha fena— vakîtsiz ihtiyarlığı beklenmeyen yorgunluğu zayıflığı da kendisile beraber getirmeyecek mi? Yahut kim bilir —olabilir a— insanlarda yeni bir sevk tabî ve hassasiyeti doğurmayacak mı? sinirlerde ve beyin de çok lüzumlu islahat; geçim insanlar için güzel ve hafif olmayacak mı?...

— Hayır sevimli Saşa Vloblovsky, kimse bu suallerimize cevap vermez, hattâ sen kendin

bile şimdi telgraf makinası önünde otururken beşeriyetin saadet veya felaketine haberin olmadan çalışıyorsun.

Burada Saşa Vroblovskinin bana bir dakikadan beri bir şeyler söylediğinin farkında oldum. Uyuşukluktan silkinerek kalkıyor masanın önünde oturuyorum. Şimdi dostumun yüzünü hiç görmiyordum —aramızda lamba ve telgraf makinası var— fakat elim onun eline o kadar yakın ki onun daimi sıcaklığını hissediyorum. Sinirli, yüksek ve bir az boğuk fakat çok hoş bir sesle:

— ... Bu tabiatı, dedi, vodvillerde olduğu gibi. Kadın dostum (Despot Zinoviç)e çıldırasiye aşıktı. Ben de o kadına aşıktım. Despot bu şehrin aslanı ve Don Juanı yalnız çiçekten çiçeğe konarak öğle ve akşam yemeklerini gelinlik kızları olan hiç olmazsa on ailede yedi. Bununla beraber fevkalâde bir delikanlı idi. Geniş ve iyi adam Volçiyo istasyonunda müdürken onu tren ezmişti. Kadının ona aşkını bilmiyordum. Hayır bu belki doğru değil.. Ben.. nasıl söyleyeyim. Ben sanki kulaklarımı, gözlerimi balmumu ile tıkamış gibi idim.

İşte kadın piyanonun önünde oturuyor ben de onun yanındayım. Piyanoya bakmadan dişleriyle oynuyordu. İnik başını bana bir az çevirerek kusurlarına rağmen sevdiği adamı anlatıyordu; ölümü hislerinin anlaşılmasına tercih ediyormuş, o kıza müstesna, latif ve dikkatli geliyormuş, fakat kız onun fikirlerini ve niyetlerini bilmiyormuş, bu kinaye ve mucazı bana sanarak temamiyle emin ve hararetle ona yemin ediyorum ki bilakis «O» onu hayatından, vatanından, namusundan daha fazla seviyor vs. Her şeyini uğruna kurban eder. Kusurlara gelince insanlar buna çabuk alışırlar... o zaman kadın fevkelâde bir nurla penbeleşiyor; kirpikleri yaşıyor ve gayet hafif bir sesle (Size çok teşekkür ederim, daima benim en iyi dostum kalacaksınız, fakat Allah aşkına Despota hiç bir kelime..) diyor. Ağzının açık bir kaç saniye sustuktan sonra kekeleyerek (Niçin bilhassa Despota söylemiyeyim) diyorum. O zaman gözlerini gözlerime diyor, bir birimizi anlıyoruz, ansızın uzun uzun kahkahalarla gü-lüyor... Elbette gülünç bir şey, tıpkı vodviller-

de olduğu gibi. O gece kendimi zehirlemek istedim, fakat zehirlenmedim. Hayatımda ilk ve son defa olmak üzere o kadar içtim o kadar içtim ki... Ertesi gün buraya naklim için bir istida verdim.

Saşa susuyor ve telgrafın tıktığını dinlemeğe başlıyoruz. Başkaları çağrıldığı için sözlerine devam ediyor: Bir defasında da (Bu sefer vodvil değil, hakiki kuvetli nezih müte-kabil bir aşktı). EVELKI yaz memleketime gitmiştim. Mehtaplı bir gece... bülbüller, leylak ve beyaz akasya kokuları, uzaktan millet bahçesinin muzikası. Bahçede geziyordu: burası muazzam ve çok meyveli idi. Eli elimde. Evelâ o beni sevdiğini söylüyordu; ve daha her türlü sevimli, tatlı, büyümlü kelimeler... Geniş bir oyun meydancığına çıktık. Ay ışığı arkamızdan geliyordu; epeyce bastırılmış düm düz toprağın üzerine iki keskin gölge uzandı: biri uzun: Sonyanın gölgesi... Sevimli ve bir az yana meyilli başçığı, levent boyu, ince belile... Diğeri de kısacık bir gölge, benim gölgem...

Ellerimle yüzümü kapadım ve bir şeyler mırıldanarak kaçtım, evet kaçtım ve allahıs-marladık demeden... Altı ay sonra Sonya evlendi, bu sabah ondan bir mektup aldım. Mes'uttur, bir oğlu da dünyaya gelmiş. Elbette en iyi dostu benimişim, hayatta en büyük arzusu da çocuğuna vavtiz babası olmaklığım imiş. Kalbim kırıldığı için affımı istiyor fakat, dostum bu budalaca bir şey... Ben onun hesabına seviniyorum çok seviniyorum ona minnettarım da Allah mes'ut etsin. O bana hiç olmazsa aşkın hayalini, gölgesini gösterdi o hakkı ödenmez şahane hediye ihsan etti çünkü dünyada kadından daha güzel hiç bir şey yoktur...

Bir dakika susuyoruz. Sonra veda' ediyor ve ayrılıyorum. Yolum uzundu; bütün köyü geçmek lâzımdı. Derin bir sükün. Lastiklerim dünyayı dolduracak gibi bakir karlar üzerinde gıcırıyorlar. Gökte küçük bir bulut bile yok. Sonsuz yükseklikte yıldızlar titreşiyor, kıpırda-nıyorlar... Yukarıya bakıyor kanbur telgrafçıyı düşünüyorum ince, nazik huyu benim de içimi sarmıştı ve birden bire yıldızlar üstüme büyük, gümüş lekeler saçıyor gibi geldi.

Amerika Mektupları

Minesotada bir Mektep

Mektuplarını neşretmeğe başladığımız Ahmet Eşref bey kendi teşebbüsü ve kendi çalışması ile hiç bir resmi veya gayri resmi muavenete muhtacı olmaksızın, Amerikada tahsilini ikmale muvaffak olan bir Türk gencidir.

Şimdi San Francisco şehrinde Stanford Darülfünunu tıbbiye mektebi ilmi taharriyat Laboratuvarlarında felsefe doktoru unvaniyle çalışmaktadır.

Bundan bir buçuk asır kadar evel Amerika Müttehidesi'ni teşkil eden onüç hükümetin Garbindaki arazi istiyar edilmeğe başladığı ve yeni mıntakalar, hükümetler tesis edildiği zaman, merkez muayyen bir istiyar nizamı tâkip etmeğe çalışıyordu. Milli arazi ismi verilen bu havali istiyara açılmazdan evel ölçülüyor, otuzaltı mil murabbai (Tovnshep)lere - nahiyelere - ayrılıyor, nahiyeler de birer mil murabbai (Lecton) - kısım -lara bölünüyordu. Bu nizamdan bir müddet sonra her nahiyedeki onaltıncı kısım bir mektep için ayrılmağa başlandı. Ve daha sonra bâzı mıntakalarda, iki kısım mektep için ayrıldı. Tasavvur, her biri birer kimse yahut aile tarafından temellük edilen otuzbeş kısımdan mürekkep nahiyede bir iptidaî mektebi tesisi idi. Türkiyedeki köy mektebine mukabil mektepler, toprakları ortasında yerleşen çiftci aileler civarında tesis edildi.

Arazinin fiati yükselince bu mektep arazisinin de kıymeti arttı. Bir çok yerlerde maden keşfedilmek suretiyle de kıymet yükseldi. Her hükümette bir maarif müfettişinin nezareti altında olan tedarisat yavaş yavaş muayyen şekiller almağa başlıyordu. Şimdi hemen her hükümette biri birbirine merbut mektepler sırası teessüs etmiş bulunuyor. Faraza Minesota'da her nahiyede mektepler için iki (kısım) ayrılmasıyla 3.000.000 dönüme yakın arazi sahibi olan maarif iyi bir idare ve tertip ile mühim servet elde etti, o serveti iptidaî mektebinden, hayskul (High school)lere oradan hükümet darülfünuna imtidat eden bir mektep silsilesi tesisinde kullanıldı.

Eski dünyanın darülfünunları dincilik esası üzerine kurulmuş ve yavaş yavaş din, felsefe, edebiyat, sonra tıp ve fen şubelerine nasıl ayrılmışsa yeni dünyadaki ilk âli mektepler de aynı yolu tâkip etmişti. Fakat Avrupadan uzaklaşarak inceliğe, fikri tekâmülle temasını kaybeden yeni havalide ananenin kudreti azalıyordu. Bunun neticesindedir ki sahip oldukları mühim sermaye ve gelire istinat ile muhteşem binalara yerleşen yeni âli mektepler eskilerden daha amelî seciyye aldılar. Fakat reisleriyle, fakülteleriyle ve ananenin gülünç artıklarından olan merasim rabitalarıyla hükümet darülfünunu namını alan bu müesseseler bir iydadiden yahut liseden az farklıdır.

Eşref Bey

Buradaki yeni hayat eski hayattan daha zekibir tahlil doğurmayordu. Zekânın, fennî görüşün hayat mes'elelerine tatbiki değil, tevarüs edilmiş bir teşekkülün tabii bir hayata uyuşundan doğan terbiye, düşünceye az merbut bir faaliyet içinde tabii gelen bir âdet; tâlim ve tedaris ise yine eskisi gibi ayrı. Bu faal, amelî hayat idarede nasıl mahallî hayat üzerine aşılana - politikacılardan, serbest meslek sahiplerinden mürekkep - bir hükümet hayatı yaşatıyorsa tâlim ve tedariste, hattâ terbiyede de hayatın amillerinden doğma ve o hayatın tabii temayüllerinden üzülen yeni bir görüş, yeni bir düşünce tevliit etmekten aciz. Muharebeden evel bütün Amerika'da Alman tedaris usüllerini taklit için gösterilen heves ve şimdi ise Almanlara mütefevvik olduğu farzedilen Fransız

mektepe usüllerine dair yazılmağa başlayan kitaplar bu aczin bariz işaretleridir.

Talim ve tedris halkın hayatında mühim bir mevkî tutuyor, müesseselerin vüs'at ve intizamı herkesin iftiharını kazanıyor. Lâkin Latince den, Yunancadan kurtulan talim ve tedris eski dünyanın sıralı sınıflarındaki an'anelerden kurtulmamıştır. Her ders başında isim çağrılmalar, hocaların talimleri, ezberlemeler talebenin itibarı indirtasvirleri... numaralar, dereceler biliyetlerini sezebilmiş çerçeve.

Minesota darülfünunun ziraat şubesinde, üç aydan sonra, böyle üzüntülerle üzülmeğe başladım; vakıa bir demircilik sınıfı vardı. Orada küçük ocaklar başında demir işledik, çengeller, halkalar yaptık. Bir marangoz dükkanı vardı.

Orada marangoz aletlerini kullandık, kutular çerçeveler yaptık. Çiftlik hayvanları dersinde hakîkî

cins hayvanlar gördük, hocanın söylediği şeyleri gözlerimizle tâkip ettik. Tohumların muayenesinde tohumlar elimize verildi. Fakat bütün bunlar eski mekteplerdeki derslerin amelileştirilmesinden başka bir şey değildir. Tecrübüvî bir hayatın esaslarını tâkip etmiyordu.

Gençleri kendi mes'elelerini, kendi sayılarıyla kendi gayretleriyle hallini temin edeceğine muayyen bir mesele vererek, muayyen kitaplardan, muayyen

Minesota Ziraat mektebi demirhanesi

tecrübüvî bir terbiyenin kâcevaplar aramak, yahut muayyen örneklerle göre bir kimse için içsıkıcı bir neticeler beklemek, hocaların imdi imtihanlarına sevk etmekte.

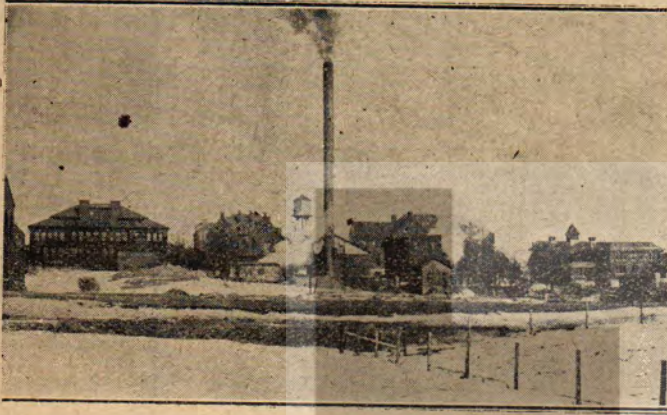

Mineapolis'ta bir Taş Köprü

Bizim eski köprücülük san'atımızı andıran bir eser

İytilaf edeyim ki muhitle temasını artırmak, memlekette faideli rabitalar peyda etmek bana mektepteki şeylerden daha mühim görünüyordu. Altıncı ayın sonuna doğru mektep vasıtasıyla hariçte iş almak fırsatı çıktı. Devam ettiğim tavukçuluk dersinde hoca Norsdaka'da büyük bir çiftlikten bir mektup aldığını ve orada temelli çalışmak üzere

re bir genç arandığını söyledi. Bir mektup yazdım. Bir müddet sonra çiftliğin müdürü derslerin niha-yetinde işe başlayabileceğimi bildirdi. Sevinçle kabul ettim.

Minesota Ziraat mektebi binalarından bir kısmı

Ovaların eşğinde

Birbirine bitişik azim üstüvaneler şeklindeki kâ-gir hücreleriyle ufkun derinliği üzerinde teresüm eden hububat depoları... Uğultularını gece gündüz Misisipi'nin şellâlelerindeki çağılıya katan un değirmenleri... Mineapolâs.

Zarif ve canlı genç şehrin ışıklarını karanlıklar arasında bırakarak ilerleyen gece treninde vagonun bir köşesine çekilerek düşünüyorum. Kaç haftadır bir çok kimselerden işittiğim hoşlanılmaz sıfatlarla nazarımda canlanmağa başlamış olan Norsdakoda ileride — ıssız, kurak ve soğuk bir beyaban, bir rüya memleketi gibi — açılıyor.

Teessür veya endişeden ziyade merak ve heyecan duyuyorum. Yeni bir tecrübe, yeni ve başka bir hayatla tamasta bulunmak fırsatının heyecanı.

Şimal ve Garbın ovaları yarım asırdan az zaman içinde Mineapolâsı büyük bir hububat deposu ve dünyanın en büyük un değirmeni merkezi şeklinde yoktan varetmiş bulunuyor. O ıssız, kurak ve soğuk beyabanlarda bir hayat var ki şu yaşayan, büyüyen kuvveti tevlit etmiş, besliyor...

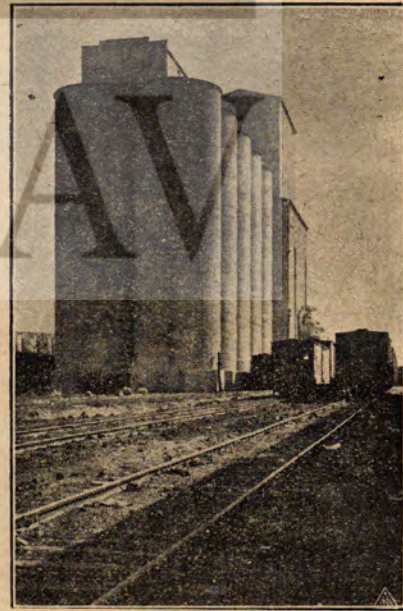
Sabahleyin erkenden Minesota ile Norsdakota hududu üzerinde Retriver, e geliyoruz. Mühim mer-

kezler, akar sular ve göller kenarında teessüs etmiş Mürhet ve Fargo şehirleri.

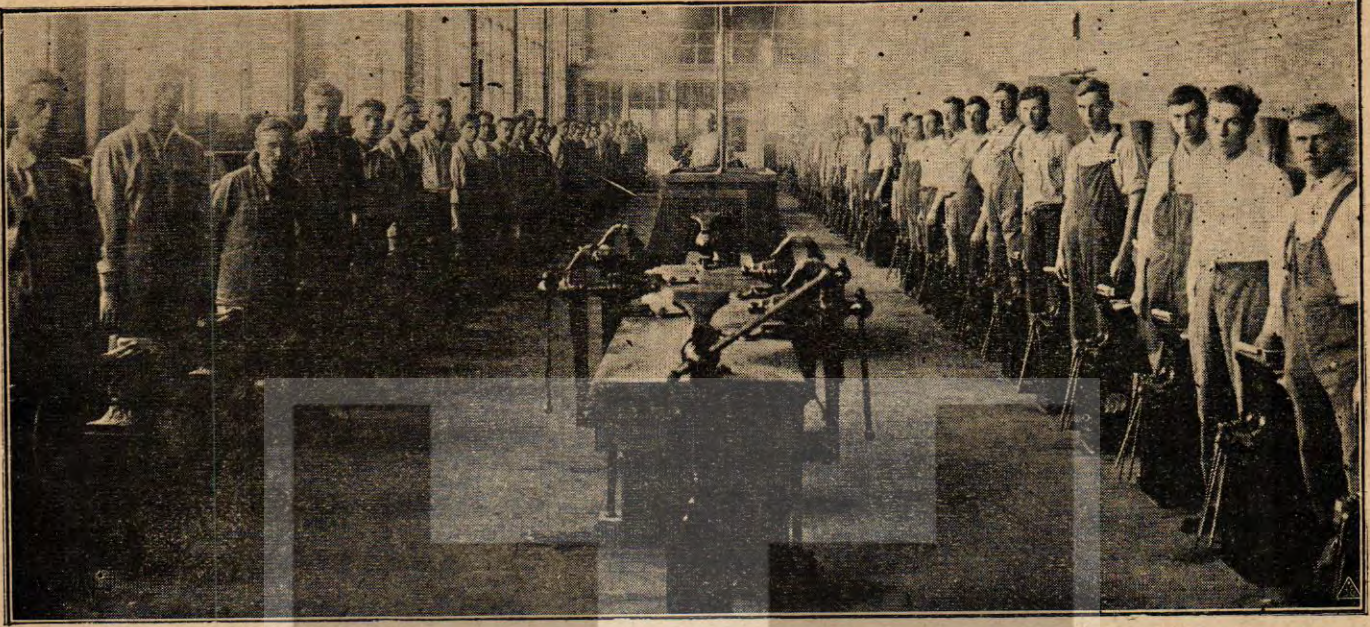
Vels, Fargo Nakliyat Kumpanyası müeessisinin ismini taşıyan Fargo, şimdiki halde, Norsdakota'nın en büyük şehri: basit ve yeni ziraî alât ve edevat ve otomobil fabrikalarının acentaları, depoları, şube imalathaneleri mühim bir mevkî tutuyor. Ahali 100.000 kadar.

Fargo'dan çıkar çıkmaz, Retriver vadisinin hayret verici manzarası gözümüzün önünde açılır. Bereketliliği, ve yetiştirdiği buğdayın sertliğiyle meşhur olan bu geniş düzlük şimdiki Retriver nehrinin eseri değil fakat dağlar, denizler gibi arzın teşekkül devirleri içinde vücuda gelmiş bir harika.

Vadinin manzarası Amerika'nın Büyük Göller Cenubundaki düzlüklerin hemen aynı. Fakat faraza Elenoi de sık sık çiftlik binalarıyla örtülü, kümelerle ağaçları besliyen düzlükler ve uçsuz bucaksız mısır tarlaları yerine sanki gayet sakin bir yaz gününde suları harelenmeğe başlamış bir umman, toprak şekline girmiş de burada yayılı duruyor. Kara ile gök yüzünün birleştiği uzaklara kadar uzanan esmer toprakların vüs'atinde azametli bir sadelik var. Tarihten

Mineopolas'ta kârgir hububat depoları

Minnesota Ziraat mektebi marangozhanesi

çok evvel, arzın son teşekkül devirleri esnasında bu havali kutuptan Cenuba inen vasi buz tabakaları altında imiş. Buzlar eriyince büyük göller peyda olmuş. Cümudiye çekilince göller de kurumuş. Cümu-diye'nin Şimalden taşıdığı, göllerin dibine teressüp ettirdiği taştan, çakıldan, ince topraktan mürekkep tabaka bazı yerlerde otuz ve belki doksan, yüz kadem derinliğinde... Retrifer vadisi bu tabakanın mühim bir parçası.

Tren vadiden geçiyor. Toprakta ummanın ortasındayız; manzara bir ıssızlık panoraması.

Bir kümede beş harman makinesi görüyorum. Bir motör. Ötede ufak bir mısır tarlası; su, yelde-

ğirmeni. Meyplton istasyonu: İlk manzara bir çok zirai makineler, banka binası, lokanta. Onların yanında makine deposu, sırayla üç eleveytör. (Eleveytör Amerikanın bu havalisinde hububat depolarına verilen isimdir.)

Bunları geçtik, ta uzakta boşluk ortasında bir tek ev. Bir tek eleveytör garip bir manzara.

Mayra. İstasyon binası yok. Yalnız tahtadan iskemlemsi bir şey ve istasyonun lavhası. Biraz ötede bir eleyvetör. Bir yolcu, inmek istediğini işaret etti, tren durdu. Toprak sürülmüş, simsiyah. İltivalarla uzaklara varıyor. Bahrimuhitte fırtınadan sonra azametle yuvarlanan büyük dalgaları hatırlıyorum. Tren, yoluna gidiyor.

Hem yemek... Hem ilaç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklarıyla zayıflığa karşı en kuvvetli ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır. Salatada, mayonezde, yemeklerde, hatta pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalnız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musadaktır. Fiyatlerde yeni ve çok mühim tenzilât yapılmıştır.

Bir Fen Adamının Nikbin Felsefesi

Sefahet gaye olamaz. — Fen sefaheti reddeder. — Beşerin gayesini fen tâyin etmeli ve tabiat ona göre değiştirilmelidir.

Yazan : NEVZAT MAHMUT

Sefahete götüren telekkînin menbaında şöyle bir telekkî var: «Bu hayattan mümkün olduğu kadar istifade etmeli; zira insan hayatın gayesi meselesini hall etmeğe muktedir değildir.»

İşte bu düşüncelerin rehberliğiyledir ki gittikçe müfritleşen bir sefahet hayatı başladı. Sefahet hayatın normal inkişafına zıttır. Hayatın mânası ve gayesi açık bir tarzda anlaşıldığı zaman hakikî saadetin sefahet olmadığı anlaşılacaktır.

O takdirde, gençler ufukta marazî ihtiyarlığın ve ölümün siyah hayaletini görerek bütün zevklerden istifadeye koyulacakları yerde bilakis fizyolojik ihtiyarlığa ve tabii ölüme hazırlanacaklardır.

Bugünkü ihtiyarlığın tablosu karşısında nefretle yüzümüzü kapayoruz. Çünkü bu, mânasından inhiraf etmiş bir ihtiyarlıktır: müfrit hodbinlik, dar görüş, kabiliyetsizlik ve kötülük.

İstikbalin fizyolojik ve normal ihtiyarlığı ise bu cihetten büsbütün başka olacaktır.

Hayvan cemiyetlerinde, bilhassa bâzı haşaratta cemiyetin âzaları arasında büyük bir fark peyda olmuştur. Tenasüle müstait fertler yanında kısır vardır. Bunlar yeni nesli büyütme ve cemiyete lüzumlu işleri yapmakla meşguldurlar. Cemaat için pek faydalı olan bu keyfiyet diğer içtimai haşaratta müstakil bir surette inkişaf etmiştir. Bunun içindir ki, karınca ve arı cemiyetlerinde dişi işçiler kısır dişilerdir; halbuki «termit» lerde her iki cinste tenasül uzuvları dumura uğrar. Nev'i-beşerde bu tekâmül başka bir yol tâkîp eder. Bu tekâmül insan cemiyetinde kısır fertlerden müteşekkil bir sınıfın meydana gelmesine müncer olmaz. Fakat insanların hayatı haşaratın hayatından daha uygun olduğu için bu tekâmül iki devreye ayrılır: 1) doğurucu; 2) kısır.

Bugün cemaat için lüzumsuz bir yük olan ihtiyarlık, yarın, cemiyete faydalı bir mesai devresi olacaktır. Hafızasını kayb etmeyen, fikir kuveti zayıflamayan ihtiyar uzun seneler zarfında kazandığı büyük tecrübeyi içtimai hayatın en karışık ve en nazik işlerine-terbiye, adalet, siyaset işlerine-tatbik edebilecektir. Bu mühim işlerde ihtiyarların rolü pek büyük olacaktır.

İnsanlar şimdikinden daha çok yaşarlarsa dünya onları nasıl istiap edecektir? Bunun cevabı şudur: doğum meselesi o tarzda hall edilir ki insanların adedi az olur; fakat çok yaşarlar; ve keyfiyetleri daha iyi olur: az ve üz.

Bir kerre fertler hayatın hakikî gayesini anlayıp da normal tekâmüllerine çalışırlarsa pratik hayatta emin bir rehber kazanılmış olacaktır. Herkes, o zaman, nereye gitmek istediğini bilecektir. Şimdi bilmeyor!

Filvaki şimdi de hayatı daha mükemmel yapmak istiyorlar: fakat bunun nasıl yapılacağını bilmeyorlar.

**

Meçnikofun kanaatına göre, beşeri hayatın hakikî gayesi bilinir ve buna götürecektir yegâne vasitanın fen olacağı kabul edilirse muhtelif milletler arasındaki insanlar daha çabuk anlaşıp birleşebileceklerdir.

İhtiyarlığın ve ölümün fenni tetkiki ilmin iki mühim şubesini teşkil edecektir: 1) Gerontoloji, 2) Tanatoloji.

Acaba tabii ölüm insiyakı da inkişaf edebilecek mi?

Bu insiyak tabiatımızın derinliklerinde gizli bir halde mevcuttur.

Uzun asırlardanberi bu insiyak dumura uğramış olmasın?

Bunu kabul ettirecek esaslı bir sebep yoktur. İnsanda «tabii ölüm insiyakı» vakıaları pek enderdir. Fakat, müsait şartta bu insiyak terbiye edilirse memnuniyetbahş bir inkışaf muhakkaktır.

Bu hedefe varmadan evel yapılacak pek çok şeyler var. Bunu da fenden bekleyeceğiz. Yakın veya uzak bir âtide de olsa beşeriyeti işgal eden meselelerin müspet bir tarzıhall bulacağı bile insana büyük bir itmiyan veriyor.

Tolstoy bu meseleyi bir türlü hall edemeyordu. Karşısına dikilen ölümün hayaletinden korkarak ıstırap içinde kıvrandığı zaman aile sevgisi ve evlât muhabbetiyle kendisini teskine çalışmış, fakat bu ümj-dinin de buşa çıktığını görmüştü. O diyordu ki, tıpkı babalarımın vaziyetine düşerek çocukları büyütmeğe neye yarar?

«Neden yaşayacaklar? Neden onları seveyim, bakayım? Benim gibi ümitsiz vaziyete düşürmek yahut onları budala görmek için mi? Onları sevdiğim için kendilerinden hakikati gizleyemem. Zira, bilgilerimi adım adım ilerlettikçe hakikata doğru gidecekler. Hakikat ise ölümden başka bir şey değil..»

Bâzi kimseler, bu kadar siyah ve bedbin bir tekkkiye saplanınca çocuk yetiştirmekten vazgeçiyorlar. Halbu ki düşünen ve ıstırap çeken kafalar insan hayatının «yanlış bir adım», «bir mânasızlık» olmadığına kani' olurlarsa müsterih olabilirler.

Filvakî bu ne-ıl için fizyolojik bir ihtiyarlığa ve tabii ölüme kavuşmak imkânı yoktur. Fakat gelecek nesilleri o yola sürüklemek bir teselli değil midir?

Her yeni nesil geldikçe, meselenin halline doğru bir adım atılırsa sonunda insanlar behemehal hakikî saadete kavuşacaklardır.

Bu ilerlemenin tahakkuk edebilmesi için fen, şüphesiz, daha pek çok kurbanlar verecektir.

Bunun için de dimağlara saplanmış batıl akîdeleri sökmek ve fennin *mutlak kudretine* inanmak lazımdır. Bir çok âdetler ve müesseseler kökünden değiştirilmelidir. Terbiyede çok derin bir inkılap lazımdır.

Hayatın gayesi târif edilmekle ahlak prensipleri daha büyük bir vuzuh iktisap edecektir. Artık ferdi ahlakın hedefi çarçabuk tedarik edilen zevkleri aramak değil, belki hayatın normal devresinin ikmalini têmeine çalışmak olacaktır.

Bu neticeye varmak için de insanlar bu günden fazla mütekabilen birbirlerine yardım edecekler; şimdikinden daha çok tahsil göreceklere. Bundan da müstefit olacak içtimai teşkilattır.

Hayatın hakikî gayesine doğru ilerlerken insanlar hüriyetlerinden çok şeyler kayp edeceklerse de, buna mukabil pek yüksek bir tesanüt kazanacaklardır.

Bundan başka, ancak insanlar arasındaki büyük tesanütle hayatın gayesine varılacağı fikri bugünkü hotbinliği tahrik edecektir. Hayattan âzami istifade ve haz toplamak keyfiyetinin hayatın gayesine zıt olduğu vakıası sefaheti ve feci, akıbetlerini azaltmağa kâfi gelecektir.

Beşerin mukadderatı meselesinde insan, hiç bir zaman tabiatın kendisine verdiği şeyle iktifa edemez. İnsanın kendi faaliyetile tabiatın işine müdahale etmesi zaruridir. İnsan hayvanların ve nebatların tabiatını değiştirdiği gibi, kendi tabiatını da değiştirmeli; ve daha ahenktar yapmalıdır.

Bedii duygularımızı okşayacak ve yahut insana faydalı olacak yeni bir ırk (nebat veya hayvan ırkı) meydana getirmek mevzuubahs olduğu zaman, mütahasıslar evvelâ varmak istedikleri ideali göz önüne getirirler. Daha sonra, değiştirmek istenilen nebatlarla hayvanların ferdi tétavvuratı (modifications) müşahede edilir ve ondan istifade edilmek için gayet ince bir ıstıfa yapılır. İstenilen ideal seçilen uzviyetlerin tabiatile münasebettar olmalıdır.

Beşerin tabiatını değiştirmek için de her şeyden evel varılması istenilen ideali hesap etmeli; sonra fennin elindeki bütün menbaları bu gaye için faaliyete geçirmelidir.

İstikbalde bütün insanları birleştirecek ideal, ancak, fennin esasları üzerine kurulabilir; ve iddia edildiği gibi insansız yaşamak kabil değilse, bu da ancak müspet ilimlerin mutlak kudretine iymen olabilir.

(Bitti)

Yazan : OSMAN CEMAL

Hıdırellez çingenelerin bayramı mı? — Eski hıdırellez sefaları — Kâatane, Çırpıcı, Haydarpaşa çayırı, Göksu, Fikir tepesi âlemleri — Kâatane dönüşü tulumbacılar — Esnaf loncaları — Meşhur köçek Şevki ve kardeşi Muharrem kimdi? — Eski hıdırellezlerden eski bir âdet : Niyet çekmek.

Hıdırellez için eskiden «Çingenelerin bayramı!» derlerdi. Fakat bunu söyleyenlerin hemen hepsi de «Ruzı Hızır» 1 Çingenelerden fazla sever, onu Zurnacı İbodan, Ayıcı Etemden, Falcı Koncadan, Çengi Elmastan daha iştihakla daha dört gözle beklerlerdi. [1]

Hıdırellez öteden beri bizde, hele İstanbulda umumî ve çok neş'eli geçirilen bir Bahar bayramıdır. Devair ve müessesatin, mekteplerin, dükkânların açık olmasına rağmen kırlar muazzam bir panayır yerini andırır, devairde kalemlerde tek tük birkaç ihtiyar mümeyyizle, canından bıkmış, andavallı, birkaç odacı karşılıklı sinek avlarıydı. Mekteplerde ise talebenin bir kısmı daha iki gün evelinden uydurmasyon birer meşru mazeretle izin alır, bir kısmı yine atmasyon tarafından o gün hastalanır, bir kısmı da, yâni idareye yalan atmağa yüzleri kalmamış olanlar doğrudan doğruya kaçar, ve o gün zahmet edipte derslere gelen hocalar en kalabalık mekteplerde bile, sınıflarda

[1] Burada isim ve hüviyetleri geçenleri birbirleri ile karıştırmamalı. Çünkü Zurnacı İbo ile Ayıcı Etem ve Cengi Elmas ile Falcı Konca birbirlerine çok yabancı tiplerdir.

yarım düzineden fazla talebe pek bulamazlardı. Yalnız bu kadar mı ya?

Eskiden Hıdırelleze merak, Hıdırelleze iptila o derece fazla idi ki akşama yiyecek katığı güç bulanlar bile ne yapar yapar, allem eder, kallem eder, ya mahalle bakkalını kafese koyar, yahut evindeki, kulübesindeki kabını kacağına satar, bir günün beyliği beylik, yahut bir günün hanımlığı hanımlık deyip eski nisanın yirmi üçüncü (5 Mayıs) gününü mesirelerden birinde geçirmek sureti ile felekten kâm alırdı. Hattâ bu gibileri telmihen o zamanlar devrin külüstür yazıcıları tarafından tanesi yirmi paraya bir çok hikâye kitapları çıkarılır ve bu kitaplar, el'an aynı tertip işlerle meşgul, uzun boylu, kara yağız, sırtım gibi bir adam tarafından mesire yerlerinde :

— Haniya, evdeki kalaysız pilâv tenceresini satıp ta Hıdırellezde Kâataneye giden sallabaş nine Hanımın hikâyesi... Yirmi paraya!

Diye bağırarak satılırdı. Aynı adam daha böyle neler satardı ki, bu satış tarzını ve bu kitapların isimlerini işiten bütün seyirciler gülmeden katılırlardı.

Kâatane sefası

Ne garip bir tecelli ve tesadüftür ki o zamanlar bu Hıdırellez hikâyelerini seyir yerlerinde yirmişer paraya satan uzun boylu, kara yağız, sıırım gibi adam şimdi de aynı kıvrak, alaycı ve afili eda ile bu zaman yazıcılarının nedense üzerlerindeki hakiki fiyatlara satılmayıp elde kalmış stok kitaplarını yollarda satıyor. Nemize lâzım, Allah bunları yazanlara da basanlara da satanlara da kâr açıklığı versin!

Biz gelelim bahsimize :

İşte eskiden İstanbulda Hıdırelleze rağbet bu derece fazla idi.

Hıdırellez denilince ilk akla gelen yer de Kâatane idi. Sonra sırası ile Çırpıcı, Haydar Paşa çayırları, Kadı Köyündeki Fikir tepesi, Göksu gelirdi. Fakat bunların hiç birisi o gün Kâatanenin payına erişemezdi, çünkü koca İstanbul ehalsinin hemen dörtte üçü, o gün sandallarla, vapurlarla, Boğaz içine mahsus pazar kayıkları ile, bilhassa narin piyade kayıkları ile [2] tenteli muhacir arabaları ile açık fay-

tonlarla landolarla, bırıçkalarla oraya akın ederlerdi.

Yalnız pek kibarlar, mesela vükela aileleri, saray mensupları Hıdırellezde olsun, diğer günlerde olsun, kâataneye kapalı ve mükellef kupa arabaları ile gelirlerdi. O gün Kâataneye gidemeyenler, yahut gitmek istemeyenler ise şimdiki mezbahanın biraz ilerisindeki meşhur Kara ağaç çayırı ile Bahariyenin önündeki Adalara dolarlar, oralardan gidiş geliş seyredilerdi. Hele akşam üstü dönüş başladığı zaman burada, yani Kara ağaçla Adaların arasında neş'e, cümbüş son dereceyi bulur, çalgı, şarkı, gazel sesleri, tulumbacı nâraları ayyuka çıkardı. O zamanın tulumbacıları da Hıdırellezde ayrı bir âlem teşkil ederlerdi. O günkü cümbüşe iştirâk eden her hangi bir semtin tulumbacıları baştan aşağı ve ter temiz kendi formalarını giyinip ya bir pazar kayığına, yahut yeni boyanmış bir alamanaya dolarlar, kayığın kıçına iyi bir zurna veya kılarnetle çifte nâra oturturlar, küreklere kendileri kurullurlar, arada bir, yani her kalabalık geçit yerinden kendilerine mahsus nâralarını atarak

[2] Piyade kayıkları, denilebilir ki deniz vesaiti nakliyesinin en şık, en kibar, en san'atkârane "Limozin" leri idi, ve bunlarda kürek çekmek gücü. O zamanlar deniz yarışlarında kendi piyadesi ile ekseriya birinci çıkan Şebnî Kara hisarlı ince Yusuf ağa en meşhur piyadecilerdendi.

Göksu âlemi

Koca İstanbul eh-
lisinin dörtte üçü o gün
sandallarla, vapurlar-
la, pazar ve narin pi-
yade kayıkları ile ten-
teli muhacir arabaları,
açık paytonlar, landon-
lar, brıçkalarla mesire
yerlerine akın ederdi.

geçerlerdi. [3] Tulumbacılar sonra yine bü-
yük alamanalar, salapuryalarla geçen o zama-
nın esnaf birlikleri (loncaları) da çok nazarı
dikkati celbederdi, lakin bunların hepsinden
fazla göze çarpan halkın hoşuna giden ve se-
yircilerden dehşetli alkış toplayan Sultan ha-
mamlı meşhur köçek Şevki olurdu. Şevki kısa
boyu, az tıknazca, daima şen, daima güler
yüzlü, çok sempatik, saf bir adamdı ve o za-
manlar İstanbulda onun üstüne çifte telli ile o
kabil oyunları oynayan hemen yok gibi idi.
Onun için Hıdırellez günü Kâataneye gidiş ve
gelişte Şevki hangi sandal veya kayıkta ise o
sandal veya kayığın etrafı karabulut kesilir,
yüzlerce sandal, kayık kirbirine girift bir hal-
de insana tıpkı yürüyen bir Ada hissi verirdi.
Şevkinin kardeşi Sultan Hamamlı meşhur Mu-
harrem ise büsbütün ayrı ve nevi şahsına mün-
hasır bir numara idi. O, kardeşi gibi, Kâata-
neye denizden gitmez, karadan gider ve Kâa-
taneden ta Edirne kapısına kadar dizilen iki
keçeli seyircileri, sabahleyin gidişte, akşam
üstü de dönüşte gülmeden, kakkahadan kırrar
gecirirdi. Muharrem o gün yüzüne tuhaf bir
makiyaj yapar, gözüne mavi gözlük takar, ba-
şına on iki renkli ve kenarlarına mavi boncuk-
lar, eski papuçlar, sarmısaklar asıp bir şemsiye
açar, gayet süslü palanlı bir eşeğe ters biner,

[3] Tulumbacılık o zamanın âdeta bir nevi' Spor teşkilatı
idi ve en meşhur namdar takımlar Galata Saraylılarla Altıncı
dairesilerdi.

eşegin üzerinde türlü türlü taklitler bilhassa iş-
vebaz genç kadın ve zendost züppe taklitleri
yaparak Kâataneye gider, gelir; eşegin peşin-
den de en aşağı bir tabur yaya insanla bir çok
kendi gibi aşıklı, atlı, arabalı seyirci sürükler-
di. O zamanın bu hüdâinabit ve fahrî komi-
ği yollarda bu hali ile en ziyade züppeleri ri-
dikülize ettiği için ehali kendisini dehşetli se-
ver, o geçerken bütün yollar alkıştan inlerdi.

O zamânlar Hıdırellezin kendilerine mah-
sus bir bayram olduğu söylenen kıptilere ge-
lince bunlardan Göçebe hayatı yaşayan ve so-
kaklarda ayı, maymun oynatan, çamaşır sepeti
satan, kahve değirmeni tâmir eden, yazın kır-
larda harman döven, eşek, at sürüleri besleyen
kısım, bu umumi cümbüşe yalnız ayıları, may-
munları, dört köşe iskemleler üstündeki kukla-
ları ile iştirâk eder, fakat onlar asıl çümbüşü
tenha kırlarda kurdukları obalarında sabahle-
yin erkenden ve akşam üstü geç vakit kendi
aralarında yaparlardı.

Ötekilere, yâni bizim şehirlilere gelince
işte Hıdırellezin İstanbul ehalisine asıl tadını
çıkartanlar bunlardı.

Eski Hıdırellezlerin en şen ve şakrak bül-
bülleri, Kâatane dağlarını neş'eden çınlatan
mahlûkları idi. Elllerinde tefler, darbukalar,
zilli maşalar, utlar kemanlarla allı, yeşilli,
morlu, bilhassa sarılı entarileri, beyaz yeldir-
meleri, pembe baş örtüleri ile bunların yalnız

Ellerinde tefler, darbukalar, zilli maşalar, utlar, kemanlar, sırtlarında allı, yeşilli, morlu ve bilhassa sarılı entariler, başlarında penbe baş örtüleri olduğu halde cümbüş eden kıptiler görülecek şeylerdi.

Çırpıcı sefası

geçişlerini seyretmek bile insana ayrı bir zevk verirdi. Bazan, siyah çukadan gayet fiyakalı giyinmiş, ağır başlı ve orta yaşlı bir hovarda açık bir faytona kurulur, meşhur bir kılarnetciyi kendi yanına, çifte nâracıyı da arabacının yanına oturtur, pembeli sarılı çengilerin de ikisini, üçünü karşısına alır, o zamanın en moda şarkılarını terennüm ettirerek yolları dolduran iki keçeli hanımlara caka satar ve bâzılarını bu hale imrendirerek ağızlarının sularını akıttırdı.

Kâatanedeki Hıdırellez çümbüşüne pek kibarca iştirâk eden diğer bir kısım kıpti aileleri daha vardı ki bunlar Ayvansarayda oturanların en zenginleri idi ve oraya bir kısım saraylıları taklit ederek mükellef, kapalı kupa arabaları ile gelirler Çağlıyan köşkünün arkasındaki ulu ağaçların altında arabalarını durdurup geleni geçeni temaşa ederlerdi. Bunların gerdanları sap sarı nal gibi beşi bir yerde altınlarla kulakları elmas küpelerle pırl pırl yanardı.

Hıdırellezde bir de Eyipteki Türbe bahçesi denilen basık, kapanık yer adam almazdı.

O zaman buraya dolanlar, Eyibin pek meşhur kebabı, peynirli pidesi, yoğurdu, kaymağı ile sabahtan akşama kadar ense yaparlar, salıncak sallanırlar, akşam üstü de Kâatane dönüşünü seyretmek için deniz kenarına dökülürlerdi. Eyibin üstündeki Gümüş suyu ile filya

tarlası ise yine iğne atılsa yere düşmiyecek kadar dolar, bir çok çehrelerde:

«Filya da tarlasında vuruldum sana» şarkısının medlülünü okunurdu. Şimdi ne Türbe Bahçesi kaldı, ne Filya tarlası, ne de Kara ağaç... Kâatane ise Hıdırellezlerde yine oldukça kalabalık olmasına rağmen git gide Langa bostanlarına dönüyor. Kâataneye nisbetle daha çok güzel olan canım «Silihtar» ise büsbütün unutuluyor gibi. Eskiden oraları kaplayan halk şimdi nedense Hıdırellezini, Mayısını başka taraflarda yapıyor. Kibar kısım, tabii Adalara, boğaza, orta takım ise Filoryaya, hele birkaç senedir Sur harici denilen Bayram Paşa, Topcular, Şifa havuzu, Kazıklı bağ taraflarına koşuyorlar.

Eski Hıdırellezlerde bir de sabahları bâzi evlerin bahçelerinde niyet çekme adeti vardı. Akşamdan bir kavanoza içi aşıkane beyitlerle dolu kâğıtlar doldürülür, sonra bu kavanoz bir gül dibine bırakılıp ertesi sabah erkenden mahalle hanımları, çoluk çocuk toplanır, kâğıt çekilir, okunur ve böyle saatlerce eğlenirlerdi. Fakat, bundan vaktile rahmetli Balıkhane nazırı Ali Bey uzun uzadıya bahsettiği için tekrar uzun boylu bahse hacet yoktur. Yalnız şunu söyleyim ki, haber aldığımıza göre bu usul hâlâ Hıdırellez sabahları Mevlane kapı, Silivri kapı taraflarında cari imiş.

L A T İ N E D E B İ Y A T I

KEMALETTİN ŞÜKRÜ

Ciceron hakkında tenkitler — Hatip, avokat, siyasi — Demosten ile Ciceron arasında mukayese — Bu iki hatibin farkları — Latin edebiyatında mühim bir fasıl : TARİH
Meşhur tarihçiler : Cesar — Salluste — Tite-Live — Hayatları

Geçen nushadan devam

Ciceron, bütün hayatında yazdığı, hem de pek çok yazdığı eserlerle dört muhtelif noktadan tetkik edilebilir. Birinci nokta: *Ciceron*=hatip. İkinci nokta: *Ciceron*=filosof. Üçüncü nokta: *Ciceron*=avokat ve siyasi. Dördüncü nokta: *Ciceron*=olduğu gibi. Yâni samimi, nasıl görünüyor, nasıl düşünüyorsa öyle bir *Ciceron*.

Hatip *Ciceron* ün eserleri hitabet ve belagât usullerini gösteren kitaplardır. Filozof *Ciceron*, felsefi eserlerinde görünür.

Avokat ve siyasi *Ciceron* u anlamak isteyenler ise gerek politika hayatında ve gerek avokatluk âleminde müdafaa nutuklarını okumalıdır. Samimî ve olduğu gibi bir *Ciceron* onun *mektuplar* ında kendini gösterir.

Avokatluk mesleğinde iken mahkeme huzurunda yaptığı müdafaaaları, söylediği nutuklar, hakimleri şaşırtıp kendi gayesine sevkedecek kadar kuvetli ve heyecanlıdır. O, sözlerinde, hitabelerinde bâzen öyle ince ve zarif nükteler, hakikatı kelimeler arasında saklayan istihzalı cümleler söyler ki, bunlar, en inatçı düşmanın bile silahını atmasını temin eder.

Bir hatip için lâzım olan meziyet ve vasıfların hiç birisi *Ciceron* da eksik değildir.

Kendisi heybetli ve azametli, sesi hem kuvetli hem bir musikî kadar latif, muhatabını derhal anlayan ve ona göre söz söylemesini bilen bir zekâ, işte bütün bunlar *Ciceron* u sade Latin edebiyatının değil, hitabet ve belagât tarihinin ulaşılmaz üstadı mertebesine yükseltmiştir.

Ancak *Ciceron* un bu hitabet ve belagât kudreti onun hukukî, adlî hitabelerinde dir.

Siyasî hatiplikte *Ciceron* u en ön sîsâfta görmeğe *Demosten* mani' dir. *Demosten* siyasi nutuk iyradında *Ciceron* un fevkindedir.

Görüşleri, kanaatleri, düşünceleri ile siyasi bahisleri, *Demosten* *Ciceron* dan daha kuvetle anlamıştır.

Demosten nutuklarında ne kadar kat'i ise *Ciceron* o derece zengindir. Ancak bu lisan ve üslup zenginliği siyasi faaliyette edebiyatta olduğu kadar muvaffakiyetli neticeler veremmiştir.

Mamafi siyasi nutuklarındaki fark bu yüksek hatibin müstesna mevkiine hiç de gölge vermez, Romanın meşhur tarihçilerinden *Tite-Live* bu dahi hatip hakkında haklı olarak şunu söyleyor:

«*Ciceron* u takdir için ikinci bir *Ciceron* lâzımdır.»

Demosten ile *Ciceron* arasında mukayese yapan bir çok kritiklerden *Kintilien*, *Fenelon*, İ. J. Rusonun fikirlerini hulasatan kaydediyoruz:

Kintilien diyor ki:

«Hatiplik kudreti itibariyle *Demosten* ve *Ciceron* hemen hemen müsavidir. Üslup itibariyle aralarında bir fark görülür. Birisi hasmını derhal ve söz ile kelimenin yıldırımını altında kahreder. Digeri düşmana bir az daha fırsat verir. Biri daima anlamak ve anlatmak ister. Öbürü anlamıştır, fırsat vermeden derhal ezer. Bu iki dehada ne birinden çıkarılacak fazlalık, ne de digesine ilave olunacak eksiklik yoktur.

Fenelon diyor ki:

«Ben *Demosten* i *Ciceron* dan yüksek gördüğümü söylemekten çekinmem ve derhal ilave edeyim ki *Ciceron* u da benim kadar hiç kimse tak-

dir edememiştir. O, dokunduğu her mevzuu güzelleştirir. Söz onunla şeref bulur. Ancak vatanı ve siyasî nutuklarında *Ciceron* kendini unutmaz, *Ciceron* olduğu her sözünde, her hareketinde barizdir. *Demosten* ise bir vatan hitabesinde tamamen kendinden geçer ve tamamen bir hatip değil, söz söyleyen bir vatan olur. *Ciceron*, üslubunu güzel olarak işler. *Demosten* ise güzelliğine bakmadan, güzel olmasını düşünmeden güzel söyler. O bir çağlıyan gibi söyler ve söylerken de dinleyenleri beraber sürükler.»

Jan Jak Rusen ise şu fikirdedir:

«*Demosten* in erkekce belagâtı karşısında meshur kalacak olan talebem derhal bu iki dahi hakkında kararını verir ve der ki: *Demosten* tam bir hatiptir, *Ciceron* ise kuvetli bir avokat.»

Tarih

Latin edebiyatının bu üçüncü faslında hitabet ve belagât kadar ehemiyetli bir fasıl da *Tarih* dir.

Tarih yazmak edebi bir ilim olduğu kadar tarih yazanlar da edebiyatın *nesir* kısmında mühim mevki almışlardır. Bunlar arasında bilhassa *Cesar*, *Salluste*, *Tite-Live*, gibi birinci derece müverrihler, *Cornelius Nepos*, *Velleius Paterculus* gibi ikinci derece tarihçiler zikre şayandır.

CESAR: *Julius Cesar* Miylattan 100 sene evel Romada doğmuştur. Hayatı pek çok karışıklıklar mücadeler içinde geçen *Cesar* nihayet bütün düşmanlarına galip gelmiş ve muhasımlarını affetmiştir. Böyle olduğu, en yüksek makamlara çıktığı halde *Senato* nun bir içtimaî esnasında rakip ve düşmanları *Brutus* ve *Cassus* un fesat tertibatlarına kurban gitmiş ve öldürülmüştür.

Cesar, bir çok tarih eserleri yazmıştır. Bu eserlerin çoğu kendi yaptığı harp seferlerine, kendi siyasî mücadelelerine dairdir. Tarihî eserler yazdığı kadar şiir ve edebiyatı da severdi. Mektuplarını bazen dört, hatta altı kâtibe birden ve ayrı ayrı söyleyerek yazdığını rivayet ediliyor.

SALLUSTE Romaya yakın bir köyde ve Miylattan 86 sene evel doğmuştur. Ahlakı pek o kadar mazbut olmadığından dolayı hukukundan ıskat edilerek *Senato* haricinde bira-

kılmıştı. Fakat *Cesar* tarafından bilahere bütün hakları iade edilmiş ve bu tarihten itibaren de *Salluste* artık *Cesar* ın hem dostu hem de Romada mevcut gizli teşkilatının ileri gelen memurlarından biri olmuştur. *Cesar* onu *Numidie* ye vali tâyin ettirdi.

Salluste, burada bütün vilayeti âdeta soyup sovana çevirdi, topladığı servet ile Romaya döndü. Siyasî hayattan büsbütün çekildi. Kirinal dağının tepesine yaptırdığı muhteşem bir sarayın emsalsiz bahçesinde bir zevk ve sefahet hayatı yaşamağa başladı. Bu sarayın bahçesi Roma tarihinde *Sallust'un bahçesi* diye şöhret bulmuştur.

Salluste tarihi eserlerini işte burada yazdı ve Miylattan 34 sene evel öldü. Eserleri çok kuvetli ve metin bir kalemin mahsulüdür. Yazdığı yazıları o kadar meharek ve san'atla işler ki her hangi cümlesinden tek bir kelime çıkarırsanız bütün mâna kaybolur.

Böyle kuvetli ve san'atkâr tarihcinin ahlaken zayıf olması ve mevcudiyeti ilmiyesini Roma'nın sefih ve ahlaksız sahnelerine uyarak kirletmiş olması şayanı teessüftür.

TİTE-LİVE Miylattan 50 sene evel *Padu* da doğmuştur. Çok asil bir aileye mensuptu.

İmperatorluğun ilk senelerinde Romaya geldi ve yazdığı bir ahlak eseri ile kendisini *Auguste* e tanıttı. Gizli dehalari keşfetmekte çok mahir olan *Auguste*, *Tite-Live* in kıymetini derhal anladı ve ona bütün Roma tarihini yazmak vazifesini verdi. Bu husus için de İmperatorluğun mevcut bütün resmi vesikalari emrine hazır tutuldu. Büyük muharrir bu muazzam ve mesuliyetli iş karşısında yorulmadan, çekinmeden çalıştı ve muvaffak oldu. Eserinin birinci cildi çıkar çıkmaz her tarafta büyük bir takdirle karşılandı. Şöhreti sade Romada değil, her tarafta, yabancı diyarlara bile yayıldı. İmperatorun sarayında çok fazla imtiyazlara ve iltifatlara mazhar olması bile kalemini tarihe hasretmiş olan bu büyük muharriri hakikati söylemek ve yazmaktan menetmedi. *Auguste*, *Tite-Live* in tenkitlerinden muğber olmak şöyle dursun bilakis memnun olurdu. Hatta bilahere İmperator olacak *Claude* un terbiyesini bile ona tevdi etti.

Tite-Live, *August* un vefatını müteakip Romadan *Padu* ya dönmüş orada Miylattan 16 sene evel ölmüştür.

Tarihi Roman

KEMALETİN ŞÜKRÜ

Geçen tefrikaların Hülâsası

Fransa Kralı, Almanya İmparatoru Şarlkene esir düşmüş ve Şarlken de esir Kralı İspanyada Madrid sarayının zindanına kapatmıştır.

Kralın annesi o zaman padişah olan İkinci Süleymana oğlunu kurtarması için müracaat etmiş. İkinci Süleyman, karadan ordular, denizden donanma sevkettiği halde Kralı kurtarmaya muvaffak olamamıştır. Bir Sipahi Ahmet yalnız başına Fransa Kralını kurtarmaya gidiyor. Fransada tebdili kıyafet etmiş, İspanya asilzadesi şeklinde İspanyaya geçmiştir.

Burada kendine Kurt Bekir isminde bir arkadaş buluyor. Madrite hareket ediyor. Yolda bir Fransız asilzadesini ölümden kurtarıyor. Bu asilzade de garip bir tesadüf eseri Madrite, Şarlkenin elinde esir olan Fransuvayı öldürmeğe gitmektedir. Sipahi Ahmet, açıcı yamağı kıyafetinde Madrid sarayında esir olan Fransa Kralının yanına girmeğe muvaffak oluyor ve kendini tanıtıyor.

Kırala ne için ve ne maksatla, kimin tarafından gönderildiğini anlatıyor. Büyük bir ümide düşen Fransuva sevinç içinde dir.

Sipahi Ahmet planını kurmuştur. Haydutlar inine girmiş ve burada büyük bir tehlike atlattıktan sonra haydutları ele geçirmiştir.

Ertesi gün hiristiyanların Noel yortusudur. Sipahi Ahmet işte ele geçirdiği bu haydutlar ile Noel gecesi Fransa Kıralını esaretten kurtaracaktır.

Noel— Halk bu dinî bayramı tes'it için mum ve dua kitabı satan dükkânlara hücum ederken eskici yahudiler de epiy para kazanmışlardı.

Bunların müşterileri hep asker elbiseleri satın aldılar. Bu müşteriler Sipahi Ahmedin para ile tuttuğu İspanyol haydutları idi. Sipahi Ahmet, büyük bir kurnazlıkla haydutlardan teşkil ettiği sahte muhafız bölüğünü saraya sokmuş, ayrıca da yine sahte rahipleri saray kilisesine ithal etmiştir. Şarlken gece yarısı kiliseden çıkar çıkmaz Sipahi Ahmet karşısına çıkıyor ve mağrur hükümdara esir olduğunu söylüyor.

VII

Sipahi Ahmedin nezaketi elden bırakmakla beraber azamet ve ciddiyetle söylediği bu alaylı sözler mağrur hükümdar Şarlkenin üzerinde en ağır hakarettten fazla bir têsir bıraktı. Geniş palalı, geniş şalvarlı ve geniş alınlı bu Türk sipahisinin her kelimesi suratında acı bir şamar gibi saklamıştı.

Bu görünmeyen tokadın têsiri altında yanakları hiddetten pancar gibi kızaran Şarlken yine kendine hâkim olmak metanetini gösterdi. Yeni, fakat son bir gayretle souk kanlılığını elinden bırakmadan sağ yumruğunu kılıcsız beline dayadı. Taçlı başını kaldırarak sordu:

— Siz, Türk padişahı namına mı beni kendi sarayında, bütün bir muhafız ordusunun arasında esir etmek istiyorsunuz?

Hah.. hah.. hah!.. Bunun imkânsız olduğunu anlamak için insanın sizin gibi deli olması lâzım. Sözün açıkcası... siz silahlı, ben ve maiyetim silahsız. Bu vaziyette beni esir tutmak değil, katletmek istiyorsunuz.

Sipahi Ahmedin gözlerinde korkunç bir hiddet ışığı çaktı.

Nezaketi falan unuttu. Kendinden geçti. Yumruklarını dişleri ile beraber sıkarak haykırdı:

— Bana bak herif! söylediğin sözü eğer bir daha tekrarlayacak olursan işte o zaman katil olur ve seni boğarım. Aç gözünü. Bir Sipahi.. bir Türk Sipahisi dağda da, köyde de, harpte de, sarayda da bir Şarlkenden daha çok asil dir, bir Frenk hükümdarından daha civan merttir.

Şarlken korktu ve... utandı. Karşısındaki adam bir hükümdar gibi söz söyleyordu. Bu acaba Türk padişahı ikinci Süleymanın kendisi miydi?

Lisanını çabuk değiştirdi. Bir az evel söylediği tahkir çümlesini tashih etmek isteyerek:

— Şaka yaptım, dedi. Ancak şunu anlatmak istemiştım: Beni kendi sarayında esir tuttuğunuzu söylerken siz silahlısınız, ben silahsızım. Bu vaziyet asil olduğunu söyleyen bir asilzade için iyi bir vaziyet değil. İşaret etmek istediğim nokta bu idi. Mâmafi ben zannetti-

ğiniz gibi büsbütün silahsız değilim. Arkamızdaki salonda nöbetçi muhafız taburunun tepeden tırnağa kadarsilahlı yüz cengâveri tek bir emrim ile sizden cür'et ve küstahlığınızın hisabını sorabilir.

Sipahi Ahmet ince bir istihza gülüşü ile güldü.

Şarlken artık muhatabının bir mecnun olduğuna kanaat getirmişti.

— Evet, diye devam etti, evet.. sizi muhafızlarıma tutturup kafanızı uçurtmak, yahut sıırım gibi vücudunuzu sarayımın bodrum zindanlarında iskelete çevirmek elimde..

Fakat bunların hiç birini yapmayacağım. Cellat, zından, aklı başında iken cürmü işleyen mücrimler içindir. Siz delisiniz.. hem de çok zavallı bir deli. Bakın artık hiddet etmiyorum, kızmıyorum, sadece size acıyorum. (Yanındaki ince belli, yüzü podralı asilzadelere birine dönerek) Don Ferrera Kastilyano! size zahmet, lutfen kiliseye gidin, baş rahip ile bir iki papazı çağırın, bu zavallı mecnunu alsınlar, hasta ruhunu tedavi için bir manastıra götürüp kapasınlar.

Sipahi Ahmet, sanki bu söylenen sözler kendisini alâkadar etmiyormuş gibi sakin ve müstehzi duruyordu.

Şarlkenden emir alan asilzade Don Ferrera Kastilyano bir tazı çevikliği ile kiliseye koştu.

İki dakika sonra döndüğü zaman yüzü korku ve dehşetten sap sarı kesilmişti.

— Haniya papazlar?

Asabî ve telaşlı sorulan bu sual cevapsız kaldı. Don Ferrera Kastilyanonun sanki dili tutulmuştu. Göğsü, üstündeki sım sıkı merasım ceketinin düğmelerini koparacak imiş gibi şiddetle inip inip kalkıyor, burun delikleri kuyruğundan kapana kısıtılmış bir kurt gibi açılıp kapanıyordu. Kesik korku ve dehşet soluklarından başka bir cevap veremiyordu.

Şarlken, yanına yaklaştı. Hem merak, hem de hiddetle karışık hayret içinde Don Ferrera'nın omuzundan yakalayarak silkti ve bağdırdı.

— Ne va-? Ne oluyor? Kilisede ne gördün, çabuk söyle, yoksa...

Tamamlanmayan bu tehdit asilzadenin dilini çözdü. Kesik kesik cevap verdi:

— Haş... haş... metmeap!..

Kilisede... Kilisede bütün papazlar...

— E... papazlara ne olmuş.. Yoksa ben çıkar kıkmaz onlar da defolup gitmişler mi? Çabuk söyle diyorum.. Eğer gitmişlerse yarın topunun birden...

— Hayır haşmetmeap.. papazlar gitmemişler.. Bilakis hepsi de kilisedeler..

— Öyle ise neye gelmiyorlar, neden emrime derhal itaat etmediler?

— Çünkü gelemeler... itaat edemezler... Çünkü gelmek.. itaat etmek ellerinde değil..

— Neden?

— Hepsi de eli kolu sım sıkı bağlı vaziyette ve yerde, kilisenin mermer zemini üzerine yan yana yatırılmışlar...

— Sen delimi oldun... yoksa rüya mı görüyorsun? Bunların kim yapmış, kim bağlamış?

— Kilisenin içinde tepeden tırnağa kadar silahlı izbandut gibi haydut bakışlı yirmi kişi var...

Şarlken işin içindeki hiyleyi anladı. Sipahi Ahmede baktı.

O, yine aynı sakın ve alaylı halinde duruyordu. Bu kadar cür'et İmparatoru küdürttü.

— Kuvete karşı kuvet!.. diye bağırıldı. Artık zındanda çürümeğe, cellat elinde can verme hak kazandın.

Hışımınla muhafız taburunun bulunduğu dairenin kapusuna koştu. Asabiyetten tir tir titreyen elini kapının tokmağına götürdü.

Tokmağı çevirdi. Kapıyı açtı ve seslendi:

— Asker!.. Buraya... Bir gürültü... muntazam ayak sesleri ve gayrı muntazam kılıç şakırtısı... sonra kısa.. sert.. amirane, askerce bir emir, bir kumanda sesi:

— Arş!..

Arkalarında muhafız taburunun sırmalı üniformaları, omuzlarında silah, ellerinde kınlarından sıyrılmış yalın kılıç yüz asker, bir zabitin kumandasında *Güzel san'atlar salonu* na girdiler. Tavandaki billur avizede son parıltılarına saçan bitmiş mumların cansız ışıkları altında ve dört saf halinde durdular.

Şarlkenin de, asilzadelerinde, gözlerinde kurtuluş sevinçinin ışığı çaktı. Bir insan ne kadar cür'etli, cesaretli olursa olsun yüz silahlı askere nasıl mukavemet edebilirdi? Bu kuvet elbette sade Sipahi Ahmedin değil, kilisede papazları kıs kıvrak bağlayan yirmi haydudun da hakkından gelebilirdi.

Şarlken tekrar hükümdarlık gurur ve vakarını takındı. Sol elini beline dayadı. Sağ elini azametle muhafız taburu kumandanına uzattı.

Yarı karanlıkta yüzünü iyi fark edemediği bu kumandana şu emri verdi:

— Zabıt efendi. Şu gördüğünüz adamı ve derhal yakalayın saray zindanlarından karanlık hücreye kapatın. Sonra kilisede yirmi haydut var... Bunların da kesilmiş kellelerini yarın sabah erkenden görmek isterim.

Bu emrin derhal tatbiki lâzımdı ve Şarlken de bunu bekleyordu. Fakat beklemesi boşa çıktı. Muhafız taburu kumandanı emre itaat edeceği yerde haraketsiz, sanki yerine mihlanmış gibi duruyordu.

Hükümdar emrini tekrarladı ve:

— Ne duruyorsunuz? İşitmediniz mi?

diye haykırdı. Yine hareket yok. Bunun üzerine Şarlken doğrudan doğruya muhafız askerlere emir verdi:

— Asker! Kumandayı ben veriyorum. Bu adamı şimdi, derhal yakalayın!

Garip şey!.. Askerde de hiç bir hareket olmadı. Asker de tıpkı zabıtları gibi hükümdarın emrine sağır kaldı. Şarlken artık ateş püskürüyordu. Beynine topuz yemiş bir öküz gibi bağırıldı:

— Bütün Alamanyada... bütün İspanyada hâkim olan emrime nasıl karşı gelinebilir? Burada benden başka emreden var mı?

— **Var!**

Tok... Kuvetli, tokat şaklayışı gibi şaklayan bir ses yükseldi:

— Var!..

Şarlken sesin geldiği tarafa döndüğü zaman Sipahi Ahmedî yine aynı sakın ve istihzalı vaziyette gördü.

— Var!..

Bu sözü acaba kim söylemişti? Türk Sipahisi mi?

Fakat onun halinde, tavrında böyle bir şey sezilmiyordu. Şarlken, gözlerini ondan ayırmadan sordu:

— Kim?...

— Ben...

Sipahi Ahmet iki adım attı. Pürüzsüz, asıl bir sesin alaylı değil, çok ciddi aksi ölü sükûtuna bürünmüş salonda yükseldi:

— Evet Haşmetmeap... Ben... Görüyorsunuz ya bütün tedbirler alınmıştır. Ben öyle sizin zannettiğiniz gibi ne deliyim ne de âdi bir katil. Katil olsaydım çoktan nefesiniz kesilmiş olurdu. Deli olsaydım bütün bu tetbirleri düşünemez, tatbik edemezdim.

— Peki, askerlerimi nasıl elde ettiniz.

— Yine yanılıyorsunuz Haşmetmeap. Bu salonu dolduran muhafız uniformalı adamlar sizin askerleriniz değildir.

İspanyaya geleli çok olmadı.

Bu kadar az bir zaman içinde İspanyol milletin haleti ruhiyesini onun hükümdarından daha iyi anladım.

Şunu biliniz ki sarayınızda size sadık, sizi seven, sizin için can veren ne kadar askeriniz varsa sarayınızın haricinde PARA... denilen kuvete tâbi ve bu kuvetin emri ile derhal sizi boğazlayacak yüz misli, bin misli tab'anız var...

Bir hükümdar için ne acı hakikat değilmi?

İşte burada gördüğünüz yüz müsellahtan bir emrim ile sizi derhal öldürebilecek olan yine sizin sadık!... tab'alarınızdır. Fakat merak etmeyin. Hiç biri ben burada iken bir hükümdara değil el kaldırmak, hürmetsiz nazarla bile yüzünüze bakamazlar. Başlarındaki zabite gelince o ötekiler gibi değil! O bir Türktür. İsmi de Kurt Bekir!... Görüyorsunuz ya asker de, zabiti de yalnız benim emrime itaat ederler.

Şarlken tamamen mağlup olduğunu anladı. Vakarını yine elden bırakmadan esaretin ağır yükünü omuzlarında hisseden bir hükümdar hali ile sordu.

— Beni ne yapacaksınız?

— Üzülmeyin Haşmetmeap! Ben sizin kadar merhametsiz değilim, sizi ne deli diye

manastıra kapatacağım, ne de sarayınızın bodrum zindanlarında nazik vücudunuzu çürüteceğim... Hayır... hayır. Bunların hiç birisini yapmıyacağım.

Sarayınıza gelen taçlı bir hükümdara siz nasıl hareket etmiş iseniz aynı hürmeti göreceksiniz. Sizi götüreceğim yer, emin olunuz, ne bir katil odası, ne bir haydut ini, ne de şahane gururunuzu incidecek bir yerdir.

— Bu yer neresi?

— Fransa Kırallığı Fransuva Hazretlerinin zindanı...

Şarlken artık işi tamamen anlamıştı. Sesini çıkarmadı. Avropayı baştan başa haraca kesmiş, bir tarafta Kırallık, diğer tarafta İmparator unvanlarını takınmış, bütün Avrupa ordularına baş eğdirmiş, mağlubiyet nedir daha görmemiş olan bu mağrur hükümdar ilk defa olarak başını tek bir Türk Sipahisinin önünde eğmişti.

Kurt Bekir kısa bir emir verdi. Yüz asker birden artık esir olan Şarlkeni selamladı. Sipahi Ahmet hürmetli bir vaziyet ile Şarlkenin koluna girdi.

Bir az evel hükümdarın emri ile kiliseye papazları çağırılmaya giden ve gördüğü manzaranın dehşet izi hala soluk yüzünde okunan Don Ferrera Kastilyanoya hitaben:

— Sinyor cenapları... dedi, lütfen öne düşün. Teşrifat vazifesi sizin... Bize yol gösterin, Fransa Kırallığı Hazretlerini ziyarete gidiyoruz.

Önde Don Ferrera, arkada Şarlken ve Sipahi Ahmet, daha arkada Şarlkenin maiyeti ve nihayet Kurt Bekir kumandasında yüz haydut bodruma giden merdiveni inmişler, karanlık bodrum koridorlarında Fransa Kırallığının zindanına doğru yürümeğe başlamışlardı...

**

Zindan odası...

Fransuva, gece yarısı duasını da bitirdikten sonra başını önündeki tahta masaya dayamış, uyuya kalmış...

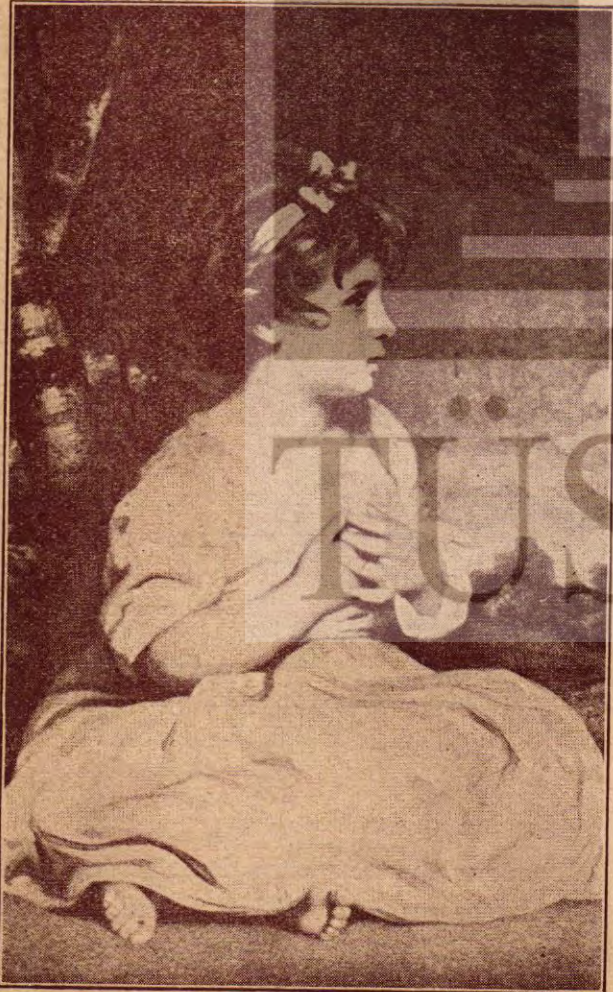
Rutubetli zindan havasının küf kokusu için-

Devamı 78 inci sahifede

En Meşhur Re Yaptıkları Ço

Çocuk, başlı başına bir âlem ve bir saltanattır. Bu saltanatta Hükümdar yalnız ÇOCUK dur. Çocuğun hakkı olan tabiat ve oyuncak büyüklerin saltanat hayatlarını çerçeveleyen me-rasim ve lüks kadar bir ihtiyaçtır.

Reynolds'un eseri : Mâsumiyet yaşı

Hiç bir san'at mevzuu çocuk resmi kadar cazip değildir. Bir resim sergisinde dolaştığımızı farzedelim. Gözümüz bir çocuk lavhasına tesadüf eder etmez bu lavhanın önünde derhal dururuz. Yüzümüzde çok candan, çok samimî bir tebessüm yer bulur.

Göğsümüz hem resim hem de ressam ile alâ-kadar bir takdir hissi ile şişer. Hemen ve tam yü-rekten :

— Ne güzel resim ve ressam ne kadar iyi muvaffak olmuş..

deriz. Neden çocuk resimleri karşısında duyduğumuz hisleri her hangi bir başka mevzu karşısında duymayız? Meselâ büyük ve meşhur bir adamın portresi bizi neden bir çocuk lavhası kadar alâ-kadar etmez? Bu suallerin cevapları pek basittir. Çünkü bir çocuk resmi, ne şekilde, ne pozda yapılmış olursa olsun hiç kimseye dokunmaz, kimseyi rencide etmez ve onu seve seve seyredenler yalnız kalpten gelen ve her güzel şeyi takdir eden sevgi hissiyle görürler. Halbuki büyük bir adamın, bir diplomatın, bir zengininin resmi böyle midir? Böyle bir resim çirkin de olabilir, güzel de. San'atkâr

sim Ustatlarının cuk Resimleri

muvaffak olmuş da olabilir olmamışta. Şu halde takdir hislerimiz resminin karşısında bulunduğumuz adamın hayattaki kudret, nüfuz ve têsirine bağlıdır. Yâni hislerimiz bizim değil başkasınıdır. Kimseye fenalık etmemiş ve etmesi imkânı olmayan mâsum bir yavru resmi karşısında yalnız kendi hislerimize tabi olmamızın mühim sebebi işte budur.

Daha sonra bir çocuk lavhası asla çirkin değildir. Çünkü ressamlar yalnız güzel çocukların resimlerini yaparlar.

*
*
*

Güzel san'atlar tarihini tetkik ederken görürüz ki çocuk resimleri yapmak uzun zaman kim-
senin hatırına gelmemiş. *Meryem* ile *İsa* nın beraber resimleri ve bâzı gurup halinde yapılmış aile tabloları istisna edilirse hiç bir ressamın on beşinci asra kadar müstakîl çocuk resmini tek başına san'at mevzuu yaptığını görmeyiz. On beşinci asırda yavaş yavaş başlayan çocuk cereyanı ise pek mahdut kalmıştır. Bir takım zenginler, hükümdarlar, devirlerinin mâruf ressamlarına kendi çocuklarının resimlerini bol para mukabilinde yaptırmışlardır. Bâzı ressamların da, işsizlik yüzünden ve sırf kendi zevkleri için kendi yavrularını model yapmış olduklarını görüyoruz. Ekseriyeti teşkil eden hüküm-

Millais nin eseri : Olmuş kiraz

Olivi nin eseri: Endişe

dar çocuklarının resimleri ise, zamanın iycabı olarak çocukluğun hakkı olan mâsumiyet çerçevesi içinde değil, büyük adamları bile sıkı resmî, ciddi pozlarda yapılırdı. Gülen, oynayan, çiçek toplayan bir çocuk hayatta ne kadar ayıp ise resimde de o derece ayıp sayılırdı. Tabii bu dediğimiz şeyler asilzade ve hükümdar çocukları içindir. Esasen bunlardan başkaları çocuklarının resimlerini yaptırmadıkları için uzun müddet ressamın çocuk eserleri gülmeyen, tabii halinden uzak kalmış, zoraki ve yakışmayan bir ciddiyet ile âdeta sırtan mevzulara münhasır kalmıştı. On yedinci asra kadar devam eden bu çocuk istipdadını meşhur ressamlardan *Van Dik* ve *Velaskez* bir parça hafiflettiler. Bu resim üstatlarının kuvetli fırçaları, fazla bir iyiraz görmeden hükümdar çocuklarını kırlarda, ormanlarda, su kenarlarında tabiatla daha yakın temasa getirerek tasvir ve tersim ettiler.

On sekizinci asırda ilerledikçe çocukların git-tike ehemiyet almaya başladığına şahit oluyoruz.

Jan Jak Ruso meşhur *Emil ini*] yazdıktan

sonra *çocuk* artık hayat ve ailede mevki tutmağa başladı, bunun neticesi çocuk resimleri yapmak bir moda şeklini bile aldı.

İngilterede *Reynolds*, Fransada *Gröze*, Şar-den, madam *Vije Löbrön* gibi ressamlar güzel çocukları birer birer ellerinden tutarak nefis lavhaların yaldızlı çerçeveleri içine soktular. Halk çocuklarının resim mevzuu olması hükümdar çocuklarının ihmal edilmesini intaç etmedi.

Bilâkis onlar da eski ve kendilerine hiç yakışmayan zoraki ciddiyet ve resmiyetten sıyrıldılar.

Murillo, hükümdar çocuklarını köy çocukları ile beraber oynattı. *Drue* daha ileri gitti, Kıral zadelere keçi çobanlığı bile yaptırdı. Artık çocuğun başlı başına bir âlem ve bir saltanat olduğu anlaşılırmıştı. Bu saltanatta hükümdar yalnız çocuktur. Onun hakkı olan *tabiat* ve oyuncak büyüklerin saltanat hayatlarını çerçeveleyen merasim ve lüks kadar bir ihtiyacı. Çocuklar için yalnız oyun değil, gülmek, ağlamak ve somurtmak da ihtiyaca yakın

Reynolds'un eseri: Mis Bovles

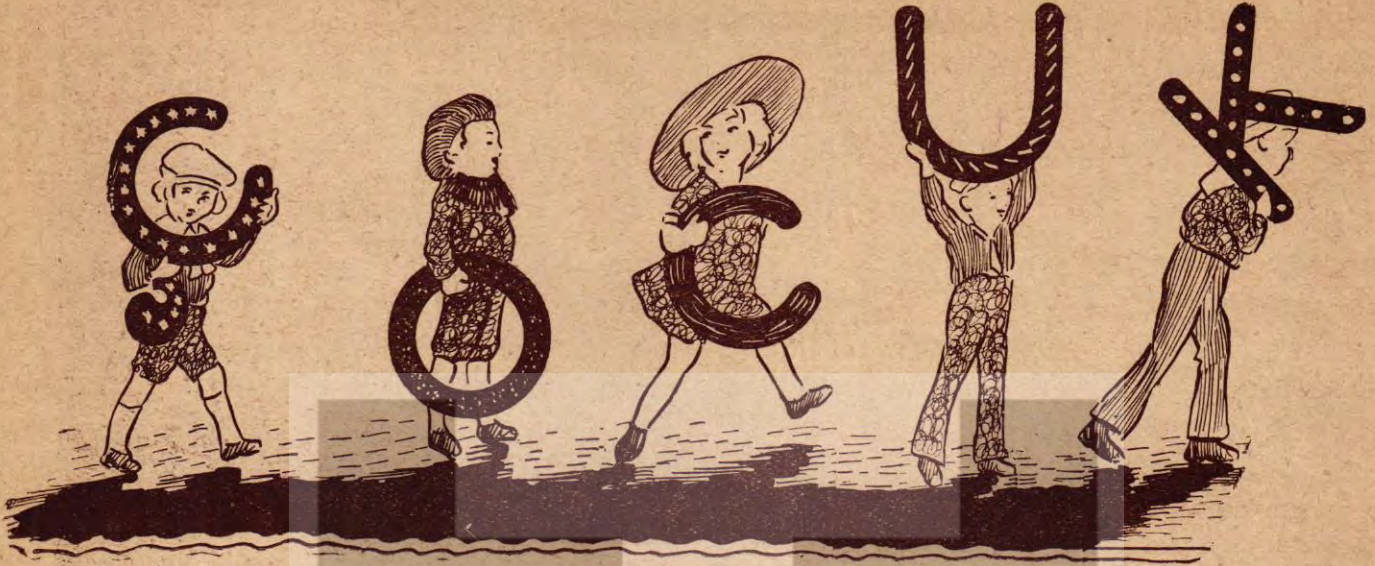
Geofroy'un eseri : İmla dersi

Gröze'ün eseri : Elma ve çocuk

tabî ve mâsum bir haldir. Ressamlar işte bu hisleri de fırçalarında yaşattılar. Ondokuzuncu asra kadar muvaffakiyetle devam eden bu cereyan ondokuzuncu asırda bir az gevşedi. Artık çocuk resimleri yapılmıyormuydu? Bilâkis eskisinden çok fazla yapılyordu. Ancak terbiye sistemine yeniden giren ve *ciddiyet* istiyen istiptat, mâsum yavrucukların gül benizlerini tekrar soldurttu. Son yarım asırda dır ki çocuk saltanatında yine o mes'ut neşenin hâkim olmağa başladığımızı görüyoruz. Fakat maalesef yeni eserlerin hiç birinde bir *Reynolds*, bir *Lavrens*, bir *Vandik*, bir *Murillo* kudreti yok...

Yazan : OSMAN CEMAL

Nisanın yirmi üçünde başlayıp bir hafta devam eden çocuk bayramı ne güzel bir şey... O bir haftanın içinde çocukların muhtelif yerlerdeki o sevinçli tezahürlerini gördükçe, bilseniz ben de şimdi küçük bir çocuk olmadığımı ne kadar yamıyorum.

Benim şimdi çocukluğa karşı duyduğum bu hasret nedir bilir misiniz?

Hani bir takım sebepler lüzumsuz kaygular dolayısıyla gençken doyamayan kimseler vardır ki kırkıktan sonra saz çalmağa kalkarlar.

İşte onun gibi ben de vaktiyle —ben de diyelim de— bizde vaktiyle ihtimal böyle bir takım sebepler, engeller, lüzumsuz kaygular dolayısıyla çocukluğumuza doyamamış, hayatın en neş'eli, en oynak, en serâzat geçmesi lâzım gelen zamanlarını istediğimiz gibi geçirememiş, aklımız, fikrimiz hâlâ o zamanlarda kalmış da ondan... Bizim zamanımızda çocuğa kim ehemmiyet verir, çocuğun bütün arzularına değil, hattâ bir kısım haklı istediklerine kim kulak asardı.

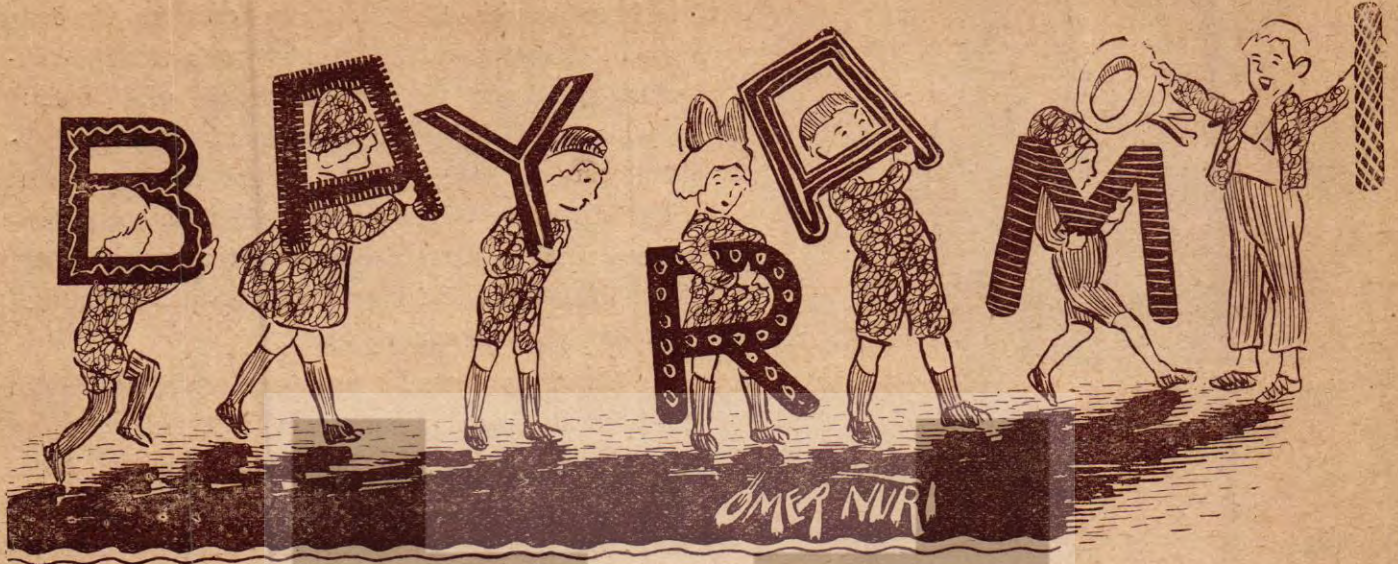
Çocuk Birliği idare heyeti.

ba ağlamak mübahtı ki, boyuna tekdir işidir ağlar, tehdit edilir ağlar, dayak yer ağlar, sıkılır ağlar, utanır ağlar, yâni bol bol ve doya doya ağlar, ağlar, ağlardık...

Bununla beraber, içimizde az haşarılar, az ele avuca sığmazlar, az şeytan çekiçleri de yok değildi ha! Bütün bu sıkılara, bütün bu engellere rağmen o yaşta, yâni yedi, sekiz, on yaşlarında, aramızda şeytana külahı ters giydirenler de pek çoktu.

Yirmi üç nisanda Türk Ocağı salonlarında çocukça müsamereler vermek bahtiyarlığına nail olan bu günün çocukları da bilmem ki, yarımın

Sım sıkı zincirler altında kıvranan saf, mâsum ruhunun arada bir dilediği gibi havalanmasına kim müsaade ederdi? Evde tekdir, sokakta tehdit, mektepte dayak korkusundan çocukca olan bütün arzularımızı âdeta kaçak suretinde zoraki yerine getirebilirdik. Gülmek yasak, bağırarak yasak, zıplamak yasak, koşmak yasak ve yalnız gali-

daha serbest, daha şerefli, daha kıymetli ve daha büyümüş -de- küçülmüş sayılacak çocuklarını böyle bizim kendilerini kışkandığımız gibi kışkanacaklar mı? Bana kalırsa kışkanacaklar, çünkü ister sıkı bir baskı altında, ister geniş bir serbesti içinde geçsin, çocukluk pek başka bir şeydir vesselam! Meselâ şimdi bana deseler ki:

— Bu yaşta bir milyoner mi olmak istersin, yoksa çocukluğundan bu güne kadar geçirdiğin aynı muhtarip hayatı geçirmek şartıyla tekrar küçülüp mahalle aralarında yalandan bakkallık oynayan yedi yaşında bir çocuk olmak mı?

Hiç tereddütsüz ikincisini tercih ederim.

Şimdi senede bir hafta Türk Ocağında müsamereler veren, mükellef sinemalarda, tiyatrolarda kendilerine localar, koltuklar açılan, tramvaylar trenler bayram şerefine kendilerine hususî arabalar tahsis eden bu günün hür ve şerefli çocukları bana soracaklar :

— Mahalle aralarında yalandan bakkallık oynamak da nedir ?

Ay bilmiyormusunuz? Dünkü ağabeyleriniz böyle sizin gibi değildi; onlara Türk Ocaklarında müsamereler değil, kahve ocaklarında selam bile verdirmezler, onları senede bir hafta değil, bir gün bile serbest braktırlardı.

Onların oyunları, eğlenceleri kâh böyle mahalle aralarında moloz ve kiremit kırıntılarını yan yana istif ederek yalandan bakallık, aktarlık etmek, kâh yağın yaz yağmurlarından sonra yollardan akan suların önünü tıkayıp yaptıkları havuzlar içinde kâ-

ğittan kayık yüzdürmek, kâh fasulya sırıklarını beygir farz edip üzerlerine atlayarak koşmak, kâh divar diplerinde «oldu, bitti!» diye bağırarak saklambaç oynamak, kâh cami avlularında kamçı topacı çevirmek, zıp zıp, şeftali çekirdeği yuvarlamak gibi şeylerdi.

Günün çocukları, size ne mutlu ki, büyüklerinin bu gün çocuk bayramları, çocuk bahçeleri, çocuk kütüphaneleri, çocuk sinemaları yapıyor, hayatın ileri safhalarında bizim gibi acemilik çekmemeniz, sağa sola yalpalamamanız için sizi bu yaşta böyle nezih ve faydalı eğlencelerle delikanlılığa hazırlıyor.

Fakat, bir mesele var, bir mesele... hem de pek mühim:

Sizin için hazırlanan, yapılan, yaptırılan bütün bayramlara, şenliklere, müsamerelere, çocuk bahçelerine memleketteki tek mil çocukların acaba kaçtan kaçı iştirâk ediyor, yahut kaçtan kaçı bunların farkında oluyor ?

İşte, bu yazıyı yazmağa başlarken pencereimin altında şamatalarıyla kafamı şişirten yarım düzina küçük haşarı, ben eminim ki, ne bu 23 Nisan bayramının, ne ocaktaki müsamerenin, ne kendilerine tahsis olunan tramvayların farkındalar... onlar ellerindeki kuyruğu kopuk şeytan uçurtmalarıyla oracıkta baharı, ve suda pişmiş mısır gemirerek biraz ilerideki yangın arsalarında yazı geçirecek, son bahar yağmurlarıyla de altı ay hapse mahkûmlar gibi damları akan, divarları sızan gün görmez evlerinin boş odalarına kapanıp gelecek bahara kadar sinirli, hırçın anneleriyle düşünceli yorgun babalarının vara yoğa azarlarını işiderek, arada bir sillelerini yiye-

rek senelerini geçireceklerdir. İstanbul sokaklarını dolduran alacalı bulacalı çocuk ordusunun dörtte üçü henüz şeker ve kurban bayramlarındaki salıncaklardan başka eğlence bilmediği gibi onların da bir kısmı belki bu salıncaklara bile binmekten mahrum, sade uzaktan bakmakla suyuna tirit geçiniyorlar. Gülhane parkındaki süslü çocuk bahçesine ancak o civardakiler arasına uğrarlar. Fakat, koca İstanbulun dört köşesini kaplayan binlerce çocuk her gün oraya nasıl gelebilir?

Yirmi üç nisanda başlayıp bir hafta devam eden çocuk bayramı esnasında nice kız ve oğlan çocuklar gördüm ki, bu bayramdan mahrum, hattâ biyhaber olarak mahalle aralarında avara dolaşıyorlardı. Bize senede bir hafta bir çocuk bayramı lâzım olduğu gibi, belki ondan daha elzem olan bir şey varsa o da her semtte büyük, ufak birer çocuk bahçesi yapmak, şimdilik hiç olmazsa her mahallede birer «çocuk oyun yeri» ayırmaktır.

Evelden, gerek ufak çocuklar için olsun, gerek biraz büyükçe yâni yarım delikanlılar için olsun, İstanbulun bâzı semtlerinde mükemmel ve tam medeni bir şekilde değilse de yine oldukça hatırı sayılır, güzel manzaralı, havadar, temiz oyun yerleri vardı. Yazın cuma ve tâtîl günleri bütün çocuklar semt semt ve takım takım buralara dolar, sabahtan akşama kadar o günlere mahsus türlü türlü oyunlarla epiy hoşça vakitler geçirirlerdi. Meselâ şehrin orta yerindeki Yenibağçe ve Hastahane çayırları, Kasımpaşadaki Havuzbaşı mesiresinin yanları, Okmeydanı tekkesinin önü, Mev-

TÜSTAV

lanekapu dışındaki Kozlu çayırı, Eyipteği Geyik çayırı eskiden yazın tâtil günlerinde irili ufaklı yüzlerce çocukla dolar, kalabalıktan, seyirciden iyne atılsa yere düşmezdi.

Böyle geniş çayır ve meydanlardan mahrum olan semtlerde ise çocuğun oyun ve eylence yeri deminde söylediğim gibi ya viranelikler, ya çöplükler, ya baldıranlıklar, ya cami' avluları, ya divar koğukları, yahut mezarlık araları ile daracık karanlık sokaklardaki sık evlerle dükkânların gün görmez, hava almaz saçakaltları idi. Fakat şimdi o eski çayır- lar da meydanda kalmadığı için şehrin ekser çocukları, bilhassa yazın sayfiyelere gidemeyen zavallıları, seksen yerinden yamalı pejmürde bir meşin topun peşinde ve adam başına en aşağı ellışer dirhem toz toprak yutarak güzelim bahar ve yazlarını öldürüyorlar; o pejmürde topu yuvarlayacak kadar tozlu topraklı bir yer bulamayanların ise artık Allah yardımcıları olsun.

Çocukları artık kuru kuruya sevmediğimizi, iki senedir yapılan 23 Nisan bayramıyla isbat ediyoruz demektir, fakat unutmamalı ki köşede bucakta bayramdan seyrandan mahrum ve biyhaber daha nice çocuk var ve çocukların bayramı öyle bir hafta ile on günle bitmez. Hele beş yaşından onbir yaşına kadar olanlar için bütün bahar, yaz ve güz ayları açık havada geçmesi vacip olan up uzun bir bayram mevsimidir !

Çocuklar İstanbul Şehremanetinden bu mütemadi bayramlarını geçirecek daimi oyun yerleri isterlerse haklarını Şehremaneti dahi tasdik eder.

Çok kıymetli bir eser

Türkiye Coğrafyası

FAİK SABRİ Bey

Devlet Matbaası 1929

Devlet matbaası müdürü Faik Sabri beyin lise üçüncü sınıf talebelerine ait olmak üzere bir Türkiye Coğrafyası neşredildi. Müellifin ismini, Coğrafya kitapları üstünde mütehasşıs bir isim olarak daima görmekteyiz.

Her sınıf talebelerinin düşünce ve sınıf kabiliyetlerine nazaren yazmış olduğu bütün kitapları, mektep tedrisatında ve mektep kütüphanelerinde kıymetli bir mevki tutmaktadır.

Devlet matbaası tarafından son defa neşredilen Coğrafyası ise gerek bahislerin tertip tarzı gerek ya-

zış usulü, gerekse resimlerin ve haritaların fevkalâde nefasetiyle nazarı dikkatimizi celbetmiş bulunuyor. Eser 439 sahifadan ibaret olmakla beraber son taraflarına bir alfabe cetveli; kitapdaki tarih, şekil, şema ve diyagramları gös-

FAİK SABRİ BEY

teren bir cetvel, her sahifada bahsin en güzel yerlerine ait olmak üzere konulmuş resimleri havi bulunan bir resim cetveli ve kitabın içindeki bahislere müteallik bir fihrist ilâve edilmiştir. Bilhassa alfabe cetveli mektep kitaplarında katıyyen görmediğimiz, fakat lüzümü katıyyen bulunan bir cetveldir.

Her nevi' mektep kitaplarında böyle bir cetvelin lüzumuna şiddetle kaniiz.

Türkiye Coğrafyası, Türkiyenin Coğrafi vaziyetini izzah eden umumî bir met-hal ile başlıyor. Burada mevki, eşkâl,

vaziyet, hudut ve

mesahanın izzah edildiğini görüyoruz. Esere giriş mahiyetinde olan bu parçadan sonra asıl kitabı teşkil eden kısımlar geliyor ki, bunlar da mufassal ve muhtelif adetlere ayrılmış parçalardan tereküp etmek üzere üç büyük

bahistir :

1— Türkiyenin tabii Coğrafyası :

(Erazinin teşekkülü, zemin arızalarının esas hatları, denizler, iklim, nehirler ve göller, nabatî hayat)

2— Türkiyenin beşerî Coğrafyası ;

(Ehali ve hükümet, iskân, telebbüs ve maişet tarzları, mühim şehirler)

3— Türkiyenin iktisadî Coğrafyası ;

(Ziraat, maadin ve sanayi, nakliye vasıtaları, harici ticaret)

Dahildeki muhtelif haritalardan başka kitaba ilâve edilen renkli haritalara gelince :

1— Türkiyenin jeoloji haritası,

2— Suhunet ve yağmur haritaları,

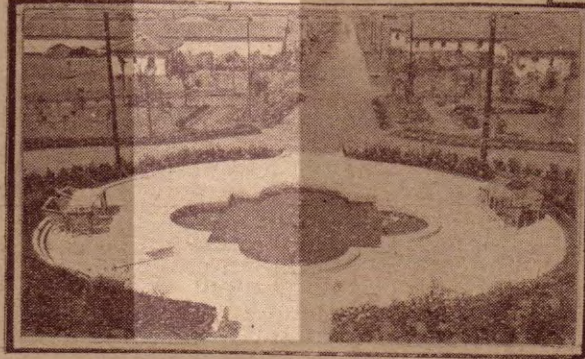
3— İdarî taksimat haritası,

4— İktisadî hayat haritası,

olmak üzere dört haritadan ibarettir ki, mektep kitaplarında gördüğümüz haritaların en iyi tanzim ve en güzel bir surette telvin ve tabedilmişidir.

Az evvel saydığımız bütün bahislerin senelerdenberi çalışılarak kazanılmış bir te-tebbu ve tedris usuliyile tah-rir edildiğini görüyoruz.

Her bahsin baş taraflarında o bahse ait olmak üzere küçük bir not var ; burada bahsin muhteviyatı kuvvetle telhis edildikten sonra,

*Faik Sabri Beyin Coğrafya kitabını süsleyen güzel resimlerden :
Ankaradan bir kaç manzara*

küçük bir izzahı müteakip asıl ana hatlara geçiliyor. Talebelere terkibi malûmat vermek ve aynı zamanda hiç bir bahsı dağıtmadan nakletmek itibariyle bu kitap çok mükemmeldir.

... Çocuklar etraflarında gördükleri her şeyin ne olduğunu bilmek istiyorlar...

Yazan : HASAN HALET Mühendis

Bir çok eşlerini memleketimizde de görmek istediğimiz faydalı bir müze. Çocuk burada bir tabiat âlemi imiş gibi hem çalışıyor hem eğleniyor.

Amerikada tahsilde bulunduğum esnada, Boston şehrindeki Çocuk müzesinde Türkiye hakkında bir konferans vermeye dâvet edilmişim. 1928 Şubatının 18 inci günü idi. Oyleden sonra tramvaya bindim, hava gayet souktu; kar buram buram yağıyordu. Şehirde yirmi dakika mesafede bulunan bu müzeye bu havada kimsenin geleceğini ümit etmiyordum. Nihayet müzeye girdim. Beş yaşından itibaren ufak bir çok kız ve erkek çocukların konferans salonu önünde toplandıklarını gördüm. Duvarda benim konferans vereceğime dair bir iylân gözüme çarptı. Henüz konferansa vakit

olduğu için müzenin müdiresi bana müzeyi gezdirdi. Ben de bu fırsattan bilistifade istikbalde kuvvetli birer unsur olacak küçük çocukların malûmatlarını ve müşahede kabiliyetlerini tezyit ve inkişaf ettiren bu müze teşkilâtını tetkike başladım.

Müzenin direktrisi bu müzenin maksadının Boston ve civarındaki çocuklara tabiat ilimlerini öğretmek ve tabiata ve ilme olan muhabetlerini inkişaf ettirmek olduğunu söyledi.

Müze, Boston ehali tarafından idame ediliyor. Müzenin bina kirasını Boston belediyesi veriyor, diğer mesârifini de âzalar tîmin ediyor. Âzalıklar altı kısma ayrılmış: birinci sınıf âza

...Bir çok kız ve erkek çocukların konferans salonu önünde toplandıklarını gördüm....

müzenin hamisi adediliyor. Bunlar yalnız bir defa için 500 dolar veriyorlar. 100 dolar verenler kaydi hayat şartıyla âza oluyor. Senede 25 dolar verenler müşterek âza, 10 dolar verenler hami âza, beş dolar verenler faal âza ve bir dolar verenler de muavin âza namını alıyorlar.

Bu müze 1914 senesinde têsîs edilmiştir. Heyeti idaresi arasında bir çok zenginler, Bostonun Maarif erkânı, bir reis, bir kâtip ve bir veznedar mevcüt. Müzenin bir müdiresi bir kâtibi ve bir de kûratörü var. Bu mêmureler muktedir ve iyi tahsil görmüş olup hayatlarını müzenin inkişafına hasretmektedirler.

Tatpik edilen usul tamamiyle objektiftir. Talebelerden hiç ücret alınmıyor. Senede binlerce çocuk büyük heveslerle bu müzeye geliyorlar, ve her şeyi gözleriyle görerek öğreniyorlar. Bunların bir kısmı Cumartesi ve Pazar günleri ve tâtil zamanları diğer kısmı da mekteplerden sınıf halinde hocalarıyla beraber müzeye geliyorlar.

Ben o zamana kadar bir çocuğun ne demek olduğunu tetkik etmemiştim. Orada bir çocuğun acemi bir tabiat alimi olduğunu anladım.

Hakikaten çocuklar, etraflarında gördükleri her şeyin ne olduğunu bilmek istiyorlar ve kendi elleriyle temas edebildikleri ve gözleri görebildikleri her şeyi bilmek istiyorlar. Bunları hem kitaplardan ve hem de doğrudan doğruya gördükleri şeylerden öğreniyorlar.

Bu müzede hem canlı ve hem de cansız hayvanlar mevcuttur. Çocuklar kelebeklerin kollarından nasıl vücuda geldiklerini, yılanların, kaplumbaların, böceklerin, kurbaların, nasıl yaşadıklarını görüyorlar.

Her çocuk ya bir nebatat ve yahut bir hayvanat koleksiyonu yapıyordu. Çocukların bizzat topladığı ve isimlerini yazdığı bu koleksiyonları bir salonda teşhir edilmiş olarak gördüm. Çocukların bunları toplıyabilmesi için gezintiler tertip ediliyor. Sene nihayetinde en iyi koleksiyon yapanlardan birinci ve ikinci çıkanlara madalyalar veriliyor. Koleksiyonu hakkında iyi bir yazı hazırlayan çocuğa da ayrıca bir mükâfat veriliyor. Çocuklar bu sayede Bostonun etrafındaki ormanları, parkları ve deniz sahillerini geziyorlar.

Müzenin içindeki camekânlarda bulunan hayvanların üzerine bir takım etiketler konmuş. Meselâ bir maymunun üstünde (niçin yukarıya

... Orada çocuğun bir tabiat alimi olduğunu anladım...

çıkıp Kiplinin kitabında Riki, Riki, Tavi hikâyesini okuyup beni öğrenmiyorsunuz) diye bir etiket mevcut.

Müzedde mâdenler, böcekler, deniz hayatı, hayvan kabukları, kuşlar, çiçekler ve saire hakkında koleksiyonlar mevcuttur.

Haftada üç gün saat üçte çocuklara muhtelif bahisler hakkında konferanslar verilmektedir.

Amerikan çocukları bilhassa ecnebi memleketler hakkında da çok alâkadar olmaktadır. Bunun için fırsat buldukca bu müzeye başka memleketten Bostona gelen kimseleri dâvet ediyorlar ve merakla konferansları dinliyorlar. Müzede bizim memleketimiz hakkında da bir camekân tahsis edilmisti. Bunların içinde bir nargile, işlenmiş bir tahta kaşık, bir çift sedfli nalın, bir sakal tarağı, bir çok çevreler ve sair elişleri vardı.

Çocuklar başka bir memleketin el işleri hakkında malumat alıyorlar

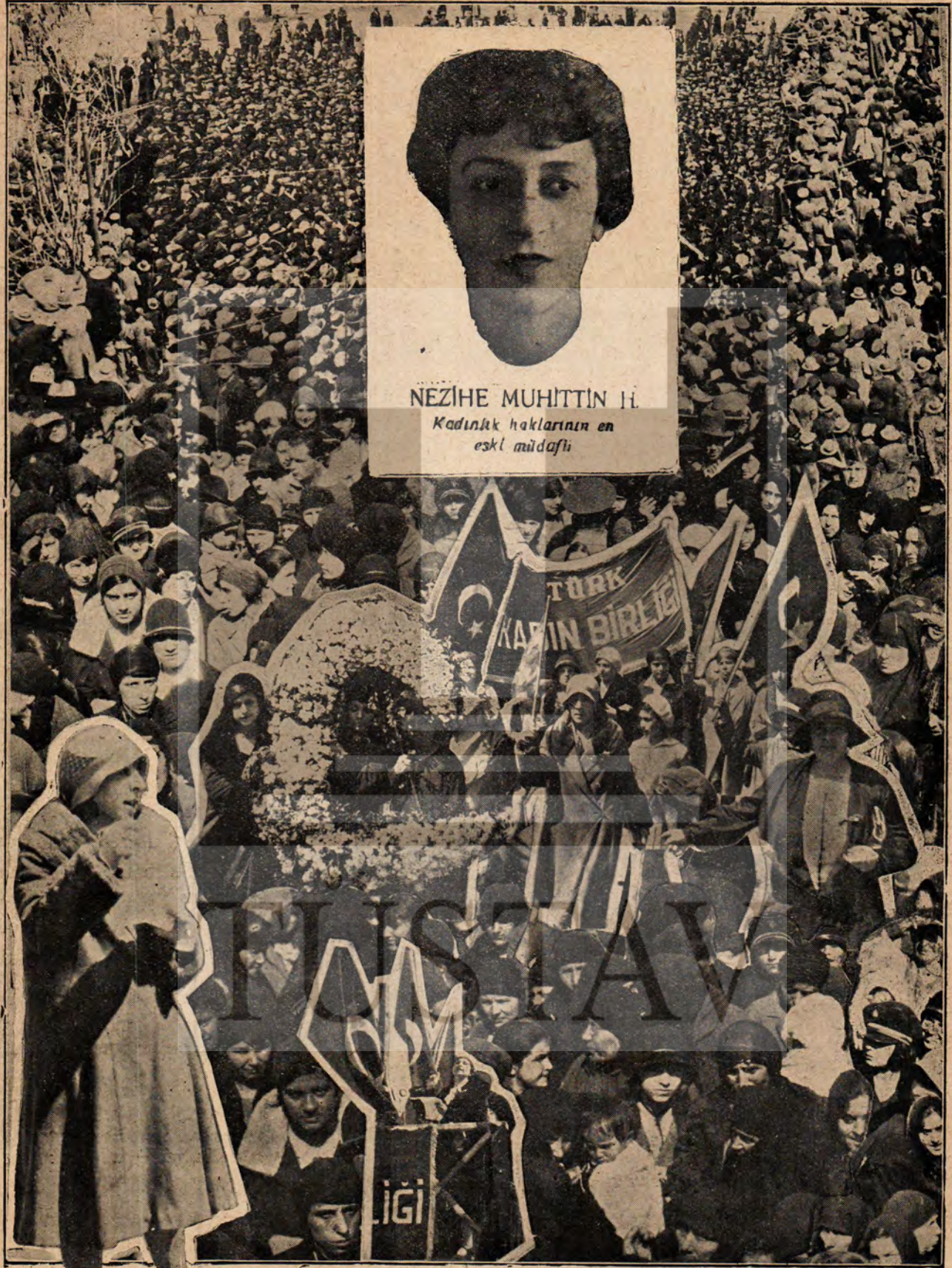
Kitaplardanda çocuklar istifade ediyorlar

Saat üçe gelmişti. Ben de konferans salonuna girmiştim. Memleketimiz ve inkilabımız hakkında bu çocuklara onların anlayabileceği surette konferans verdim. Camekânların içinde bulunan kuşların, böceklerin ve sair şeylerin bizde de mevcut olduğunu anlattım. Onlar en ziyade bizim âdetlerimiz ve tarzı hayatımız hakkında malûmat istiyorlardı. Konferansın sonunda bir çok sualler sordular. Artık konferans salonunu terkederken yanıma küçük bir Amerikalı yaklaştı. Mâsum gözlerini bana dikerek şu suali sordu:

«Sizin memlekette de kızlar pantolon giyerler mi?»

Bu sual yalnız benim değil orada etraftaki çocukların da hoşuna gitti. Amerikada gayet serbest bir hayat yaşayan kadınların ve kızların gezintilerde pantolon giymeleri bizim için yeni bir şey olmadığını ve bizim bâzı köylülerimizin şalvar giyerek rahat rahat tarlada çalıştıklarını söyledim.

Bu müzenin bir senelik varidatının 15 bin dolara baliğ olduğunu ve ayrıca da 86 bin dolar yâni bizim paramızla da 180 bin liralık nakte tahvil edilebilir ve mükemmel faiz getiren vakıf tahvilâta malik olduğunu şurada kayıt edeceğim.

Kadınlara Belediye intihap hakkının verilmesi münasebetiyle İstanbul Kadınlar Birliğinin yaptığı tazahürattan bir intiba'.

Ç O C U K B A K I M I

Yirmi Sene evel Nasıldı? Bugün Nasıl?

Bugün çocuklara, hattâ kundaktakilere çiy domates tavsiye ediyorlar. Elmayı kabuğu ile, portakalı posası ile yemek lâzım imiş. Çiy havuç, marul, yeşil salata en mükemmel çocuk gıdaları imiş.

Hatırlar mısınız, biz çocukken elimizde çiğ domatesle yakalanırsak ne azar işitirdik! Çiğ domates yiyenin başına gelmiyecek hastalık yoktu. Fakat bilmem siz de öyle misiniz, kendi hesabıma, çocukluğumda sabah serinliğinde evin arka tarafındaki domates tarlasına gizlice girip, yine gizlice getirdiğim taze ekmeğe ve tuzdan ve yeşillik kokan taze kırmızı domatesten ibaret sabah kahvaltısındaki zevk ve lezzeti bugün en mükellef yemekte bile bulmuyorum.

Meğer biz o zaman insiyaklı bir surette sıhhatimiz için iyi olan şeyi bilir ve severmişiz. Çünkü doktorlar bugün, kundaktaki bebekten başlayarak, her yaştaki çocuklar için domatesi ehemmiyetle tavsiye ediyorlar. Domateste — meğer — kanı kırmızı yapan çelik varmış; daha da mühim, o mahiyetini bilmediğimiz, gözle göremediğimiz maddeler, vitaminler hususunda da domates en zengin bir gıda imiş. Daha da iyisi, domatesin vitaminleri pişmekle de zail olmuyormuş.

Sonra, elmaya bakın: Biz küçükken elmayı olduğu gibi, kabuğu ile yemesini nasıl isterdik de büyüklerimiz zorla elimizden alır soyar öyle verirdi. Halbuki bugün doktorlar bize diyorlar ki elmanın kabuğunu atmak demek en kıymetli gıda has-salarını atmak demektir. Çelik, vitaminler, kemikleri ve adaleleri kuvvetlendiren kimyevî terkipler, bunların hepsi elmanın içinden fazla kabuğunda bulunuyormuş. Bugün miydesi müsaade eder etmez, yâni hazmedebildiği zaman, güzelce yıkanmış elmayı ka-

buğu ile beraber çocuğunuza vermeyi tavsiye ediyorlar.

Bir de süte dönün. Süt, yirmi sene evvel olduğu gibi bugün de çocuk gıdasının esasını teşkil ediyor. Fakat süt hakkındaki telakkimiz de büyük bir tahavvüle uğradı. Yakın zamana kadar, süt mükemmel bir gıda addedilirdi. Yâni, çocuğun bir, bir buçuk sene kadar neşvünüması için lâzım olan maddelerin hepsini haiz zannedilirdi. Halbuki bugün biliyoruz ki ilk üç aydan sonra yalnız süte güvenmek caiz değil; domates ve portakal usaresi, hububat, et suyu, et ve yumurta gibi mütemmim gıdalarla yardım edilmezse, yalnız süttten ibaret bir rejim çocuğunu kusurlu neşvünümasına, dişlerinin geç çıkmasına, bâzen çarpık bacaklı olmasına, geç yürümesine sebep oluyor.

Bir de balık gibi deniz hayvanlarını alın. Eskiden çocuk lâakal üç yaşını bitirmeden ona balık yedirmek kimsenin aklına gelirdi miydi? Halbuki şimdi balık çocukların gıda rejiminde yüksek bir mevkie geçti. Çünkü, bilhassa tuzlu su balıkları çelik ve iyot (iodine) hususunda zenginmişler: İyot da guatr (goitre) denilen hastalığa karşı en müessir silâhmiş. İyotsuz bir rejimle büyüyen insanlarda guatr hastalığına karşı mukavemet oluyormuş. Bir de, uzviyetin muntazam işlemesiyle pek yakın bir alâkası olan tiroid (thyroide) guddelerinin faaliyeti de iyot ile artıyormuş.

Sahil şehirlerde oturanların içtikleri suda ekseriyetle kâfi derecede iyot bulunmuş çünkü arzın

iyot mevcudunun en büyük kısmı denizde halledilmiş. Fakat denizden uzak yerlerde oturanlar da hiç değilse konserve şeklinde, haftada bir iki defa balık yemeye gayret etmelilermiş. Tatlı su balığında deniz balığındaki kadar çelik bulunuyormuş.

Bu çelik meselesi, yâni gıdalarda mevcut olan ve vücudun temessül edebileceği kimyevî terkiplerde bulunan çelik, çok garip bir madde. Meselâ, portakalı domatesi sıkarak suyunu çıkarırız değil mi? Bunu yaptığımız zaman meğer asıl çelik, suyundan fazla posasında kalmış. Onun için, hazmedebildiği zaman, çocuğa portakalın sade suyunu değil posasını da vermeli imişiz. Aynıyle et suyunda etin posasındaki kadar çelik yokmuş. Binaenaleyh kabil olduğu kadar erken çocuklarımıza, günde bir kaşık olsun, havan eli ile ezilmiş sığır eti vermeli imişiz.

Bugüne kadar karaciğere ağır yemek nazariyle bakar, çocuklara yedirmeyi aklımıza getirmezdik. Halbuki karaciğerlerde, bilhassa genç hayvanların, kuzuların, danaların, piliçlerin kara ciğerlerinde çelik ile bakır varmış. Ve bu iki maddenin beraber bulunuşu da pek kıymetli bir tertip teşkil edermiş. Karaciğeri haftada iki, üç, hatta kansız çocuklara beş altı defa vermeği tavsiye ediyorlar.

Bundan başka, çiğ rendelenmiş havuç, marul, yeşil salata (bilhassa dış yaprakları) çelik ve vitanım mevcutlarından dolayı yeniden yeniye kıymetlenen yiyeceklerden.

Bunların bepsi iyi, fakat bir de bu yiyecekleri çocukları bıktırmadan hazırlamak meselesi var. Bilhassa ciğer gibi bazen hergün verilmesi tavsiye edilen yemeklerden çocukları bıktırmak çok güç. Şu birkaç usül faideli olur:

Henüz birkaç dişi çıkmış olan küçücük çocuklar için ciğer (ciğerin hem taze, hem deliksiz, düzgün ve siyah olmasına iytina etmeli) evvelâ yumuşa-

yıncıya kadar kaynamalı, sonra kevgirden geçirilmeli, tuzlanmalı. Çocuk bunu böylece yemek istemezse, ezilmiş patatese, yahut zerzevat çorbasına katılırsa haberi olmadan yer.

Daha büyücek çocuklar için ciğeri tazesini makinesiyle çektikten sonra, ezilmiş havuç haşlaması, patates püresi gibi elde bulunan her hangi pişmiş bir sebze ile karıştırılır. Domates suyu veya zerzevat çorbası ile hamur kıvamına gelinceye kadar sulandırılıp şekil verilir, kaleta yahut bayat ekmek kırıntısına bulanıp fırında pişer. Bu, arzu edilirse sıcak, arzu edilirse dilim dilim kesilip soğuk yenir.

Bâzen de çekilmiş ciğer tuzlandıktan sonra çiğ rendelenmiş havuç ve kereviz ile karıştırılır, biraz tereyağ ve su ilâve edilerek fırında pişer.

Diğer bir usül şudur: Ciğerin sinirlerini ve derisini çıkardıktan sonra üstüne kaynar su dökerek haşlayın. Sonra bir kaba yerleştirip tuzlayın, üstüne de parça parça tereyağı dizin, iyice yumuşayınca kadar 30,40 dakika hafif bir fırında pişirin.

Bir de ciğer grateni tecrübe edin. Bunu yapmak için şu malzeme lâzım olacaktır:

$\frac{1}{2}$ bardak kaleta yahut ekmek kırıntısı.

2 bardak beyaz salça (4 yemek kaşığı unu 4 yemek kaşığı yağın içinde kavurduktan sonra 2 bardak süt ve bir çay kaşığı tuz ilâve edip koyulaşmaya kadar pişirilerek yapılır.)

2 yemek kaşığı tereyağ.

Ciğeri, evelki gibi haşladıktan sonra, ufak ufak doğrayınız. Fırına girecek kabın dibini iyice yağlayıp galeta unu ile bulayın. Sonra bütün malzeme bitinciye kadar bir sıra ekmek kırıntısı, bir sıra karaciğer, bir sıra beyaz salça koyun. En üste ekmek kırıntısı getirin. Parça parça tereyağını da en üste oraya buraya dizin ve orta karar bir fırında 30 dakika kadar pişirin.

Sihhat ve hayatın yegâne ilacı

Dantos Diş Macunudur!

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her türlü hastalıklara mani' olur. **Dantos** diş macunu yalnız memleketimizde değil, Avrupada da şöhret almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birinciliğini ispat eder. **Hasan ecza deposu** nda yirmi Kuruşa satılır.

Devlet Matbaası Neşriyatından

Yeni harflerle doğru yazmak için

DİL ENCÜMENİ TARAFINDAN NEŞREDİLEN

İ M L Â L Ü G A T İ

ne müracaat etmelidir

Ciltli olarak bedeli 110 Kuruş

İstanbul haricinden isteyenler ilâveten % de 30 nisbetinde
posta ücreti göndermelidirler.

MÜRACAAT MAHALLİ:

DEVLET MATBAASI

İ S T A N B U L

Aile Bağçesinde Mayıs Ayı

Çiçek Bağçesi

Bu ay artık ilk Baharın tam kuvetiyle hükmünü sürdüğü bir aydır. Mart ve Nisan aylarında bağçemize diktiğimiz çiçekler bu ay güzel kokuları ve güzel renkleri ile tabii bir hayat manzarası arzeder. Ancak bu günkü zevkimizi bundan evelki ayların ihtimamı temin etmiştir. İlk Baharın son ayında ve yaz mevsiminde bağçemizde aynı zevki görmek ve bulmak istersek bugünden hazırlanmalıyız. İlk vazifemiz buyümüş çayırıları biçmek, sulamak ve zamanı geçmiş ilk Bahar çiçekleri yerine yaz çiçekleri ekmektir. Güllerimize yaparak aşısı yaparız. Çiçek açmış yedi veren gülleri tekrar açtırmak için budarız. Bu ayın on beşine kadar *Sardunya* saksılarla beraber toprağa gömülürse kuvetlenir. Saksıda olan çiçeklerin solgun yaprakları koparılır. Mayıs ayında yazaya hazırlık olsun diye ekilen çiçek tohumları şunlardır:

Süs kabağı, Vapor dumanı, kına çiçeği,

kıllarkiya, Bahliya, Mubabbet çiçeği, Horoz ibiği, Bartonya, yedi veren şebboy, ay çiçeği, ates çiçeği, Kadife, anber, mina, Fesliyen, Nerkis, Acem lâlesi, Hercai menekşe.

Sebze Bağçesi

Bu ayda sebze bağçelerinde görülecek işler o kadar çoktur ki hepsini bu sahifede saymak imkânsızdır. Ancak şu kadarını kaydedelim ki Mayıs ayında sebze bağçesinde dikilmemiş hiç boş yer kalmaz. Bu ayda sebzelere mütemediyen su vermeli. Pırasa fidanları arasındaki otlar ayıklanmalı.

Hazırlanan ocaklara ay nihayetine doğru, Hıyar, domates, biber, sakız kabağı, Patlıcan fideleri dikilmelidir. Bu ayda ekseriyetle ekilen sebze tohumları şunlardır: Pancar, Kereviz, Hindiba, Lahana, Karnabahar, Tere, Bamya, Fasulya, Maydanos, Havuç, Bezelye, Kavun, karpuz, Turp, Semiz otu, Ispanak, kabağ, salata.

İtalyanın meşhur Sanderson İtiryat fabrikası

Hasan Kolonyası

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmeyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabii limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhî ve asabî hastalıklarda kullanılır. Têsirî derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöhretî vardır. Fiyatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilat yapılmıştır. İstifade ediniz.

ELLER HAVAYA!

MANİKÜRCÜLÜK, zannedildiği gibi, son birkaç sene zarfında türemiş bir san'at değildir. Nev-Yorkta 18 sene-den beri manikürcülük eden bir kadın varmış; bundan on sekiz sene evel bu kadına gelen ilk müşteri, bugün de müşterisiymiş. Bu vak'a gerek manikürcü, gerek müşteri için bir «rekor» addedilse yeridir. İki tarafın birbirine karşı gösterdiği bu vefakârlıktan da anlaşılıyor ki bundan on sekiz sene evel, ne manikürcü bolluğu varmış, ne de onlara devam edecek müşteri bolluğu. Onun için insan ele geçirdiğinin bir daha yakasını bırakmazmış. Fakat o zamanlar manikür ellere güzellik yerine azap verirmiş. Manikürcünün tırnak zarlarını kazıması, tırnakları yontup güderiyle perdahlaması müşterinin gözlerinden yaş getiren azaplı bir ameliye imiş. Bu şerait dahilinde tırnak berberliğinin revaç bulmaması kadar tabii ne olabilir?

Fakat bugün her ne sebeptense —bunu ister suvare eldivenlerinin terkedilmesine, ister parmaklarda şeytan tırnaklarının çoğalmasına atfediniz— manikür asrî kadın için bir itiyat haline gelmiştir. Kadınlar arasında haftada bir kere manikürcüde buluşmak âdeti gerği gibi umumileşmiş addolunabilir. Eski manikürcü odaları yerine bugün mükellef salonlar kaim olmuştur. Artık tırnak zarı yontmak, tırnak perdahlamak manikür san'atının bugünkü terrekkiyatı yanında çok iptidaî kalmıştır. Asrî manikürcü ele biçim vermekten, parmak dü-

zeltmekten, masajdan, idmandan dem vuruyor, sarartılıyor, hantal eller biçime sokuluyor, iri parmaklar narinleştiriliyor. Bâzı faydalı idmanlar ele zarafet veriyor, kan deveranına ihtimam neticesinde yaşlılık nişaneleri gideriliyor, hasılı mahirane bir surette tatbik edilen manikür sayesinde elin bütün manzarası değiştirilebiliyor.

Şu sırada fazla uzun tırnak bırakmak pek hoş görülmemektedir. Manikürcü: «Tırnağın biçimi parmak ucunun biçimine tevafuk etmelidir. Tırnağın kırılmaması için ucunun parmağın etiyle muhafaza edilmesi lâzımdır» diyor.

Tırnağın elle pek sıkı münasebeti vardır; tıpkı saçla yüz gibi. Usta bir manikürcü yu-

varlak bir parmağı haddinden fazla sivriltmemelidir. Tırnağın üst tarafındaki kavis tırnağın ve parmağın çizgilerine tevafuk edecek surette yontulmalıdır.

PARMAĞIN ucuna mümkün mertebe narın bir şekil verilmek iycap edr, fakat tırnağı sun'î bir surette daraltmak için, iki tarafını ta etin içine kadar kesmemelidir. Bunun gibi tırnak zarlari da fazla derin kesilmemelidir; bâzı acemi manikürcülerin tırnak zarlari haddinden fazla yonttuklari görülür ki tırnaklar bu halleriyle kapaksız gözlere benzerler.

Bir vakitler sulu cilâ bir az âdi görülürdü, fakat bu cilâlar, hem sabit olduklari, hem de tırnağı yağla ve güderiyle parlatmaktan daha iyi gösterdikleri için son zamanlarda yine kullanmağa başlanmıştır.

Mütehassıs bir manikürcü evvelâ müşterisinin ellerini tetkik eder ve ihtiyaca göre kullanılması lâzım gelen boyalari ve cilânın derecesini tayin eder. Aktirisler, san'atları itibariyle ellerine büyük bir ehemmiyet atfetmek mecburiyetinde olduklarından sürü ile maniküre koşarlar.

Elleri nermin ve taze tutmak için manikürcü şu idmanı tavsiye eder: dişeklerinizi koltuğun iki koluna veya tuvalet masasına dayayınız; kolu dirsekten bileğe kadar olan kısmını kaldırıp ellerinizi iyice ve dümdüz açınız, başparmaklarınızı geriniz. El bu vaziyete gelince her parmağınızı, sırayla, büküp başparmağa, bir daire teşkil edecek surette, bitiştiriniz. Bu hareket, başparmağı oynatmamak şartıyla, gayet güç yapılır; hattâ kolun üst kısmında bile adelâtın gerildiği görülür.

Mütehassıs bir manikürcü yalnız tırnaklarla meşgul olmaz, ihtimam ve tekayyütlerini bileklere ve kollara kadar ilerletir, kolun güzelleşmesi için masajlar, idmanlar tavsiye eder. Münebbih evsafı haiz hususî kuvvet ilâçları, besleyici kiremler hazırlar. Bu ciheti uzun uzadıya tetkik etmek, kolsuz esvap giymeğe hevesli venüsler için bilhassa tavsiyeye şayandır.

El ve kol bakımı hakkında en şayanı dikkat bulduğumuz bâzı tavsiyeleri karilerimize arz ediyoruz:

Hastalıktan sonra tırnak zarlari kurumağa müsteittir. O zaman geceleri parmaklari sıcak zeytin yağına batırmak faydalıdır.

Limon el temizlemek için gayet iyidir. Elden yemek kokusunu giderdiği gibi, zeytin yağı ve gliserinle karıştırılacak olursa cildi yumuşatır.

Maniküre başlamadan evel tırnakların üstüne pudra sürmek pek faydalıdır. O zaman tırnaklar ıslak güderiyle parlatılabilir ve bu suretle fazla kızışmalarına meydan verilmemiş, aynı zamanda satırlari düzleşmiş olur.

Sulu cilâyı tırnağın ortasına ve iki kenarına olmak üzere üç vuruşla sürünüz. Cilâ en fazla tırnağın ortasına sürülmelidir ki en koyu renk ortada hasıl olsun. Tırnağın hilâl şeklindeki kısmı ve beyaz kenarı beyaz bırakılmalıdır.

Tırnaklara yapılan masaj, damarlarda kanın cereyanını tesri' ve takviye ettiği için çok faydalıdır.

EĞER bileklerinizi kemikli ise, elbise kollarının aşağı kadar indirmeğe gayret ediniz. Sürüldüğü zaman koldan silinmeyen mayi pudralar vardır ki şayanı tavsiyedir.

Kollarınızın nerminliğini muhafaza etmek isterseniz, onlari güneşe mâruz bulundurmayınız; güneş kolların kılınmasını mucip olabilir.

Ellerinizi gevşetmek için idmanlar yapınız.

Parmaklarınızla bir şey alacağınız zaman, parmaklarınızın uciyle değil, iç tarafındaki yumuşak kısım ile alınız. Bu suretle tırnaklarınızın kırılmasına mani' olursunuz. Ellerinizi kucağınızda dururken avuç içlerinin yere doğru ve yanınıza sarkıtığınız zaman avuç içlerinin arka tarafa doğru müteveccih bulunmasına dikkat ediniz.

Eldivenlerinizi intihap ederken, parlak güderili, çok süslü, kısa parmaklı, kalın dikişli sırsıkı eldivenlerin eli güzel gösterdiğini unutmamalı. Bolluk eli ekserya daha narın gösterir.

Ellerinizi güzel değilse fazla yüzük takıp nazarı dikkati celbetmeyiniz. Yüzük takarsanız bile bunların küçük kıt'ada olmasına itina ediniz. Yüzük taşı intihabı bilhassa mühimdir.

Zümrüt eli solgun gösterir. Halbuki elmas kırmızılığı barizleştirir. Markiz yüzük ancak uzun parmağa uyar. El tombul olursa orta cesamette köşeli bir taş intihap ediniz ve yüzüğü küçük parmağınıza takınız.

Ev Eşyasını Korumak Çaresi

İnsanlar için olduğu gibi kazaya uğrayan ev eşyası için de müdavâtı evveliyeye vardır.

Cilası bozulmuş, çizilmiş, lekelenmiş, kirlenmiş, solmuş, rengi atmış mobilya, eşya ve döşemele-
riniz için ne yapalım diye hiç üzülmeyin ve bu mekaleyi okuyun.

İnsanlar için olduğu gibi kazaya uğrayan eşya için de müdavâtı evveliyeye vardır. Bu tedbirler sayesinde ev eşyasını daha henüz yeni iken eski üzümlü olmak veya sakatlanmaktan kurtarabiliriz; yoksa evlerimiz az zamanda eskici dükkânına benzer.

Ailenin efradı için ilaç dolabımız olduğu gibi eşyanın sıhhatini muhafaza etmek için de bazı şeyleri daima el altında buldurmamızdır.

Hafif çizikler biraz balmumu veya cila ile uğulursa hemen zail olurlar.

Üstü pürtük pürtük olmuş veya her hangi sebeplerle bozulmuş masalar zeytinyağı ve Tarablus-toprağı halitasiyle uğularak şaşılacak derecede yenileşirler.

Cilalı tahtanın üzerinde yeni olmuş su lekesi varsa, oraya mürekkep kurutmak için kullandığımız sünger kâından temiz bir tabaka kuyun. Bunun da üzerinden hafif bir ütüyü bir kaç defa geçirir, bu suretle lekeye sebep olan rütubeti sünger kâadı

emer. Daha muannit lekeler için, ılık suda ıslanmış ve iyice sıkılmış bir bezin üstüne bir kaç damla amonyak koyarak bununla lekelerin üstünü silin. Fakat bundan sonra hiç vakit geçirmeden sildiğiniz yeri cilâ veya balmumuiyle uğun.

Vernik ispirotoda eridiği için, ispiroto veya ispirotolu mayiler cilalı satırlara dökülünce leke bırakır. Böyle bir kaza hemen görülürse ve leke de ufaksa, ispirotolu mayiin döküldüğü yeri parmağımızla uğmak kâfidir, çünkü bu suretle ispirotunun yumuşattığı diğer kısımların verniğini verniksiz kalmış noktaya yaymış olursunuz. Eğer leke eski ise yine etraftaki verniği verniksiz kalmış olan lekenin

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemez mi siziz ?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvettir. Kansızlık, ro-matizma, verem, kemik ve göğüs hastalıklarına karşı koyduğunu bütün **Doktorlar** tastik ederler.

üzerine yaymak için başka bir çare vardır. Bir kaç kat tülbende sarın ve lekeli yerin üzerini bununla silin. Bundan sonra balmumu veya cilâ ile uğun.

Eşyanızın bir çoğu da kumaştan yapılmıştır. Üstü kumaş kaplı bir koltuğu temizlemek için tabii-dirki bol su kullanamayız. Yağ lekeleri tetraklorür dö karbon ile silinirse hemen çıkar. Hemen temiz bir bezle kumaşı kurulayınız ki ilaç tebahhür edip uçmadan bez, yağı emip alsın. Bir kumaşı ıslak bezle sileceğiniz zaman bezi iyice sıkmak şarttır. Kadife kaplanmış bir iskemleyi temizlemek için

suyu iyice sıkılmış ıslak bir bezi iskemlenin üzerine yaymalı ve bu bez kuruyuncaya kadar üzerinden sıcak ütüyü hafif hafif geçirmeli. Bezi kaldırır kaldırmaz podösüet ayak kabı için kullanılan fırça gi-bi bir tel fırça ile kadifenin tüylerini fırçalamalı.

Eski döşemelerin, renkleri solmuş değilse, veya sabun köpüğü ile silinerek yenileşir. Traş sabunu koyuluğunda sabun köpüğünü yumuşak bir fırça veya süngerle, temizlenecek döşemenin üzerine kısım kısım sürmeli. Köpüklerin rengi kirleninceye ka-dar kumaşı ıslatılmalı; sonra ılık suda ıslatılıp iyice sıkılmış bir bez veya süngerle kirli köpükler silinip alınmalı. Bundan sonra eşyanızı rüzgârlı bir yere bırakırsanız hemen kurur ve leke olmaz. Bu ame-liye yalnız içine koyu sabun köpüğünü geçemeyeceği kalın kumaşlara yapılabilir.

Emprime keten veya kreton gibi kumaşlarla eş-yaya kaplamak doğru değildir. Bunlarla iliklenip çözülebilecek kılıflar yapmak çok rahat olur. Ma-mafih bunları da yıkadıkları zaman, boyasını döken, suya çeken ve gevşeyen kumaşlar olmamalarına dik-kat etmeli. Eğer öyle iseler evde yıkamağa hiç te-şebbüs etmeyip, itimat ettiğiniz bu temizleyiciye gönderin.

Şimdi tam zamanıdır, hayatınızı severseniz Hasan Balık Yağı İçiniz!

Norveçya'nın halis Morine balığının baş mahsulü daima taze olarak yalnız Hasan ecza deposu nda bulunur. Bir kiloluk şişesi 100 Kuruştur. Büyük şişeleri de vardır. Toptancılara büyük tenzilat yapılır.

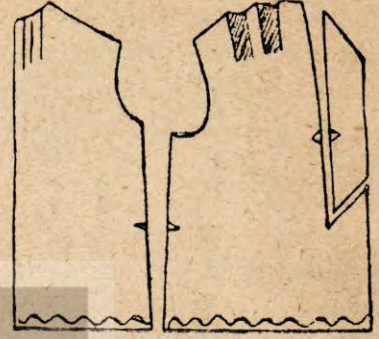
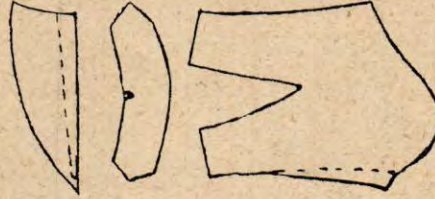

1. Üstten belli yünlü krepten bir etek. Önü sivri kesilmiş ve ortaya iki kanove yerleştirilmiş. Etek içinden giyilecek, önü büyük ve sivri plastronlu bir bluz. 2. Tuit etek. 3. İnce keten blzn. Pliseli rüşler ve billur düğmelerle süslenmiş. 4. Şarmölen etek. Ampyesmanlı kemer ve düğmelerle süslenmiş. 5. Çizgili tual dö suadan şömizet biçimi bluz. Parçaları enine konmuştur. 6. Benekli tual dö suadan plise jabolu, omuzları kesik bluz. 7. Çizgili tuit etek. Enine parçalarla süslenmiş ve bolluk verilmiş. 8. Satrançlı tuit etek. Öndeki kloş kısımdaki satrançlar ve-

ref gelmiştir. 9 Devrik yakalı ve üstten takma cepli şömizet bluz. Koyu renk ipekliden boyun bağı. 10. İki tarafı ince pliler ve ön parçası billur düğmelerle süslenmiş tual dö sua bluz. 11. Krepelladan yapılmış ve önleri çapraz gelmiş bir bluz yakası ile içindeki jile jorjettendir. 12. Önü ve kemeri yekpare, arka parçasının aşağısı kloş bir etek. 13. Noktalı tuitle bir spor eteği. 14. Kareli tuit etek ve ajur çizgilerle süslenmiş beyaz tual dö sua şömizet.

Bluz Kalıbının Târifi

YAZLIK BLUZ

Bu yaz eteğin içinden giyilen bluzlar tekrar moda oldu. Onun için «Muhit» de Mayıs nüshasında bir bluz kalıbı ve etek bluz modelleri koymakla karilerine faydalı olabileceğini ümit ediyor. Resmini dercettiğimiz bluz aynen bu kalıp'a yapılır. Fakat öndeki jileyi istemez veya modellerini dercettiğimiz bluzların her hangi birini isterseniz, kalıbın jile kısmını ayrı biçmeyip onu kalıbın ön parçasına yapışık farzederek önu düz bir bluz yapabilirsiniz.

Arkanın ortasına yedi sekiz santim uzunluğunda gayet ensiz bir kaç pli yapınız ki bluzun arkası kambur gibi olmasın; kalıbın ön parçasının omuzundan aşağı doğru kesilmiş olan yerler, göğüse bolluk vermek üzere yapılan plilerin yerlerini gösterir. Lakin kumaşı-

nızı biçerken bu kesikleri yapmayın! Yalnız yerlerini işaret edin ki pliler tam yerlerinde olsunlar.

Sizin de gözünüze çarpacağı gibi kol kalıbının bir tarafı biraz daha geniş olmalıydı. Bunu kumaş idaresini göstermek için böyle koyduk. Bir en kumaştan iki kolu da çıkarmak için kolun yukarisını evvela böyle eksik biçip kol altına kolun aşağı kısmından çıkacak parçayı eklemekte hiç bir mahzur yoktur. Fakat kumaşınız enli ise tabii ki eki yalnız kalıba ilâve edip kolu eksiz biçin.

Bluzun kumaşı çiçekli ise, jile, yaka ve kol kapaklarını düz kumaştan yapınız.

Bluzun beden ve kolları için yüz santim eninde bir kumaştan yüz yirmi santim, jile, yaka ve kolkapakları için yarım metro lâzımdır.

UYKU SİGORTASI

Tahta kurusu, sivri sinek ve bütün Haşerata karşı hayat, rahat ve sıhhatinizi sigorta eder. Her evde bulunması lazımdır.

FLIDA HASAN

Sipahi Ahmet

(51 inci sahifeden devam)

de rü'ya görüyor: Şarlken zindanına gelmiş, yaptığı fena muameleden müteessir af dileyor ve kendisini serbest bırakıyor...

Bu tatlı rü'ya içinde zavallı esir Kırallın mahzun yüzü hafif bir tebessümle kızarıyor... soluk dudaklarına bir penbelik geliyor...

Bir gürültü... kapı açılması... zındanda ayak sesleri...

Tatlı rüyasından ayrılarak uyanan Kırall başını dayadığı masadan kaldırdı.

Hayır... o uyanmamıştı... Daha hâla rü'ya görüyordu. İşte Şarlken zindanına gelmiş, karşısında, başı önüne eğik, duruyordu.

Gözlerini oğuşturdu. Hiç bu kadar canlı ve hakikat imiş gibi rü'ya görmemişti.

Omuzuna bir el dokunduğunu hissetti. Döndü baktı, Sipahi Ahmed'i tanıdı. Kulaklarında şu sözlerin akisleri oğuldadı:

— Haşmetmeap! Siz, Türk hükümdarı ikinci Süleymandan yardım istemiştiniz. Hükümdar beni huzuruna çağırdı:

— Git, Fransa Kırallı Fransuvayı Şarlkenin elinden kurtar, dedi.

— Nasıl, dedim. Kuvetle ise İspanya İstanbula uzaktır, Fidyeyi necat ile ise Fransa Kırallı için dünya hazinesi bile az gelir. Bunun üzerine Türk Padişahı bu işi görmek için benim zekâma havale etti.

Tâ İstanbıldan kalktım ve buraya sırf sizi şerefinizle münasip bir şekilde esaret hayatınızdan kurtarmak istedim. Tali' yardım etti. İşte Padişaha verdiğim sözü tutuyorum ve sizi kurtarıyorum. Nasıl mı? Bundan daha kolay ne var ki. Hiç merak etmeyin. Bu saray zindanından öyle hapisaneden firar eden müerimler gibi kaçmak suretiyle kurtulacak değilsiniz. Aynı zamanda da burada, bu zındandaki yeriniz de boş kalacak değil. İşte muhterem ve çok şanlı İmperator Şarlken hazretleri, müsaadenizle o yeri işgal etmeğe geldi. Düşündüm, dünyanın hiç bir serveti Fransa Kırallını kurtarmak için kâfi gelemez, aynı za-

manda para ile kurtulmuş olmak bir hükümdar için haysiyet kırıcı bir şeydi. Bu sebepten sizin, yerinize başka bir hükümdar getirmek suretiyle serbestinizi temin ettim. Alınız Haşmetmeap, Alamanların İmparatoru, İspanyolların Kırallı ve bütün Avropanın baş belası Şarlken işte sizin elinizde ve sizin eserinizdir.

Fransuva ne gözlerine ne de kulaklarına inanamıyordu.

İşittiği ses Sipahi Ahmedin sesi, gördüğü yüz Sipahi Ahmedin yüzü idi.

Gözlerini oğuşturdu. Karşısında, başını önüne bir mücrim gibi eğmiş, ayakları üstünde titreyen Şarlkeni gördü.

Nazik Kırall derhal Şarlkenin koluna girdi. Evine misafir gelmiş bir hükümdar sıfatıyla Şarlkeni zindanın yegâne tahta iskemlesine oturttu.

Fransuva... ağlayordu. Gözlerinden sevinç yaşları akıyordu.

Şarlken de ağlayordu. Fakat bu mağrur hükümdarın gözlerinden dökülen yaşlarda nedamet hissi yerine kudurmuş bir hiddetin, baltalanmış bir hükümdar vakarının mağlubiyet acıları vardı. Bunu anlayan ve yaptığı fenalığı daha hissetmediğini gören Sipahi Ahmet, Şarlkene son bir ders daha vermek istedi:

— İmperator hazretleri, dedi. Siz bugün mağlupsunuz. Fakat bu mağlubiyetinizin sebebi ne hiyledir, ne de kuvet. Siz sırf kendi yaptığınız bir haksızlığın cezasını çekiyorsunuz. Harp meydanlarında zaferi silah temin eder. Mutlak iki taraftan biri mağlup olur. Asalet, insaniyet galibin mağlup olan tarafa insanca muamele etmesindedir. Siz, elinize kaderin sevkî ile esir düşmüş bir hükümdara kardeş hissi ile hareket edeceğinize, işte bakın ona nasıl hayat yaşattınız. Bu zındanda inleyen hükümdarın da kendi vatanında sizin sarayınızdan daha muhteşem sarayı vardı ve o bu sarayında sizden daha asil yaşıyordu. Bugüne kadar kahrınız altında tuttuğunuz bu hükümdarın sizin tab'alarınızdan daha çok ve daha sadık tab'ası vardı. İşte sizi kendi sarayınızda bana teslim eden

tab'anız ve işte elinizde esir tuttuğunuz bir kıralın arkasından göz yaşı döken koca Fransa halkı, Fransız tab'ası. Bu size ders olsun. Zulüm ile elde edilen tab'a para ile elden çıkar. Daha sonra.. siz de, elinizde esir tuttuğunuz kıral da bir kardeş sayılırsınız. Çünkü ikiniz de aynı dinden siniz. Fakat Türk, din hissinden evel insanlık hissini düşünür. Dini de ona bunu emreder. İşte ben sırf bu his ile hareket ettim. İnsanlık vazifesini hakkıyla yapmış insanlar gibi müsterihim.

Sipahi Ahmet sustu. Zıنداندا herkes susuyor, herkes önüne bakıyordu.

Fransuva yavaş yavaş başını kaldırdı. Minnet ve sevinç yaşları arasında parlayan bir bakışla ve âdeta yalvaran bir sesle Sipahi Ahmede döndü.

—Kahraman Türk! Eğer gösterdiğin ulüv-vü cenaplığı tamamlamak istersen bizi bir parça yalnız bırak :

Sipahi Ahmet anladı. Hiç sesini çıkarmadan zıندانı dolduran asker kıyafetli haydutlarla beraber dışarı çıktı ve kapıyı iki hükümdarın üzerine kapattı.

*
* *

Yarım saat sonra.

Zıندانın kapısı açıldı. Kapı çerçevesinde Fransa Kıralının gülen yüzü görüldü. Fransuva, Sipahi Ahmede hitap etti :

— Çok kıymetli ve kahraman dostum. Bir az içeri teşrif ediniz. Ama yalnız siz gelin.

— İki hükümdar hususî konuşurken bir yabancının huzuru rahatsızlık vermez mi?

— Hayır dostum, hayır, siz yabancı değilsiniz. Siz de bir hükümdarsınız, asâlet ve necabetin hükümdarısınız. Hem yalnız beni kurtarmak suretiyle değil, mağrur bir hükümdara insanlık dersi vermiş bir ahlak hocası sıfatıyla geliniz de talebenizin üzerinde yaptığınız têsiri görünüz.

Bu sözler civanmert Türk şövalyesini mağrur etmek şöyle dursun, müteessir bile etti. Sanki bir suç işlemiş insanlar gibi, yaptığı büyük işin sadece kalbî sevinci içinde zıندان odasına girdi.

Burada Sipahi Ahmet, Fransuva ve Şarlken ne konuşular?

Bu, dışarda neticeyi sabırsızlık içinde bekleyen asilzadelerce ve Kurt Bekir ile asker kıyafetindeki haydutlarca meçhul kaldı. Yalnız

çok uzun sürmeden açılan zıندان kapısından her üçünün de çıktığını gördüler.

Sipahi Ahmet orta da idi.

Sağ koluna Alamanların İmparatoru Şarlken, sol koluna da Fransızların esaretten kurtulan Kıralı Fransuva girmişti.

Şarlken, koridorda iki taraflı sıra teşkil eden haydut askerlere döndü :

— Sizin ne olduğunuzu artık öğrendim. Hepinizi affediyorum. Fazla olarak bu saatten itibaren, zabitanız da dahil olduğu halde, topunuzu, olduğunuz gibi sarayıma muhafız bölüğü olarak kabul ediyorum.

Saraya muhafız olmak o zaman hatta asilzadelerin bile kıskanacağı bir mazhariyetti. Bu sevinçli haber üzerine haydutlar kendilerini tutamadılar.

Hep bir ağızdan bağırdılar :

— Yaşasın Şarlken.

Şarlken mukabele etti :

— Arkanızdaki üniformalar artık sizin kendi hakkınız olan üniformalardır ve artık benim emrim altındasınız. Ben ne söylersem, ne emredersem yapacak, amir olarak yalnız beni tanıyacaksınız.

— Hay hay.

— O halde emrediyorum: *Haşmetli kardeşim Fransa Kıralı Fransuva hazretlerini ve bugünden itibaren İspanyanın en büyük asalet rütbesi olan Dük dö Sevilya unvanını taşıyan büyük dostum Sipahi Ahmet cenaplarını selamlayınız.*

Koridor, yüz askerın selam duran silah sesleri ile oğuldarken belleri korsalı, yüzleri podralı on maiyet asilzadesi Sipahi Ahmetle Fransuvanın önünde hürmetle eğiliyorlardı.

Şarlken Sipahi Ahmede döndü :

— Azizim Dük dö Sevilya! yaptığım büyük hatayı bana tâmir ettirdiğinizden dolayı teşekkür ederim. İnsancasına olan hareketinize mükâfat olarak verdiğim asâlet unvanını lutfen kabul edin.

Sipahi Ahmet başını ciddiyetle kaldırdı :

— Haşmetmeap! dedi, Türk aslından asil ve neciptir. Asalet ve necabet bizim memleketimizde hak vergisidir hükümdar vergisi değil. Halbuki görüyorumki başka memleketlerde insanlara asaleti yine insanlar bol keseden bahşediyorlar. Lutfünüze teşekkür ederim ve verdiğiniz rütbeyi sırf İspanyaya olan seyahatimin bir hatırası olarak kabul ediyorum. Ancak şunu da biliniz ki ben Türk Sipahisi Ahmet isim ve unvanını bir Şarl-

kene hatta bir Fransuvaya tercih ederim. Yaptığım işin mükâfatına gelince... onu zaten ben elde ettim. Buraya gelmezden evel *Tulon* da sokakta, annesinin kucağında ağlıyan mâsum bir çocuk görmüştüm. Bu çocuk, mini mini ellerini bana uzatarak yalvarmıştı :

— Babamızı, kiralımızı kurtar!

Ben o zaman bu yavrucağa vâdetmiş ve:

— Merak etme yavrum, demiştim, Fransa milleti babasız, Fransa Tahtı Kıralsız kalmıyacak.

Bu sözümü tutmuş olmanın ve ağlayan bir yavrunun, sade bir tek yavrunun değil, bütün bir milletin gözyaşlarını dindirmek sevinci bana kâfi bir mükâfattır.

Bu necip hisler ve asil sözler karşısında Fransuva da, Şarlken de sustular. Her ikisinin de gözlerinde, kendilerinde çok fazla mert, asil olan bu Türke karşı gıptalı bir bakış vardı. Aynı zamanda göz uçlarında da birer parıltı belirdi: Ağlıyorlardı...

Şafak sökmek üzere...

Her kes, geç vakit kiliseden evlerine döndükleri için çok derin bir uykuda...

Ufuk, zulmeti yaran, gecenin bittiğini, sabahın başlamak üzere olduğunu müjdeliyen nurlu bir çizgi gösteriyor: Fransa yolu!

Yüz suvari... arkalarında saray muhafız askerlerinin kırmızı kadife merasim üniformasını taşıyan yüz beyaz ata binmiş yüz suvari... Madrit sokaklarını kaplayan karlar üzerinde hiç ses çıkarmadan dört nala geçmişler, İspanya-Fransa hududuna doğru yol alıyorlar.

Bu yüz suvarının önünde iki doru ata binmiş iki kişi var. İkisi de susuyorlar. Nihayet bunlardan biri yanındakine hafif sesle soruyor:

— Haşmetmeap, ben size demedim mi ki zindanınızın kapıları açılacak, muhafızlar selam duracaklar, Şarlken af dileyecek... Halbuki o zaman siz bana inanmamıştınız, bunları imkânsız görmüştünüz.

Bu sözlerin muhatabı şu cevabı verdi:

— Hakkın var Ahmet!.. Beni affet!.. Çünkü ben o zaman imkânsız derken bu sözleri söyleyenin bir Türk olduğunu düşünmemiştim.

BİTTİ

Çocukları sınıfta bırakan sebepler

(19 uncu sahifeden devam)

letmek, uykusuzluk, çok fazla ağlamak tarzında tabii büyüyen çocuklarda görülmeyen hallerle dikkati celbederler. Bir az daha büyüyen ce apatik bir ruhi vaziyet gösterirler; dikkat ve idraklerinde de ağırlık, hareketlerinde beceriksizlik, ölçsüzlük, her hangi bir hadise karşısında geç teamül vermek gibi alâmetler çıkar. Bu gibileri ayırmak kolaydır fakat şurasını kaydedelim ki bu alâmetlere rağmen ana ve babalar bir türlü çocuklarına aptallık görmek istemezler; mektepte sınıfta kalıyor diye küplere binerler. Gerek aptal ve gerek debillerin orta ve hafif şekilleri ebeveynin dikkatini celbetmez. Fakat bunlarda da dikkati bir nokta üzerine tespit edememek, kararsızlık, neş'sizlik, çabuk yorulmak, mektep kanun ve nizamlarına intibak memlebet edememek gibi noksanlar görülür. İşte bu çocukların zekâ cihetinden neşvünemaları gerikalmıştır.

Bu yüzden zekâsı tabii arkadaşlarla birlikte aynı ders ve sınıfları tâkip edemezler. Medeni memleketlerde bunlar için yardımcı mektepler, yardımcı sınıflar ihdas edilmiş, onlara mahsus tedris usulleri bulunmuştur. Çoğu muayyen san'atlara sevk edilerek cemiyet için faydalı unsur haline getirilmektedir.

Zekâca geri olanlardan başka bir kısım kusurlu çocuklar daha vardır. Onların zekâ tekâmülleri tabiidir, buna rağmen sınıfta kalırlar. Bu gibilere «pedagojik geri kalmış çocuklar» diyoruz. Çok defa uzvi hastalıklar veya kusurlarla mâlûldürler. Burnundaki polip yahut bademciklerinin fazlalığı dolayısıyla rabat nefes almayanlar, iyi göremeyen veya işidemeyenler, kekemeler, dahili ifrazat guddeleri iyi çalışmayanlar; lenfatik, verem, sar'alı, gece uykusunda dolaşan, uyku hastalığı geçirmiş, fazla heyecanlı çocuklarda bu nevi, geriliklere şahit oluruz. Fakat o hastalık veya kusur tedavi ve tashih edilince gerilik kolaylıkla zail olur. Gayri kâfi aile terbiyesi, köy mektebinden nakil, aile geçimsizliği, talâk gibi ictimai sebepler dahi bu tarzdaki geriliğe sebep olmaktadır. Sebebin kalkmasıyla çocuk terakkî eder.

Anababalar en ziyade bu sebeplerin izalesine çalışmalıdırlar.

ABONE ŞERAİTİ

(Posta ücreti dahil)

Türkiye için:Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira**Ecnebi Memleketler**

Seneliği 4 dolar

MUHİT*Resimli Aylık Aile Mecmuası*

Baş Muharrir: AHMET CEVAT

Tahrir Müdüğü: KEMALETTİN ŞÜKRÜ

Adres : Dilsizzade Hant, No. 1-2

Telefon : İstanbul, 4118

Her nüshada :
bir elbise kalıbı
veya metin hari-
ci renkli bir tablo
bulunacaktır.**Fihrist**

Muharriri		Sahifesi	Muharriri		Sahifesi
Memlekete Dair :			Spor :		
Türk İnkilabında bir Merhale Daha İleri	Ahmet Cevat	1	Şişmanlık, Zayıflık Derdi	Selim Sırrı	17
Büyük Türk İnkilabına Dair	»	3	Sihhat :		
Afet Hanımın Konferansı	»	6	Mekteplerde Çocukları Sınıfta Bırakan Sıhhi Sebepler	Dr. Fahrettin Kerim	19
Hıdırellez	Osman Cemal	42	Tiyatro Bahisleri :		
Çocuk Bayramı	»	56	Güllü Agop Kimdir ve ne Yapmıştır ?	Refik Ahmet	20
Kadın Birliği Tezahürü	»	65	Büyük Adamlardan :		
Edebiyat ve Tenkit :			Haydn	Mebrure Hurşit	12
Edebiyatımız Hakkında ne Diyor ?	Ahmet Haşım bey	8	Meçnikof	Nevzat Mahmut	40
Edebiyatımız Hakkında ne Diyor ?	Hüseyin Rahmi bey	10	Fen Âleminde :		
Latin Edebiyatı	Kenan Hulûsi	46	Tavuk ve Yumurta Fabrikası (1)		30
Türkiye Coğrafyası	Kemalettin Şükrü	61	Güzel San'atlar :		
Şiir :			Meşhur Ressamların Çocuk Resimleri		52
Serenad	Salih Zeki	13	Musikî :		
Vapor İskelesi	Necip Fazıl	16	Haydn'ın Piyano ve Keman İçin bir Sonat notası		22
Sularda Kuğular	Süleyman Sıddık	29	Aile Bahçelerinde Mayıs Ayı		69
Hikâye ve Roman :			Çocuk Bakımı		66
Akrep	Reşat Nuri	12	Eller Havaya (2)		70
Nışanlı	Yaşar Nabi	28	Ev Bakımı		72
Telgrafçı	Kuprin'den	33	Moda		74
Sipahi Ahmet	Kemalettin Şükrü	48	Elbise Kalıbı		76
İlmî Yazılar :					
Amerika Millî Coğrafya Cemiyeti		14			
Minnesota'da bir Mektep	Ahmet Eşref	36			
Boston Çocuk Müzesi	Hasan Halet	62			

Mecmuamızın kapak resmi Die Wocheden alınmıştır.
(1) Sciences et Voyages. (2) Woman's Home Companion.